

RAPPORTER

88/12

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
LANGTIDSPROGRAM 1987-1990**

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY**

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 88/12

STATISTISK SENTRALBYRÅ

LANGTIDSPROGRAM 1987-1990

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO—KONGSVINGER 1988

ISBN 82-537-2655-4
ISSN 0332-8422

Forord

Langtidsprogrammet for Statistisk Sentralbyrå 1987-1990 foreligger nå i endelig form. Programutkastet, som var datert 23. april 1986, har vært til høring hos en rekke viktige statistikkbrukere, herunder departementene. Uttalelsene fra høringen viser at det er full tilslutning til de langsiktige retningslinjer som er trukket opp for Statistisk Sentralbyrås virksomhet. På den annen side er det mange uttalelser som gir uttrykk for spesielle brukerinteresser og behov. Industridepartementet ønsker f.eks. forbedring av industristatistikken, Justisdepartementet foreslår at rettsstatistikken skal gis høyere prioritet, Finansdepartementet ønsker sterkere innsats på områder som har betydning for departementets virksomhet, osv. Disse uttalelser vil gi nyttig veiledning ved planleggingen av de årlige arbeidsprogrammer, men gir ikke grunnlag for endring av langtidsprogrammet.

De deler av Finansdepartementets uttalelse som ikke berører faglige spørsmål, står i en særstilling, fordi departementet er SSBs overordnede myndighet som fremmer SSBs budsjettforslag for Regjering og Storting, og fordi finansministeren bærer det konstitusjonelle ansvar for SSBs virksomhet. I denne egenskap er det departementets oppgave å prioritere og balansere fordelingen av de offentlige ressurser mellom de ulike virksomheter som staten driver.

Finansdepartementet gir i sin uttalelse uttrykk for at den ressurstilgang som programmet forutsetter, ikke kan imøtekommes fullt ut. Konsekvensene av dette vil være at tidsplanen for framdriften må forlenges og tilpasses de ressursrammer som bevilges på de årlige budsjetter. Langtidsprogrammet for øvrig vil ikke bli endret. Forberedelsene for utarbeiding av et nytt langtidsprogram for første del av 1990-årene vil bli påbegynt i inneværende år.

I den sammenfatning av langtidsprogrammet som er gitt i kapittel 1, har en innarbeidd hovedtrekkene i Finansdepartementets og de andre departementers uttalelser sammen med SSBs kommentarer. Utover dette har det endelige langtidsprogram samme form og innhold som den versjon som ble sendt til høring. Det er nå gått lang tid siden programutkastet ble utformet. I løpet av denne periode er en del av forslagene alt gjennomført, mens andre er falt bort fordi forutsetningene ikke lenger er til stede. Men hovedtrekkene i programmet danner fortsatt grunnlaget for de langsiktige retningslinjer for SSBs virksomhet.

Statistisk Sentralbyrå, 10. mai 1988

Gisle Skancke

Innhold

	Side	
1	SAMMENDRAG AV LANGTIDSPROGRAMMET, HØRINGSUTTALELSER OG SSBs KOMMENTARER	7
1.1	Innledning	7
1.2	Utviklingen av norsk offisiell statistikk	8
1.3	Forskning for samfunnsplanlegging	10
1.4	Markedsføring og brukerservice	12
1.5	Utviklingen i arbeidsteknikk	12
1.6	Utviklingen av SSBs administrasjon	14
2	INNLEDNING	15
2.1	Formål	15
2.2	Forutsetninger om ressurstilgang. Hovedprioriteringer	15
2.3	Om innholdet	16
3	UTVIKLINGEN AV NORSK OFFISIELL STATISTIKK	18
3.1	Generelle synspunkter	18
3.1.1	Statistisk Sentralbyrå og den offisielle statistikk	18
3.1.2	Aktualitet	19
3.1.3	Standardisering	20
3.1.4	Analyse ved Fagavdelingen	20
3.2	Utbyggingsbehov	20
3.2.1	Bakgrunn	20
3.2.2	Underavdeling for befolkningsstatistikk	21
3.2.3	Underavdeling for leveårsstatistikk	22
3.2.4	Underavdeling for næringsstatistikk	23
3.2.5	Underavdeling for finans- og inntektsstatistikk	24
3.2.6	Landbruksstatistikk	25
3.3	Prioritering	25
4	FORSKNING FOR SAMFUNNSPLANLEGGING	28
4.1	Innledning	28
4.2	Nasjonalregnskap	29
4.3	Økonomisk forskning	31
4.3.1	Generelt	31
4.3.2	Det makroøkonomiske modellarbeidet	31
4.3.3	Skatter, stønader og inntektsfordeling	32
4.3.4	Konjunkturanalyse og makroøkonomiske oversikter	33
4.3.5	Andre prosjekter	33
4.4	Sosiodemografisk forskning	33
4.4.1	Generelt	33
4.4.2	Arbeidsmarkedet	33
4.4.3	Demografi	34
4.4.4	Regional analyse	35

	Side
4.5 Ressurs- og miljøanalyse	35
4.5.1 Generelt	35
4.5.2 Ressursregnskap	35
4.5.3 Ressurs- og miljøanalyser	36
4.6 Metodeorientert arbeid. Mikroøkonomisk analyse	36
5 MARKEDSFØRING OG BRUKERSERVICE	37
5.1 Brukertilpasning	37
5.2 Presentasjonsform og spredningsmedia	37
5.3 Informasjon om SSBs produkter	39
6 UTVIKLINGEN I ARBEIDSTEKNIKK	40
6.1 EDB-arbeidet	40
6.1.1 Retningslinjer	40
6.1.2 Erfaringer og situasjonen i dag	40
6.1.3 Teknisk utvikling	41
6.1.4 Effektivitet i statistikkrutinene	43
6.1.5 Metoder og hjelpemidler for systemutvikling og drift	45
6.2 Datafangst og databruk	46
6.2.1 Bruk av administrative data	46
6.2.2 Nye metoder for kombinert utnyttelse av registre og utvalgsundersøkelser	46
6.2.3 Teknikken ved intervjuundersøkelser	46
6.3 Register og gjenbruk av data	47
6.4 Datavern	47
7 UTVIKLINGEN AV SSBs ORGANISASJON	49
7.1 Mindre dataregistrering, mer statistikk og analyse	49
7.2 Personalpolitikk og personalutvikling	51
7.3 SSBs administrasjon	52
7.4 Endringer i organisasjonskartet	53
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå etter 1. juli 1987 (RAPP)	55

1. SAMMENDRAG AV LANGTIDSPROGRAMMET, HØRINGSUTTALELSER OG SSBs KOMMENTARER

1.1 Innledning

Hovedformålet med dette langtidsprogrammet er å trekke opp retningslinjene for virksomheten i Statistisk Sentralbyrå fram til 1990. Notatet vil ha størst interesse for arbeidet med planlegging av SSBs årlige arbeidsprogram, for arbeidet med SSBs budsjettforslag og for budsjettbehandlingen.

SSBs stab som fram til 1980 viste en sterk vekst, har senere i perioden ikke endret seg nevneverdig. Det har imidlertid funnet sted en viss økning i statistikk- og analyseproduktet også etter 1980. Men fortsatt er det mange mangler. Aktualiteten er for dårlig, og på en rekke statistikkområder er det stort behov for utbygging. Både for områder av statistikkproduksjon og forskning vil økning i ressurstilgangen kunne gi godt utbytte. SSB vil gjerne følge opp myndighetenes ønske om modernisering og sterkere serviceorientering av virksomheten. Men også dette krever ressurser. Trass i disse forhold forutsetter det nye langtidsprogram ingen økning i ressursbruk i planperioden.

Nødvendige ressurser forutsettes skaffet til veie ved omdisponeringer og besparelser som følge av rasjonalisering og tiltak i og utenfor SSB. All tradisjonell virksomhet vil bli revurdert med sikte på forenklinger og omdisponeringer. Ressursbruken ved de 10-årige tellinger vil bli trappet vesentlig ned. Tolldirektoratet vil mot slutten av perioden legge om sine rutiner, noe som vil frigjøre betydelige ressurser i SSB: Dessuten vil utvikling av EDB-rutiner ved folkeregistrene føre til frigjøring av stillinger i SSB. Alt i alt ventes mer enn 60 årsverk innspart i årene 1987-1991. Med de tungtveiende samfunnsmessige behov for statistikk og analyse som man i dag har, regner en med at de frigjorte ressurser kan beholdes i SSB, slik at stillingsrammen ikke blir redusert. En vesentlig del av de frigjorte ressurser vil bli brukt til utbygging av statistikken, mens forskningsvirksomheten bare vil bli moderat styrket innen utvalgte områder. Dessuten vil SSBs servicenivå bli hevet.

For å nå programmets mål, er det flere forutsetninger som må oppfylles: For det første må det åpnes muligheter for SSB for å engasjere og å holde på høyt kvali-

fisert EDB-personale og personale innen spesielle fagområder. For stor gjennomstrømming av slikt personale er i dag den største trusselen SSB står overfor. Videre må stabens struktur tilpasses de nye driftsformer ved at andelen av saksbehandlere med akademisk bakgrunn øker. Endelig vil omlegging av driften kreve investeringer i EDB-utstyr og programvare. Fra og med budsjettet for 1987 vil nivået for EDB-utgiftene bli foreslått økt med 7,5 prosent. For å forsere utbyggingen av nødvendig statistikk, vil en dessuten på samme budsjett foreslå opprettet en del midlertidige stillinger (2- og 4-årshjemler) som forutsettes inndratt rundt 1990. Merutgiftene ved disse tiltak vil bli oppveid ved innsparing på tellingene og ved at en større del av virksomheten etter hvert finansieres ved oppdragsmidler. Tallet på oppdragsstillinger vil bli foreslått økt fra 58 i 1986 til 70 i 1991.

Finansdepartementet fastslår at de besparelser som oppnås for SSB som følge av ekstern rasjonalisering og forenkling av de 10-årige tellinger ikke kan anses som effektivitetsgevinst på SSBs hånd. SSB bør derfor ikke basere sin langtidsplanlegging på at slike innsparte ressurser fullt ut kan disponeres til utbygging av andre statistikkområder. Departementet peker videre på at SSBs anslag på slik innsparing er for optimistiske, fordi planene for både omfang og tidsforløp for de påtenkte rasjonaliseringstiltak er endret. Departementet vil vurdere ressurstilgangen til SSB i forbindelse med den årlige budsjettbehandling, og kan ikke komme med forpliktende tilsagn om rammer ut over det aktuelle budsjettår.

Finansdepartementet understreker behovet for at SSB legger opp til en effektiv statistikkproduksjon, slik at de tilgjengelige ressurser kan rekke lengst mulig. Det må ellers legges vekt på omprioritering av ressursinnsatsen. Det kan således være aktuelt å vurdere helt eller delvis å legge ned enkelte statistikker for å frigjøre ressurser for utbygging av andre områder.

Departementet mener at det kan være hensiktsmessig at SSB får tilgang av ressurser i form av betalte oppdrag. Det forutsettes da at oppdragene danner et naturlig område for den offisielle statistikk og analyse-

virksomhet, og at de finnes forsvarlig og ønskelig ut fra faglige synspunkter. Behovet for stillingshjemler for utføring av slike oppdrag vil bli vurdert i forbindelse med den årlige budsjettbehandling.

Finansdepartementet er enig i at SSB på ny vurderer prispolitikken i forbindelse med oppdragsvirksomheten, og ber om at en mer aktiv bruk av priser for SSBs produkter og tjenester utredes og forelegges departementet.

Kommentarer. *Finansdepartementets årlige vurderinger av SSBs ressursbehov gav 4 nye stillinger for hvert av årene 1987 og 1988, mot det programmerte behov på henholdsvis 14 og 12 stillinger. Dette førte til at deler av programmet ikke kunne settes i verk. I den grad de forutsatte stillingsrammer i de årlige budsjetter ikke blir innvilget, vil programmet måtte modifiseres, først og fremst ved at planlagte prosjekter og tiltak blir skjøvet ut i tid.*

Ved omprioritering lyktes det i 1987 og 1988 å frigjøre i alt 9 stillinger som kunne overføres til prioriterte områder.

Ønsket om å utvide oppdragsvirksomheten er etterkommet. I 1987 ble det bevilget 2 og i 1988 7 nye hjemler. Dermed disponerer SSB i 1988 i alt 67 oppdragshjemler.

SSB har drøftet nye retningslinjer for sin prispolitikk med styret og Finansdepartementet.

1.2 Utviklingen av norsk offisiell statistikk

Et moderne samfunn trenger statistikk og samfunnsorienterte analyser og forskning som grunnlag for politisk styring. Uten slikt verktøy ville myndighetene savne grunnlag for samfunnsmessig planlegging, for beslutninger som må tas, og for tiltak som må treffes. Det er SSBs oppgave å klarlegge behovet for offisiell statistikk, utvikle og vedlikeholde et nasjonalt statistisk system, produsere statistikken og å bruke statistikken til analytiske formål.

For at den offisielle statistikk skal kunne fylle sine oppgaver, stilles det visse kvalitetskrav: For det første må tallene kunne sammenliknes. Dette krever standardisering av definisjoner og klassifikasjoner. Dernest må tallene gi en meningsfull beskrivelse, bl.a. ved at definisjonene utformes og samordnes slik at tallene får en innbyrdes regnskapsmessig sammenheng. Endelig må statistikken være aktuell. SSB har i årene etter siste krig arbeidet med standardisering og samordning av statistikken etter regnskapsmessige prinsipper, men ennå står mye igjen, bl.a. for sosiodemografisk statistikk og ressurs- og miljøstatistikk. Aktualiteten for deler av SSBs statistikk er ikke tilfredsstillende og må forbedres. Dessuten bør fagkontorene legge mer arbeid i analyse og bedre presentasjon av statistikken.

Dette vil også gi en bedre markedsføring av statistikk, og det vil ha en gunstig virkning tilbake på statistikkens kvalitet.

SSB vil i planperioden fortsette det statistiske utbyggingsarbeidet på utvalgte, prioriterte områder så langt ressursene rekker:

Sysselsettingsstatistikken gir datagrunnlaget for overvåking av arbeidsmarkedet og er et høyt prioritert utviklingsområde. Trass i mange års arbeid, har det ennå ikke lyktes å nå fram til tilfredsstillende resultater på dette felt. Når det gjelder arbeidstakerstatistikken, må en fortsatt arbeide for å forbedre rapporteringsrutinene til Arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret. For arbeidskraftundersøkelsen kan påliteligheten økes noe ved bruk av nye estimeringsmetoder. Dessuten bør utvalget utvides.

Regionalstatistikken gir datagrunnlaget for regionalanalyse og regionalplanlegging. Den regionale datatjeneste skal utvides til en tabelldatabase hvor brukerne skal kunne betjene seg selv.

Metodeopplegget for Folke- og bolig tellingen 1990 er under utredning. For å redusere ressursinnsatsen, bør tellingen gjennomføres ved å kombinere data fra en utvalgstilling med registerdata. Dette kan gi en innsparing på rundt 30 mill. 1986-kroner.

SSB har i samråd med Sosialdepartementet og Helsedirektoratet utarbeidet en samlet utbyggingsplan for helse-, sosial- og trygdestatistikk. Helsestatistikken dekker langt fra behovet, og SSBs langvarige og ressurskrevende arbeid for å forbedre statistikken har ikke gitt de resultater som var forventet. Det samme gjelder trygde- og sosialstatistikken. De meget betydelige offentlige ressurser som myndighetene satser på disse sektorer og de store menneskelige velferdsinteresser som er berørt, stiller klare krav om tilfredsstillende statistikk som bakgrunn for overvåking, planlegging og tiltak.

SSB føler seg ansvarlig for innsamling og tilrettelegging av leveårsdata til bruk for samfunnsvitenskapelig forskning og offentlig planlegging. I tråd med dette har en lagt opp til et intervjubasert system for leveårsstatistikk. Intervjuorganisasjonen bør også gjøres mer effektiv, bl.a. ved utvikling av bedre metoder for skjematikk og datainnsamling.

Av hensyn til nasjonalregnskapet bør den økonomiske statistikk forbedres på flere områder. Det er reist ønskemål både fra offentlige myndigheter og fra bransjehold om forbedring av reiselivsstatistikken. Både for dette område og for samferdselssektoren er det spesielt behov for mer økonomisk statistikk. For å forbedre nasjonalregnskapet er det dessuten av stor interesse å få utviklet økonomisk statistikk for flere tjenesteytende næringer. Statistikk over reparasjoner og vedlikehold av bygninger er også sterkt etterspurt.

Når det gjelder statistikken over offentlige finanser, må en få de kvartalsvise regnskapsoversikter i rutine. De

statistiske regnskapssammendragene for de offentlige sektorer må få en slik form og aktualitet at de tilfredsstillende nasjonalregnskapets krav. Dessuten må en finne fram til en publikasjonsform som gir en samlet og meningsfylt beskrivelse av den offentlige virksomhet. Utbyggingen av inntekts- og formuesstatistikken må fortsette, og SSB må delta i skattemyndighetenes arbeid med utvikling av nytt datasystem for likningsetaten.

Det skal utarbeides en totalplan for landbruksstatistikken som ser de 10-årige tellinger og den løpende statistikkproduksjon i sammenheng. Ressursinnsatsen på dette statistikkområde skal reduseres ved nedtrapping av ressursbruken på tellingen.

Som påpekt i innledningsavsnittet, regner en med en betydelig innsparing av ressurser mot slutten av planperioden. SSB vil foreslå at om lag 50 av de frigjorte stillinger brukes direkte til utbygging av den offisielle statistikk. Tre felter peker seg ut som særlig prioriterte utbyggingsområder, nemlig arbeidsmarkedstatistikken, helse-, trygde- og sosialstatistikken og statistikk til bruk for nasjonalregnskap og økonomisk analyse. For å forbedre statistikkens kvalitet og/eller redusere ressursbruken, vil SSB fortsatt legge sterk vekt på arbeidet med metodeutvikling. Dette arbeidsområdet ønskes derfor også styrket noe i perioden.

Finansdepartementet er enig i at virksomheten ved Fagavdelingen gis høyest prioritet. Det har ingen innvendinger mot den hovedprioritering som programmet bygger på.

Når det gjelder arbeidsmarkedstatistikken, vil Finansdepartementet i samarbeid med Sosialdepartementet overveie hva som kan gjøres for å gjøre Arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret mer egnet som datakilde for arbeidstakerstatistikken.

Finansdepartementet understreker at aktualiteten på SSBs publikasjoner bør bedres. Utviklingen innen EDB-teknologien og tekstbehandlingen bør bidra til en slik utvikling. Eventuelle tiltak som krever departementets medvirkning kan tas opp med departementet.

De høringsinstanser som representerer brukerinteresser, la fram en rekke forslag om utbygging av ulike deler av den offisielle statistikk uten at den foreslåtte hovedprioritering ble imøtegått. Dette viser at det ikke bare er de prioriterte områder i langtidsprogrammet, men også mange andre felter av den offisielle statistikk som har behov for forbedringer.

-Kommunal- og arbeidsdepartementet håper at befolkningsstatistikken kan utbygges slik at minoriteter som samer og innvandrere dekkes bedre. Det er behov for en ny boforholdsundersøkelse som grunnlag for boligpolitikken. Statistikken over utbedringer og vedlikehold av boligmassen må bygges ut: Dessuten er det ønskelig med bedre statistikk over boutgifter, boligfinansiering og omsetning og prisutvikling for fast

eiendom. Ellers pekes det på at arbeidsmiljøundersøkelsene bør gjennomføres regelmessig.

-Landbruksdepartementet bemerker at landbrukstellingen ikke bør forenkles slik at beslutningsgrunnlaget for landbrukspolitikken blir svekket.

-Kultur- og vitenskapsdepartementet ser gjerne at søkerstatistikken til høyere utdanning blir raskt utbygd. Departementet beklager at utbygging av kulturstatistikk ikke kan gis høyere prioritet.

-Olje- og energidepartementet mener det er behov for å forbedre energi- og elektrisitetsstatistikken. Spesielt nevnes behovet for opplysninger om oppvarmingsform i boliger, kvartalsvise energibalanser, temperaturkorrigert månedsstatistikk, årlige formålsregnskap for energi og løpende statistikk over varmepumper. Aktualiteten er for svak, slik at det må legges mer arbeid på å beregne foreløpige tall. Departementet deltar gjerne i finansiering av prosjekter som kan bidra til å dekke viktige behov.

-Miljøverndepartementet ser positivt på planene om å forbedre regionalstatistikken og arbeidsmarkedstatistikken. Den generelle levekårsstatistikk bør videreutvikles, og departementet drøfter gjerne innhold og omfang av slik statistikk.

-Samferdselsdepartementet mener at samferdselsstatistikken, sett i forhold til sektorens betydning, er for dårlig dekket. En ser derfor positivt på arbeidet med utvikling av en database for samferdselsstatistikk.

-Justisdepartementet ber om at rettsstatistikken gis høyere prioritet. Levekårsstatistikken bør utvides med opplysninger om vold, tyverier og skadeverk.

-Industridepartementet mener at industristatistikken bør forbedres. Større vekt på analyse og presentasjon av statistikken vil være en fordel.

-Forbruker- og administrasjonsdepartementet har merknader til en rekke statistikkområder. Inntektsstatistikken for pensjonister bør utvides til å omfatte alle typer inntekter, ikke bare folketrygd. Som grunnlag for en bedre inntektsstatistikk, bør likningsregisteret utvides med flere poster fra selvangivelsen, og flere bruttotall og artsgrupperinger vil være av interesse. Høyere prioritering av forbrukerrelevant statistikk er ønskelig både for forbrukerforskning og for utforming av forbrukerpolitikken. Departementet peker på en rekke forhold som bør vurderes ved videreutviklingen av statistikken. Særlig viktig er statistikk som belyser levekårsnivå, utvikling og fordeling av levekår mellom ulike sosiale grupper og ulike geografiske områder og hvordan offentlige tiltak påvirker levekårsnivå og levekårsfordeling. Det bør utvikles permanente systemer for registrering og rapportering av levekårsdata og databaser for å bedre tilgangen av levekårsstatistikk. Utarbeiding av mindre årlige publikasjoner av samme type som Sosialt utsyn bør vurderes, og servicen overfor brukerne bør styrkes. Departementet etterlyser en klarere drøfting av hvilke

områder som bør nedprioriteres. Når det gjelder forenklinger av landbruksstatistikken, ber departementet om å bli orientert om konkrete reduksjoner.

-Sosialdepartementet mener at SSBs bruk av ressurser til helse-, sosial- og trygdestatistikk har vært altfor liten i forhold til sektorenes betydning. Dette er bakgrunnen for departementets initiativ i 1985 for å få utarbeidet et statistisk utbyggingsprogram for sektoren. Departementet peker ellers på en rekke mangler ved helsestatistikken. En mangler bl.a. statistikk som belyser etterspørselen etter helsetjenester, ventetid, liggetid ved behandling, helsetjenestens ressurser og aktivitet i forhold til befolkningen og dens behov og regionale forskjeller i utnytting av ressursene. Departementet er også sterkt misfornøyd med aktualiteten, og mener at denne bør bedres betydelig før statistikken kan få betydning for løsning av de aktuelle problemer departementet står overfor.

-Finansdepartementet peker på at helse- og sosialstatistikken må oppfattes som et av de viktigste satsningsområder for statistikk over offentlig virksomhet, og trygdestatistikken står sentralt ved belysning av inntektsfordelingen. Utbyggingen av disse statistikkområder bør skje i nært samarbeid med Sosialdepartementet.

Nasjonalregnskapet og den økonomiske statistikk dette bygger på, utgjør en hjørnestein i SSBs virksomhet. Finansdepartementet er derfor enig i at dette område bør gis høy prioritet. Særlig vekt bør det legges på statistikk som kan forbedre regnskapstallenes aktualitet og kvalitet.

Kommentarer. Selv om ressurstilgangen til Fagavdelingen ikke er blitt slik som forutsatt i langtidsprogrammet, er arbeidet med framdrift av programmet i gang. I løpet av 1987 og 1988 er arbeidsmarkedstatistikken tilført 7 nye stillinger. Dessuten er arbeidsområdet styrket med sikte på å forbedre registergrunnlaget for Folke- og boligtellingsen 1990. I 1988 blir arbeidskraftundersøkelsen lagt om og forbedret, og utvalget som undersøkelsen bygger på blir gradvis økt. Helsestatistikken ble i 1987 styrket med en stilling ført over fra annet arbeidsområde og i 1988 med en ny stilling over budsjettet. Dette har gjort det mulig å sette i gang arbeid på statistikkene over både kommune- og fylkeshelsetjenesten. I 1988 har en ved intern omprioritering frigjort 7 stillinger. Disse er dels brukt til å styrke de høyest prioriterte områder som sosialstatistikk, trygdestatistikk og statistikk over tjenesteytende næringer, men også områder som inntektsstatistikk og regionalstatistikk er tilgodesett.

1.3 Forskning for samfunnsplanlegging

SSBs Forskningsavdeling har som generell målsetting å utføre analysearbeid og utvikle analyseverktøy for sam-

funnsplanlegging. Dette gjør det nødvendig å bygge opp høy vitenskapelig kompetanse på avdelingens arbeidsområder. Disse områdene er nasjonalregnskap, økonomisk forskning, sosiodemografisk forskning og ressurs- og miljøanalyse. Med den orientering avdelingen har mot å dekke de offentlige myndigheters behov, kan en i dag si at Forskningsavdelingen har forskning for samfunnsplanlegging som hovedformål.

Nasjonalregnskapet binder sammen den økonomiske statistikken til et konsistent og integrert system med standardiserte definisjoner og klassifikasjoner. Regnskapets datainnhold er en sentral informasjonskilde for økonomisk politikk og dessuten det viktigste datagrunnlag for makroøkonomisk analyse. Nasjonalregnskapet består i dag av et årlig regnskap i flere versjoner fra foreløpig til endelig. Det årlige regnskap bygges nå ut med et inntekts- og kapitalregnskap for institusjonelle sektorer og et tilknyttet arbeidskraftregnskap. Den regnskapsdel som dekker transaksjoner mellom Norge og utlandet (utenriksregnskapet), publiseres hver måned. Det årlige regnskap brytes hvert tredje eller fjerde år ned på fylker til et regionalt nasjonalregnskap. Fra 1985 utarbeides det et løpende kvartalsregnskap som har spesiell interesse for konjunkturanalysen. Hovedoppgaver i programperioden blir den utbygging som er nevnt og en tilbakegående revisjon av regnskapet. Datagrunnlaget og beregningsmetodene skal da vurderes og regnskapsformen bringes over på ny, revidert internasjonal standard (SNA). Samtidig skal det gjennomføres beregningsmessige forbedringer, og produksjonsopplegget skal effektiviseres.

Modellarbeidet står etter hvert helt sentralt i Forskningsavdelingens virksomhet. Utformingen av de makroøkonomiske modeller er sterkt preget av Finansdepartementets ønsker og behov. Modellen MODIS IV brukes i makroøkonomisk planlegging. Den brukes i Finansdepartementets arbeid med statsbudsjett, nasjonalbudsjett og langtidsprogram og til departementets analyse av alternative økonomisk-politiske tiltak. MSG-modellen har vært brukt i arbeidet med langtidsprogrammene og ved utarbeiding av energimeldingen. MODAG-modellen er innrettet på mellomlangt perspektiv og brukes også av Finansdepartementet i langtidsprogramarbeidet. Korttidsmodellen KVARTS er særlig utviklet for internt bruk i SSB i forbindelse med konjunkturanalysen.

I planperioden vil forskningsprogrammet bli ført videre bl.a. med større vekt på generelle likevektsmodeller. Disse vil bl.a. være egnet for å studere spørsmål som valg av skatte- og overføringsystemer og deres virkning på ressursallokering og inntektsfordeling.

Forskningsavdelingen utfører tradisjonelt et omfattende beregningsarbeid for Finansdepartementet, Stortinget og de politiske partier for å fastslå virkningene av endringer i skattesystemet. Modellene på dette felt har derfor vært innrettet på å vise proveny- og utgiftsvirkninger av slike endringer. I kommende planperiode vil en som nevnt søke å utvikle modeller som også belyser fordelingsmessige problemer, og da spesielt de virkninger alternative skattesystemer har på ressursbruken.

Med løpende kvartalstall fra nasjonalregnskapet og bruk av prognosemodellen KVARTS vil prognoseinnholdet i konjunkturrapportene bli utvidet. Den tidligere oversikt Økonomisk utsyn vil bli erstattet med en fireårlig oversikt over norsk økonomi.

Utformingen av de sosiodemografiske modeller er også klart orientert mot samfunnsplanlegging. Modellen MATAUK brukes til framskrivning av tilbudet av arbeidskraft og viser bl.a. hvordan befolkningsutviklingen påvirker dette tilbudet. Både for denne modellen og for utdanningsmodellen MONS bestemmes utviklingen framover av fastsatte rater. I planperioden vil en bl.a. arbeide med å finne forklaringer på hvordan ratene utvikler seg og hva som bestemmer yrkesdeltakingen, slik at framskrivningsresultatene kan bli sikrere.

Innen demografien står befolkningsframskrivningene sentralt, og det foretas framskrivinger etter kjønn og alder for hele landet hvert fjerde år. Resultatene avhenger av rater for fruktbarhet, dødelighet, inn- og utvandring, innenlandske flyttinger, giftermål og skilsmisse. Også på dette område vil det bli arbeidet med å studere de sosiale mekanismer som er avgjørende for utviklingen i de demografiske rater. Mangelfullt datagrunnlag kan sette grenser for hvor langt arbeidet kan føres.

For regionalanalysen er ikke minst den regionale befolkningsfordeling av interesse. DRØM er et modellsystem for regional framskrivning som også tar hensyn til arbeidsmarkedsvirkninger på nettoflyttebevegelsene. Modellen er ennå mangelfull. Dette gjelder både struktur, tekniske beregningsløsninger og datagrunnlag. For å komme videre med arbeidet, kreves det i tilfelle mer ressurser.

Ressursregnskapet har i prinsippet en tilsvarende betydning som referansesystem for ressurs- og miljøstatistikken som nasjonalregnskapet har for økonomisk statistikk. Regnskapet gir oversikt over ressursgrunnlaget, forvaltningen av ressursene og miljøforholdene, og er derfor et viktig datagrunnlag for ressurs- og miljøanalyser. Slike analyser skal bl.a. vise konsekvenser av ulike forvaltningsalternativer, f.eks. miljøvirkninger som forurensninger etc. Også dette forskningsområde er således nær knyttet til offentlig forvaltning og planlegging.

Energianalysene tar bl.a. sikte på å klarlegge sammenhengen mellom økonomisk aktivitet og energietterspørsel. Dette gir grunnlag for energiprognooser som brukes i energimeldinger og langtidsprogram. Det er bl.a. behov for at modellgrunnlaget (MODAG og MSG) bygges ut for disse formål, at de anslag som går inn i modellene forbedres, og at usikkerheten i prognosene får en mer tilfredsstillende behandling.

Innen miljøøkonomi er målsettingen å gjøre det mulig for økonomisk langtidsplanlegging å ta hensyn til de miljøkonsekvenser som økonomisk aktivitet kan ha. Slike konsekvenser kan være forurensninger som følge av utslipp til luft og vann og dermed virkninger på folks levekår og helse.

Analyse av petroleumsøkonomien behandler petroleumsøkonomiske problemer som er aktuelle i norsk nasjonal sammenheng. Arbeidet tar bl.a. sikte på å utvikle modeller for det internasjonale olje- og gassmarked og knytte disse sammen med makroøkonomiske analyser av norsk økonomi. En regner også med at analysene vil få betydning for konjunkturovervåkingen.

For utvikling av modellapparatet i SSB, er høy økonomisk kompetanse nødvendig. Økonometrisk metodeutvikling vil derfor bli tillagt noe mer vekt i kommende periode.

Finansdepartementet kan i hovedsaken slutte seg til det foreslåtte program for forskningsvirksomheten. Langtidsprogrammet forutsetter imidlertid en tilgang på 7 nye stillinger i løpet av perioden. Til dette sier departementet at Forskningsavdelingen bør basere planleggingen på at tallet på stillinger ikke vil kunne økes vesentlig i løpet av perioden. For å skaffe ressurser for den utbygging som er planlagt, bør virksomheten ved andre deler av Forskningsavdelingen trappes ned og forsøkt overført til andre institusjoner.

Fra brukersiden har en merket seg følgende kommentarer:

-Finansdepartementet betrakter følgende forskningsområder som viktigst:

-Områder hvor det er behov for større omlegging eller utbygging av statistikken. Dette vil også være områder hvor den samfunnsmessige nytte av forskningen er særlig høy. Forskningsavdelingen bør overveie å ta opp forskning på de statistikkområder som langtidsprogrammet prioriterer (helse-, sosial- og trygdestatistikk). Dette arbeid bør utføres i nær kontakt med Sosialdepartementet.

-Forskning og utredning med sikte på å dekke Finansdepartementets behov.

-Forskning og utredning for å dekke andre departementers behov. Denne virksomhet bør eventuelt utføres som betalte oppdrag. En bør unngå å binde opp egne ressurser på varig basis innen disse områder.

Når det gjelder nasjonalregnskapet, er departementet enig i den skisserte prioritering. Det understrekes at nasjonalregnskapet har stor betydning for makroøkonomiske vurderinger og analyser, og at tallkvaliteten er viktig for Finansdepartementets arbeid. Videre understrekes behovet for et fullstendig inntekts- og kapitalregnskap og for at arbeidet med hovedrevisjonen gis nødvendig prioritet.

Finansdepartementet ønsker å styrke skatteforskningen på varig basis, noe en kan komme tilbake til i forbindelse med de årlige budsjettbehandlinger.

Finansdepartementet støtter de planer som programmet trekker opp for videreutviklingen av modellene

og for analysevirksomheten. De nærmere detaljer bør drøftes i Modellutvalget og i Perspektivgruppen.

Finansdepartementet sier seg også enig i de hovedretningslinjer som trekkes opp for sosiodemografisk forskning og for ressurs- og miljøanalyse. Som aktuelle områder for nedtrapping med sikte på å spare inn ressurser, nevnes arealregnskap og regionalanalyse.

-Sosialdepartementet mener at SSBs ressursinnsats på analyse og forskning innen departementets arbeidsområde er for beskjeden i forhold til sektorens betydning for samfunnsøkonomien og for befolkningen i sin helhet. Departementet foreslår derfor at forskningen innen området styrkes.

-Miljøverndepartementet legger vekt på at de regionale analysemetoder gjøres mer brukervennlige. Samarbeidet mellom NIBR og SSB bør fortsette med sikte på forsterket innsats på videreutvikling av det regionale modellsystem.

-Olje- og energidepartementet legger vekt på modellutvikling og modellbruk i forbindelse med energianalyse. Også modellering av det internasjonale råoljemarked og det europeiske gassmarked er meget nyttig.

Kommentarer. Finansdepartementet og de andre høringsinstansene gav i hovedsaken sin tilslutning til de retningslinjer som var trukket opp i langtidsprogrammet. Disse retningslinjer blir derfor stående uendret. Mangel på ressurser kan imidlertid føre til at framdriften blir tyngre og kan komme til å ta lengre tid enn antatt.

Den prioritering Finansdepartementet gir uttrykk for når det gjelder områder for SSBs forsknings- og utredningsvirksomhet, faller i hovedtrekk sammen med SSBs egen prioritering. Siden et hovedformål for Forskningsavdelingen i dag er forskning for samfunnsplanlegging, må virksomheten nødvendigvis i betydelig grad være innrettet mot Finansdepartementets og de andre departementers behov. Det bør imidlertid understrekes at som riksdekkende institusjon må SSB i rimelig grad tilgodese forskningsbehov i alle deler av samfunnet, når disse knytter seg nær til utnytting av den datamasse SSB bearbeider. Spesielt vil dette gjelde forskningsbehov i ulike deler av det offentlige styringssystem. SSB føler også tradisjonelt ansvar for å ivareta mer generelle og langsiktige forskningsoppgaver av samfunnsmessig betydning på felter der SSB har særlige forutsetninger for å yte en innsats, og der kontinuitet og kompetanseakkumulasjon ellers ikke er sikret.

Når det gjelder forskning og analyse innen helse- og sosialsektoren, er dette en sak som vil bli fulgt opp i samråd med Sosialdepartementet.

Spørsmålet om nedtrapping av enkelte forskningsaktiviteter og eventuell overføring til andre forskningsinstitusjoner, er forhold som er under overvei-

else. Selv om det er delte meninger blant brukerne, kan arealregnskapet være et aktuelt område for innsparing. Regionalanalysen er derimot sterkere avhengig av miljøet i SSB, spesielt når det gjelder modellutviklingen, slik at en eventuell overføring kan få større skadevirkninger.

1.4 Markedsføring og brukerservice

SSB har nær kontakt med offentlige og private statistikkbrukere for å være orientert om behovet for statistikk og analyse. Mye av kontakten skjer i de nær 30 rådgivende utvalg som er opprettet på de viktigste statistikkområder. Brukerkontakten vil bli søkt styrket i planperioden, bl.a. ved spesielle brukerundersøkelser.

Det finnes i dag i alt 13 serier for spredning av SSBs produkter. Dessuten driver SSB en omfattende servicevirksomhet som er gratis for små oppdrag (telefonhenvendelser etc.), men hvor det kreves betaling hvis oppdragene er mer ressurskrevende (spesialbearbeidinger etc.). Gratisservicen vil ikke bli utvidet. Derimot er SSB innstilt på å utføre betalte oppdrag så langt ressursene rekker. SSB er også villig til å stille individualdata til disposisjon for forskningsformål innen de grenser bestemmelsene om personvern setter. Brukerne vil også etter hvert få adgang til åpne databaser hvor de kan betjene seg selv, bl.a. gjennom Teledata.

For å gjøre brukerne bedre kjent med SSBs tilbud, vil informasjonsvirksomheten bli styrket. Arbeidet med opplysningsbrosjyrer, seminar for viktige brukergupper og undervisningsopplegg for skoleverket vil bli ført videre. SSBs muligheter for å gi rask og korrekt informasjon vil bli styrket når databasen for dokumentasjon av utgitte publikasjoner kommer i drift.

Finansdepartementet har heller ingen innvendinger mot langtidsprogrammets retningslinjer for markedsføring og brukerservice. Spesiell vekt bør legges på brukerkontakten, fordi denne har særlig stor betydning i forbindelse med utbygging av statistikken. Departementet er enig i at de statistiske behov blir best ivaretatt ved å kombinere et sett standardpublikasjoner med service i form av betalte spesialoppdrag som gir full kostnadsdekning. Departementet ser også positivt på utviklingen av databaser som gjøres tilgjengelig for statistikkbrukerne, og anbefaler at det arbeides videre innen dette felt.

Kommentarer. SSB har ingen kommentarer til Finansdepartementets uttalelse.

1.5 Utviklingen i arbeidsteknikk

Alt i forrige langtidsprogram ble det trukket opp retningslinjer for omlegging og desentralisering av SSBs

EDB-tjenester. Omleggingen innebar (1) integrert dataklargjøring, (2) databearbeiding og tabelluttak fra lokale kontorterminaler utført av kontorenes eget personale og (3) bruk av standardprogrammer og programpakker. Disse retningslinjer skal gjelde fortsatt.

Arbeidet med å utvikle nye produksjonsrutiner og generell programvare søkes forenklet ved nye hjelpemidler. Det skal utvikles databaser for spredning av statistikk og produksjon av tabeller. Utbygging av maskinutstyr og programvare bør såvidt mulig sikte mot et samordnet system med forbedrede kommunikasjonsmuligheter og økt sikkerhet.

Omleggingen av EDB-rutinene er i gang, men desentraliseringen er ikke kommet så langt som ønskelig kunne være. Dette gjelder både systemutvikling og driftsarbeid. Produktiviteten i statistikkproduksjonen synes å ha bedret seg bare moderat med mer intensiv bruk av EDB. Trass i anskaffelse av en god del EDB-utstyr og programvare i forrige planperiode, er EDB-situasjonen fortsatt problemfylt.

I kommende planperiode er det behov for

- at maskinkapasiteten økes,
- at det anskaffes flere terminaler og annet utstyr,
- at nye tilbud av egnet programvare kan framskaffes i SSB, og
- at veilednings- og kursvirksomheten får tilstrekkelig omfang og kvalitet.

Ellers må det legges vekt på kontorrasjonalisering, bl.a. desentralisert tekstbehandling. En må videre utvikle EDB-systemene for intern planlegging og oppfølging, økonomiforvaltning og personalforvaltning.

SSB må i kommende planperiode legge sterk vekt på å bedre statistikkens aktualitet. Dette krever raske og driftssikre produksjonsrutiner med god kontroll av framdrift og ressursbruk. Unødige endringer i driftsrutinene må unngås. Driftsrutinene kan gjøres sikrere ved bruk av gode metoder og hjelpemidler for system- og programutviklingen. Flere avanserte programsystemer er anskaffet for dette formål. En metadatabase som SSB skal bygge opp, vil virke i samme retning. Utvidet datainnhenting på maskinlesbart medium må vurderes. Spesielt må datainnhenting fra administrative datasystemer forbedres. Dataklargjøring med tidkrevende feilretting bør legges om til mer integrerte rutiner. Ellers bør standardprogrammene for tabellproduksjon forenkles og gjøres mer brukervennlige. Endelig bør det utvikles databaser på områder hvor dette er hensiktsmessig. Det bør også utvikles en del åpne databaser med adgang for brukere utenom SSB.

Forventningene til statistisk utnyttning av administrative datasystemer har vært overdrevent optimistiske, slik at ambisjonsnivået her vil bli noe senket. Betydningen av dette avdempes, fordi en ved bruk av nye metoder utviklet i SSB synes å kunne oppnå bra resultater for korrigering av registerfeil ved hjelp av utvalgsundersøkelser. Det vil generelt bli lagt noe mer vekt på statistikk

basert på utvalgstillinger. Intervjuarbeidet må derfor utvikles og styrkes.

Det sentrale personregister vil trolig bli bedre ajourholdt når de lokale folkeregistre tar i bruk EDB. Bedrifts- og foretaksregisteret vil få et forbedret databaseopplegg fra 1987, og det vil ellers bli utvidet med bedrifter i den offentlige sektor. Handelsdepartementets nye sentrale foretaksregister antas å bli en viktig kilde for ajourhold av SSBs register. Mulighetene for kobling med annet materiale er gode for Personregisteret, fordi de offentlige myndigheter bruker fødselsnummeret i sine persondata. Nummersystemet i Bedrifts- og foretaksregisteret brukes dessverre ikke utenfor SSB. For å få koblingsmuligheter, vil det bli en viktig oppgave å utvikle koblingsnøkler mellom nummersystemene i de offentlige administrative registre og i Bedrifts- og foretaksregisteret.

For å opprettholde oppgavegiverens tillit, må SSB strengt overholde de bestemmelser som er gitt om datasikkerhet og personvern. Et eget sikkerhetsutvalg er ansvarlig for sikkerhetsbestemmelsene i SSB. For å kontrollere adgang til og bruk av datafiler og programmer, er sikkerhetssystemet Top Secret anskaffet. Personvernet vil også i neste planperiode bli viet stor oppmerksomhet.

Finansdepartementet har festet seg ved at produktiviteten, trass i økt bruk av EDB, bare har vist en moderat vekst. Departementet mener imidlertid at det bør være mulig å øke produktiviteten ved bruk av mest mulig effektivt utstyr og hensiktsmessig organisering av EDB-arbeidet. SSB bør derfor løpende evaluere resultatene av sin satsing på EDB. Departementet minner om at rasjonaliseringsgevinster oppnådd som følge av EDB-investeringer, forutsettes tatt opp med departementet.

Finansdepartementet har merket seg at SSBs erfaringer med statistisk utnyttning av administrative datasystemer ofte er mindre gode, og tilbyr sin assistanse ved løsning av eventuelle problemer der det måtte være hensiktsmessig. Departementet ber også SSB om å samordne sitt arbeid med registre og administrative data med tilsvarende arbeid andre institusjoner driver, slik at unødig dobbeltarbeid kan unngås. Departementet vil også ta opp spørsmålet om en mer sentralisert håndtering av folkeregistreringen.

Kommentarer. Når det gjelder spørsmålet om mer effektiv utnyttning av administrative datasystemer, vil en vise til Lovutvalgets utredning, hvor det foreslås at SSB gis myndighet til å medvirke ved utvikling og utnyttning av slike datasystemer.

SSB har en tid vært engasjert i et prosjekt som tar sikte på å finne fram til et opplegg for samordning av våre viktigste registre som er knyttet til næringslivet. I denne forbindelse vil frigjøring av enkelte opplysninger fra SSBs Bedrifts- og foretaksregister som ikke

berører personverninteresser, få betydning. Utkastet til ny statistikklov åpner for slike muligheter.

1.6 Utviklingen av SSBs administrasjon

I innledningsavsnittet er det gjort rede for ventet innsparing og omtale av hvordan de innsparte stillinger er tenkt brukt. Overgangen til nye arbeidsoppgaver vil øke behovet for saksbehandlere, mens behovet for arbeidskraft på assistentnivå vil fortsette å synke. Dette - og avviklingen av midlertidige tellingsstillinger i første del av 1990-årene - kan i sin tid skape problemer for beskjefligelsen av kontorpersonale i Kongsvinger. For å takle disse problemene, vil arbeid med et neste langtidsprogram (1991-1994) ta til allerede i 1988.

Utdanningsprogrammet i SSB må tilpasses den situasjonen en nå står overfor, og ressursinnsatsen på dette feltet bør øke fra 2,4 prosent til rundt 3 prosent. Spesiell oppmerksomhet må vies EDB-opplæringen. Den interne veiledningstjeneste og EDB-opplæring må revurderes fra grunnen. Også utviklingen av saksbehandlere og forskere må vies større oppmerksomhet.

For å holde på dyktige medarbeidere, må SSB gå inn for å bedre stillingsstrukturen, bl.a. ved å få i stand ordninger med spesialtillegg for særlig kvalifiserte folk. Personalforvaltningen må være åpen for ønskede omplasseringer, utnyttning av opprykksmuligheter, karriereveiledning og lederutvikling mv. Dessuten må det legges vekt på kompetanseoppbygging og utvikling av et godt sosialt og resultatorientert miljø.

Når det gjelder administrasjonen ellers, vil en ta opp spørsmålet om behovet for en ny generell lov om offisiell statistikk. EDB-systemene for økonomi- og personalforvaltning bør utvikles videre og samordnes. Målet er å få et integrert budsjett og regnskap for bevilgnings- og driftsformål. Dette vil gi bedre muligheter for resultatorientert økonomistyring. Samtidig bør SSBs planleggings- og driftssystem moderniseres og samordnes med økonomisystemet.

I planperioden vil det trolig bli behov for enkelte justeringer, men neppe noen omfattende endringer i organisasjonskartet. Det vil bl.a. bli foreslått en ny underavdeling for landbruks- og miljøstatistikk ved Fagavdelingen.

Finansdepartementet har heller ingen spesielle innvendinger mot denne delen av langtidsprogrammet. Det har merket seg de problemer som den pågående omlegging av rutinene vil få for stillingsstrukturen, spesielt i Kongsvinger, og ber om at SSB tar opp eventuelle tiltak i forbindelse med den årlige budsjettgjennomgang.

Videre kommer departementet inn på den store gjennomtrekk de enkelte kontorer og avdelinger i SSB har.

Departementet ber om at SSB vurderer mulige mottiltak og eventuelt tar saken opp med departementet.

Finansdepartementet kommer til slutt inn på at SSB må legge sterk vekt på mål- og resultatstyring. Dette krever stor resultatbevissthet i den interne styring med sterk vekt på å styrke økonomifunksjonen. En anbefaler mer aktiv bruk av inntektssiden for å stimulere til økt produktivitet og mer aktiv prioritering mellom ulike prosjekter. Videre bør det legges vekt på utvikling av lederfunksjonene og samarbeidsformene i virksomheten. SSB bør derfor løpende vurdere tiltak med sikte på mer rasjonelt driftsopplegg, mer rasjonell organisasjonsstruktur og mer resultatrettede styringssystemer.

Kommentarer: Den endring i stillingsstrukturen som vil bli nødvendig etter desentraliseringen av EDB-rutinene, omleggingen av Tolldirektoratets rutiner og avslutningen av Landbrukstillingen 1989 og Folke- og boligstillingen 1990, vil bli tatt opp i 1988. Eventuelle tiltak for å møte utviklingen vil bli tatt opp med departementet i forbindelse med budsjettbehandlingen.

For å få en mer stabil stab av medarbeidere er noe oppnådd gjennom normeringer, V.b-forhandlinger, og ved å fremme forslag ved budsjettbehandlingen om oppretting av høyere stillinger mot inndraging av lavere. Fullmakt til å omgjøre kontorstillinger til saksbehandlerstillinger og saksbehandlerstillinger til rådgivere og prosjektledere på høyt nivå, vil bli utnyttet til ytterligere å sikre stabilitet for utsatte stillingsgrupper. Så lenge den nåværende lønnslov gjelder, vil imidlertid enkelte av disse virkemidler bare få begrenset anvendelse.

Når det gjelder virksomhetsplanlegging og resultatorientert økonomistyring, er arbeidet i gang på flere områder. Det er bl.a. satt i gang et prosjekt med sikte på å utvikle et datasystem for personalplanlegging og økonomistyring. De rutiner systemet vil omfatte, vil dekke behovene innenfor feltene personalplanlegging, budsjett- og regnskapsarbeid og journal- og arkivtjeneste. Et utvalg har avlevert en innstilling om lederopplæring som nå er under vurdering av ledelsen. Det samme gjelder en innstilling fra et utdanningsutvalg. SSB mener at utdanning og lederopplæring er to viktige forutsetninger for høy effektivitet som det bør satses på. Endelig kan nevnes at et utvalg som var nedsatt ved årsskiftet 1986/1987 har avlevert sin innstilling med utkast til ny statistikklov. Loven ventes å bidra til større effektivitet i statistikkproduksjonen.

2. INNLEDNING

2.1 Formål

Formålet med dette langtidsprogrammet er å trekke opp hovedretningslinjer for virksomheten i Statistisk Sentralbyrå fram til 1990¹⁾. Langtidsprogrammet utarbeides på grunnlag av drøftinger med SSBs styre, med fagenhetene i SSB og med de ansattes tillitsvalgte. Det har først og fremst adresse til disse grupper. Notatet kan imidlertid også ha interesse for andre. Det gjelder alle ansatte i SSB, budsjettmyndigheter, statistikkbrukere og andre som er interessert i SSBs virksomhet.

Som forarbeider til dette notatet er det utarbeidet mer detaljerte bakgrunnsnotater i SSB for ulike områder. Disse er utgitt som Interne notater. De har ikke gjennomgått alle ledd i SSBs interne beslutningsprosess, og kan på enkelte punkter trenge ajourføring. På de fleste punkter gir disse notatene likevel veiledning om ledelsens intensjoner.

2.2 Forutsetninger om ressurstilgang. Hovedprioriteringer

I løpet av 1970-årene ble SSBs stab av faste medarbeidere²⁾ nær fordoblet. Samtidig økte andelen saksbehandlere fra 39 til 47 prosent. I denne perioden fant det imidlertid også sted en betydelig vekst i oppgavemengden innen mange statistikkområder. Datamengden økte sterkere enn årsverksproduktiviteten og spiste derfor opp en del av veksten i personell. Likevel muliggjorde ressurstilgangen en betydelig vekst i statistikk- og analyseproduktet.

I første halvdel av 1980-årene har staben av faste medarbeidere knapt nok endret seg i størrelse, men stillingsstrukturen er noe forbedret. På visse områder, særlig utenrikshandelsstatistikken, har oppgavemengden fortsatt å vokse. På andre områder har SSB spart dataregistrering, fordi data i stigende grad har kommet inn på maskinlesbart medium. Dette og produktivtetsvekst i SSB har muliggjort en beskjedne fortsatt

¹⁾ Mer detaljerte planer utarbeides i årlig rullerende arbeidsprogram.

Disse har i hovedsak to års planleggingshorisont.

²⁾ Det ses bl.a. bort fra medarbeidere som har vært engasjert til de store 10-årige tellingene.

³⁾ INSEE, det franske statistiske sentralbyrå, har også en betydelig forsknings- og analysevirksomhet.

stigning i omfanget og kvaliteten av statistikk- og analyseproduktet fra 1980 fram til i dag.

Det er stadig et problem at aktualiteten i statistikken ikke er god nok.

I dag er norsk offisiell statistikk rimelig godt utbygd hvis vi sammenlikner med andre land. Ut fra de foreliggende behov er likevel manglene påfallende. Selselsettingsstatistikken er særlig svak. Ellers er helse- og sosialstatistikken mangelfull. Nasjonalregnskapet trenger utbygging og forbedringer som bl.a. krever bedre statistikk over offentlige finanser og over tjenestetende næringer. Regionalstatistikken bør likeledes utbygges. Til sammen vil de forbedringer som her er antydnet, kreve en betydelig ressursinnsats.

Forskningsvirksomheten i SSB er nesten unik internasjonal sett³⁾. Her er det derfor vanskeligere med internasjonale sammenlikninger. Mye av denne type virksomhet drives i utlandet ved universiteter og rene forskningsinstitutter. SSB er imidlertid av den oppfatning at den norske modellen har vært meget vellykket og at det norske samfunn ville være tjent med å styrke SSBs forsknings- og analysevirksomhet ytterligere på en del områder. Viktige framskritt burde her i første omgang kunne oppnås med en noenlunde beskjedne økning i ressursinnsatsen.

Selv om viktige samfunnsmessige behov (i hvert fall isolert sett) kan tilsi at SSB tilføres større ressurser, er det neppe sannsynlig at dette vil kunne skje i særlig grad framover. Tungtveiende kryssende hensyn gjør seg gjeldende. Budsjettmyndighetene vil legge vekt på å unngå for sterk vekst i offentlige utgifter og i tallet på offentlig ansatte. Helsesektoren vil bli prioritert høyt, osv. Til grunn for dette langtidsprogrammet ligger en forutsetning om stort sett uendret ressursbruk i SSB framover.

På denne bakgrunn må all tradisjonell virksomhet revideres, og en må spørre om noe av den bør vike for å gi plass til nye og viktigere ting. De viktigste omlegginger av denne art som dette langtidsprogram imøteser, er en klar **nedtrapping** av de store 10-årige folketellingene og landbrukstellingene. For befolkningsstatistikken innebærer dette i hovedsak at behovene dekkes på annen måte enn før. For landbruksstatistikken innebærer det noe mindre detaljer enn før. Utenom dette vil de vesentligste omprioriteringer skje innenfor de enkelte statistikkområder.

Rasjonalisering av virksomheten som følge av egne tiltak eller endringer i vår omverden, vil frigjøre ressurser for nye oppgaver. I planperioden ventes en omlegging i Tolldirektoratets rutiner som vil berøre SSB sterkt. Til sammen ventes dette, indre rasjonaliseringer og andre omlegginger å føre til en innsparing på vel 60 årsverk over årene 1987-1991. Såvidt tungtveiende som behovene for statistikk og analyse nå er på en rekke områder, regner SSB med at disse innsparingene ikke fører til en reduksjon av stillingsrammen.

Innenfor de muligheter som antas å være til stede for å starte opp ny virksomhet, har en i dette langtidsprogrammet prioritert en utbygging av statistikkproduksjonen på de områder der behovene er størst. De fleste frigjorte stillingene vil gå til utbygging her. Forskningsvirksomheten vil en gi en moderat styrking på noen utvalgte områder. Både innen statistikkproduksjon og forskning vil visse aktiviteter, som ikke lenger kan gis høy prioritet, måtte trappes ned eller stoppes.

De sentrale myndigheter ønsker en modernisering av statsadministrasjonen og at den skal bli mer serviceorientert. SSB legger vekt på disse signalene. For SSB innebærer dette bl.a.:

- .at de interne arbeidsmetoder rasjonaliseres,
- .at SSBs standardprodukter gis et innhold som er bedre tilpasset brukernes behov,
- .at presentasjonen av standardproduktene blir bedre og mer moderne,
- .at SSB lettere kan levere spesialprodukter med kort leveringstid (eventuelt mot betaling),
- .at distribusjonen av statistikk blir modernisert, bl.a. ved at brukere gis adgang til åpne databaser og ved at statistikk kan hentes fram gjennom Teledata. Brukerne må dessuten lettere kunne få statistikk på EDB-media - over linje, på magnetbånd eller plate.

Disse mål ligger til grunn for dette programmet.

Ønsket om å modernisere SSB støter imidlertid an mot problemer. Skal vi lykkes i dette, må SSB ha en tilstrekkelig kompetent stab.

Tre momenter kan her nevnes: For det første er EDB-arbeidet helt sentralt ved modernisering, men SSB har som andre statsinstitusjoner meget vanskelig for å holde på erfarte og høyt kvalifiserte EDB-eksperter. Muligheten for en stor gjennomstrømning av personale ved EDB-kontorene er den største trussel SSB står overfor når det gjelder gjennomføringen av langtidsprogrammet. SSB vil legge stor vekt på å avverge denne faren, og håper på forståelse fra budsjetmyndighetene.

For det andre vil de nye oppgaver som dette langtidsprogrammet forutsetter, kreve en noe annerledes sammensatt stab enn de arbeidsoppgaver som går ut. I noen grad må stillinger for ikke-akademikere er-

stattes med stillinger for akademikere. Omlegginger i driften krever at stillingsstrukturen legges om en del og bedres.

For det trede er SSBs slagkraft generelt avhengig av at en har et visst antall høykvalifiserte medarbeidere på flere områder, også utenom EDB-området. Dette gjelder planlegging av statistikk, forskning og analyse innenfor økonomi, sosiale forhold, demografi mv. Det samme gjelder også statistiske metoder. Også på disse områder har SSB hatt problemer med å opprettholde tilstrekkelig stabilitet i staben. Dette spørsmålet må vies oppmerksomhet.

Ved siden av en kvalifisert stab, vil en modernisering av SSB kreve investeringer i EDB-maskiner og programvare. Fallende priser tilsier at SSB innenfor konstante rammer (i faste kroner) vil kunne kjøpe stadig mer utstyr. En er likevel av den oppfatning at det nå er nødvendig å heve rammen for EDB-utgifter noe fra 1987. Nivået for utgifter til utstyr og leie vil bli foreslått hevet med 7,5 prosent - dvs. med 1 prosent av SSBs budsjett.

Forbedringer i stillingsstrukturen og økte utgiftsrammer til EDB vil forutsette en viss økning i SSBs samlede ressursbruk til løpende oppgaver. For å få forsert utbyggingen av nødvendig statistikk, foreslås dessuten en del midlertidige stillingshjempler for årene 1987-1990. Dette trekker også opp ressursbruken over perioden.

På den annen side er det som nevnt hensikten å trappe de 10-årige tellingene ned. Dessuten regner en med at en noe større andel av den løpende virksomhet etter hvert skal finansieres med oppdragsmidler.

Om vi går ut fra de samlede utgiftene til SSB i faste kroner pr. år som bæres av staten, er denne langtidsplanen således basert på nullvekst. (Innsparingen ved tellinger i faste kroner fra tiåret 1976-1985 til tiåret 1986-1995 omregnet til gjennomsnittsutgift pr. år er da godskrevet SSB.) Som allerede påpekt, innebærer langtidsplanen dessuten samme totaltall for stillinger i 1991 som i 1986 (utenom tellinger). Som en hovedkarakteristikk må en kunne si at denne langtidsplanen er basert på uendret ressursbruk.

2.3 Om innholdet

Dette notatet gir i hovedsak en ramme for statistikk- og analysevirksomheten fram til og med 1990. Når det gjelder utviklingen i stabens størrelse og sammensetning, er det imidlertid også ønskelig å trekke inn 1991 på et foreløpig grunnlag, noe som er gjort.

På flere punkter er de forutsetninger dette langtidsprogrammet hviler på, nokså usikre. Særlige usikkerhetsmomenter representerer Tolldirektoratets plan om omlegging av rutiner, noe som får stor betydning for SSB, og utviklingen på EDB-området. Hvis forutsetningene

for dette programmet endres på vesentlige punkter, vil SSB måtte tilpasse sine planer etter de nye omstendigheter.

Ut fra den utvikling som ventes, vil SSB kunne stå overfor en nedtrapping i assistent- og fullmektigstaben når de store tellinger omkring 1990 avvikles. Med nåværende fordeling av arbeidsoppgaver vil dette bli særlig merkbart i Kongsvinger. Blant annet for å kunne møte de problemer som kan oppstå i tide, er det aktuelt å ta opp arbeidet med neste langtidsprogram (for årene 1991-1994) allerede i 1988. Om nødvendig kan en da revurdere det som her er lagt til grunn for året 1990.

Dette notatet gir ikke tilstrekkelige retningslinjer for alle sider ved virksomheten. En del viktige spørsmål må derfor utredes i andre sammenhenger. Et slikt spørsmål er om det bør utarbeides en ny lov for offisiell statistikk (oppgaveinnhenting, personvern mv.). Her kan det være aktuelt å sette ned et offentlig utredningsutvalg.

SSBs arbeid for å sikre kontorlokaler eller et bedre fysisk arbeidsmiljø omtales ikke i dette notatet.

Det vil parallelt med dette dokument bli utarbeidet en rapport om opplegg av Folke- og boligtellingsen 1990. Likeledes er det utarbeidet en rapport om utbygging og opprusting av helse-, sosial- og trygdestatistikken. Dette langtidsprogrammet er koordinert med disse utredningene.

I dette langtidsprogrammet legges det vekt på å bedre kompetansenivået hos SSBs medarbeidere. Den enkelte skal i større grad enn hittil sikres opplæringsstilbud og utviklingsmuligheter. SSBs ledelse har derimot ikke sett det som hensiktsmessig med en bred kampanje i planperioden med kurs- og gruppevirksomhet for å sikre en bestemt organisasjonsutvikling. På visse områder legges det opp til endringer i den administrative inndeling i SSB, men uten at en gjennomgår hele den administrative inndeling på ny. Det står åpent om noen av disse spørsmålene bør tas opp til ny vurdering i planperioden.

3. UTVIKLINGEN AV NORSK OFFISIELL STATISTIKK

3.1 Generelle synspunkter

3.1.1 Statistisk Sentralbyrå og den offisielle statistikk

I et moderne samfunn trengs statistikk på en rekke områder. Statistikken brukes som grunnlag for generell overvåking av samfunnsutviklingen, som grunnlag for offentlig og privat planlegging og som grunnlag for beslutninger i det daglige arbeid. Statistikken gir også nødvendige data til empiriske studier som hjelper oss til å forstå bedre strukturen, sammenhengene og utviklingstendensene i vårt samfunn. Allment tilgjengelig offisiell statistikk over viktige samfunnsforhold er en nødvendig betingelse for demokratisk kontroll i et moderne samfunn.

Brukerne av offisiell statistikk er i første rekke sentrale og lokale offentlige myndigheter, forskningen, private virksomheter, næringsorganisasjoner, media og private borgere.

Statistisk Sentralbyrå har som oppgave å:

- klarlegge og holde seg løpende orientert om de samfunnsmessige behov for statistikk og analyse,
- utvikle og holde vedlike et samordnet statistisk system,
- produsere og presentere aktuell og pålitelig statistikk til dekning av samfunnets behov,
- utnytte statistikken til analyse av viktige samfunnsproblemer.

Med offisiell statistikk mener vi statistikk som er publisert av et offentlig organ og som har en viss allmenn interesse bl.a. for generell overvåking eller styring av samfunnsutviklingen. Alt i serien "Norges offisielle statistikk" skal være offisiell statistikk i denne forstand. Når SSB stiller åpne databaser til rådighet for eksterne brukere, skal likeledes innholdet i disse være offisiell statistikk. I tillegg er en god del utover dette også offisiell statistikk. Det gjelder såvel statistikk fra SSB som fra andre offentlige organer. Men all statistikk som offentlige organer publiserer, inngår like-

vel ikke i den offisielle statistikken, fordi den allmenne interesse som knytter seg til statistikken ikke er sterk nok i alle tilfelle. Norges Bank og Norges Statsbaner gir således ut mye statistikk som hovedsakelig dekker interne behov, og som derfor ikke bør betraktes som del av den offisielle statistikken.

Den offisielle statistikken må gi både detaljer og oversikt hvis den skal belyse de forhold som allmennheten, politikere og forskere er opptatt av. En detaljert statistikk er ofte nødvendig fordi mange problemer krever en svært detaljert analyse. Men store datamengder vanskeliggjør oversikten. Det er derfor også viktig at detaljene organiseres i et system som lett kan gi statistikkbrukerne oversikt over saksforholdene.

Den offisielle statistikken må så langt råd er gjøre bruk av presise definisjoner og klassifikasjoner. I vanlig tale nyttes ord og vendinger som "ukefortjeneste", "bruksstørrelse" og "antall bosatte personer" i nokså uklar betydning. I statistiske undersøkelser må begrepene gis et presist innhold, og seriøs analyse av statistikken krever innsikt i begrepens presise innhold.

Begrepene må standardiseres og som regel brukes med samme begrepsinnhold fra en undersøkelse til en annen. Hvis begrepsinnholdet hyppig endres, kan meningsfylt kommunikasjon mellom statistikkprodusent og statistikkkonsument bli vanskelig eller nærmest umulig. Kommunikasjonshensyn tilsier således en forholdsvis streng rasjonering av tallet på alternative definisjoner og klassifikasjoner som tillates nyttet i statistikken.

Den offisielle statistikken bør i stor utstrekning være integret. Det betyr at statistikk fra forskjellige områder bør kunne stilles sammen på en slik måte at den informasjon som framkommer, gir et helhetsbilde. Skal det lykkes, må de klassifikasjoner og definisjoner som nyttes på ulike områder av statistikken tilpasses til hverandre og fastlegges med dette som mål. Bare derved er det mulig å kunne sammenholde data hentet fra ulike kilder, og bare på den måten kan statistikk som hver på sitt område gir detaljer, føyes sammen til et makrobilde av samfunnsforholdene.

Viktig i denne sammenheng er at statistikk for ulike områder blir integret i regnskap. Det sentrale regn-

skapet er nasjonalregnskapet. SSB har imidlertid også utviklet regnskap for viktige naturressurser, det arbeides med å utvikle et arbeidskraftregnskap, osv. Det vil bli lagt vekt på å kunne sammenstille mer statistikk i slike regnskapssystemer.

Skal den offisielle statistikken fylle sin funksjon, må de tall som legges fram, kunne aksepteres som pålitelige av mange brukere og i mange sammenhenger. Men kravet om pålitelighet må avveies også mot andre viktige krav. Dette gjelder således kravet om størst mulig aktualitet og god dekning på de enkelte områder. Et hovedpoeng med offisiell statistikk er dessuten at den skal være lett å bruke og at brukerne verken skal behøve å forklare tallene i detalj eller å forsvare dem.

Ved en del anvendelser av statistikken er det tilstrekkelig at situasjonen på ett tidspunkt avspeiles så klart som mulig. Ved andre anvendelser kreves det lange tidsrekker med sammenliknbare tall. I den løpende planlegging av statistikken er det ofte nødvendig å balansere mellom ønsket om å føre videre eksisterende tidsrekker med sammenliknbare tall og ønsket om å gi de best mulige øyeblikksbilder (eller de best mulige tidsrekker i framtiden).

Ved noen anvendelser - f.eks. løpende konjunkturvurdering - kreves særlig god aktualitet i statistikken. I andre tilfelle kreves det først og fremst stor nøyaktighet i tallene eller stor detaljrikdom.

Kravene til kvalitet i den offisielle statistikken er mangesidige, og ulike brukere vil legge vekt på ulike sider. Å innfri fullt ut alle ideelle krav vil bli for kostnads-krevende. Det må derfor foretas en rimelig avveining mellom de ulike interesser som gjør seg gjeldende når statistikken utformes.

3.1.2 Aktualitet

Trass i at bedring av aktualiteten i SSBs statistikkprodukter har vært en klar målsetting gjennom mange år, må det bare konstateres at en ikke har klart å oppnå resultater som er tilfredsstillende. Her skal korttidsstatistikken holdes utenfor. Disse har nå med få unntak en aktualitet som bare de færreste brukere har rimelig grunn til å klage på. Misnøyen rettes mot årsstatistikken og i mange tilfelle også mot de periodiske undersøkelser. Ser en SSBs årlige publikasjoner i NOS-serien under ett, har det de siste 5-10 årene stort sett vært en utvikling i gal retning.

Når aktualiteten blir dårlig, kan det i verste fall innebære en sløsing av ressurser fordi SSBs statistikk er av liten eller ingen interesse når den kommer, eller fordi brukere føler seg tvunget til selv å sette i gang med parallelle statistiske undersøkelser. Aktualiteten er i hovedsak avhengig av to typer faktorer:

— forhold som knytter seg til tempoet i oppgaveinngangen.

— forhold som knytter seg til vår egen organisasjon: menneskelige og andre ressurser som kan settes inn, opplegget av arbeidet mv.

Tempoet i oppgaveinngangen er et stort problem på flere statistikkområder. Erfaringene har vist at det ofte kan by på problemer å få private og offentlige oppgavegivere til å overholde oppgavefristen.

SSB må som hittil prøve å skape forståelse for betydningen av at oppgaver blir sendt inn innen de frister som er satt. Vi må også arbeide videre med å utvikle hensiktsmessige prosedurer. I de senere årene har politiet ofte henlagt anmeldelser fra SSB vedrørende personer som nekter å gi lovhjemlede opplysninger. I tilknytning til en eventuell ny lov om den offisielle statistikk, bør det overveies å gi SSB adgang til å legge gebyrer når oppgaveplikten ikke overholdes.

På en del områder kan SSB gjøre det lettere for oppgavegiverne å overholde oppgaveplikten ved å godta data på magnetbånd eller -plater (se avsnitt 6.1.4). I tilfelle der kommunale institusjoner er oppgavegivere, må en prøve å få sentrale myndigheter til å legge press på dem. I noen slike tilfelle kan en kanskje regne med at tilbakerapportering så snart statistikken for vedkommende kommune er ferdig, kan ha en positiv virkning. De spedte forsøk som er startet opp her, bør føres videre.

Innen SSB bør det stadig skje en drøfting og bevisstgjøring av mulighetene for aktualitetsgevinst i statistikkproduksjonen. (EDB-spørsmål i tilknytning til dette er behandlet i avsnitt 6.1.4.)

Spørsmålet om aktualitet henger sammen med kravene til presisjon. Innsamling, gransking og bearbeiding av statistisk materiale vil i de fleste tilfelle være tidkrevende. Kontakt med brukerne må kunne avklare i hvor stor grad de er villige til å gi avkall på presisjon til fordel for aktualitet. SSB bør i alle fall overveie et system der en i større grad enn i dag gir visse foreløpige hovedresultater på et relativt tidlig tidspunkt for så senere å komme med fullstendige oversikter. Ved utarbeidingen av den foreløpige statistikken må en være innstilt på større dristighet enn til nå i å beregne tall for de manglende enheter. Nødvendig skjeling til kvalitet setter imidlertid en grense for hvor langt en kan gå på denne veien.

En løsning kan i enkelte tilfelle være å gå over til utvalgsundersøkelser, eventuelt basert på intervju, for å sikre aktualiteten. I så fall må en gi avkall på tall med detaljerte regionale oppdelinger.

Fagkontorene må dessuten i årene framover holde seg godt orientert om de muligheter til aktualitetsforbedringer som ligger i nye metoder for å kombinere registre og utvalg (se avsnitt 6.2.2). Her vil under visse omstendigheter mulighetene for regionale (og andre) oppsplittinger være større enn ved rene utvalgsundersøkelser.

Selv om SSB satser på å bedre aktualiteten, må en regne med at dårlig aktualitet fortsatt blir et hovedproblem

på noen statistikkområder. På områder der det bare viser seg mulig å lage statistikk som har lav nytteverdi fordi den er uaktuell, må SSB overveie å kutte statistikken ut. En må se i øynene at dette forhold kan forårsake stygge hull i statistikksystemet.

3.1.3 Standardisering

Statistisk standardisering innebærer at det fastsettes bindende definisjoner for statistiske enheter, kjennemerker, kjennemerkeverdier og for grupperinger av kjennemerkeverdier. Slik standardisering som skal gjøres gjeldende på tvers av emneområdene, vil føre til at statistikk fra ulike emneområder og for ulike tidsperioder blir samordnet og jamførbar. Det finnes i dag en rekke statistiske standarder, særlig innen økonomisk statistikk. Når standardiseringen er kommet lengst for dette statistikkområde, har det sammenheng med at nasjonalregnskapet nå i flere tiår har virket som et samordnende system. Flere av disse standardene må imidlertid revideres i løpet av programperioden som følge av endringer i de tilsvarende internasjonale standarder. Det vil også bli behov for å utvikle nye standarder, bl.a. innen sosiodemografisk statistikk og ressurs- og miljøstatistikk. Arbeidet med å utvikle slike standarder må ses i sammenheng med bestrebelse for statistisk samordning også innen disse to statistiske hovedområder.

På en rekke felter vil databaseløsninger bli tatt i bruk i statistikkproduksjonen. Gjennomført bruk av standardiserte definisjoner og grupperinger vil være innbygd i slike systemer. Registrering av standarder og tilhørende dokumentasjon må derfor foretas innenfor det databasehandteringssystem som SSB velger. Slik registrering og dokumentasjon av standardene vil også kunne gjøre det lettere å fremme ensartet praksis for statistikk som ikke bygger på databaseløsninger. I SSB skal Gruppe for standarder medvirke til at standardiseringen av den offisielle statistikken blir mer omfattende og mer konsekvent gjennomført.

3.1.4 Analyse ved Fagavdelingen

Selv om SSB har en forskningsavdeling, er det ønskelig at det også skjer en god del analyse av statistikken ved fagkontorene. Denne analysen bør ta sikte på å belyse de viktigste resultater statistikken gir, dvs. markante trekk ved hovedresultatene eller trekk som antas å ha særlig interesse i samfunnsmessig sammenheng. Slike kommentarer er et viktig ledd i presentasjonen av statistikken. Uten slike kommentarer er det fare for at viktige resultater går upåaktet hen. Dessuten er det nødvendig for SSB at mange saksbehandlere ved fagkontorene holder seg emneorientert. Det vil bidra til å holde statistikkproduktet relevant, og det kan avverge feil i statistikken.

I dag er analysevirksomheten ved fagkontorene ikke omfattende nok. Da det i slutten av 1960-årene ble

vedtatt å korte ned på tekstavsnittene i NOS-publikasjonene av hensyn til aktualiteten, slo pendelen for sterkt ut. I 1978 ble fagkontorene derfor oppfordret til å bruke mer tekst i NOS-publikasjonene. I dag er det fortsatt ønskelig å utvide tekstavsnittet "Noen hovedresultater" i mange av publikasjonene. Dette må i tilfelle gjøres slik at en unngår rutinemessig oppretting av en mer eller mindre fast tekst, og slik at publikasjonene ikke forsinkes nevneverdig. SSBs serie Økonomiske analyser står åpen for korte analytiske artikler eller oversikter. Det samme vil gjelde for en påtenkt, men ennå ikke etablert serie for leveårsrapporter.

I noen utstrekning bør også mer omfattende analyser eller oversikter utføres ved fagkontorene. I slike tilfelle bør det overveies samarbeid med tekniske eksperter eller metodeeksperter i SSB. En bør også overveie å finne samarbeidspartnere ved SSBs forskningsavdeling eller andre høvelige steder. Det er viktig at kontorene ikke tar opp større analyseprosjekter uten å overveie nøye hva de vil kreve av ressurser kvantitativt og kvalitativt. Ofte vil det være mer hensiktsmessig å gjennomføre flere små enn en stor studie. For litt større oversikter og analyser høver serien Rapporten eller den nye SØS-serien. Fagkontorene skal dessuten, der det kan passe, legge vekt på å delta i arbeidet med "Sosialt utsyn" og den nye serien "Norges økonomi".

Ressurssituasjonen oppfattes i dag såvidt knapp ved fagkontorene at analysearbeidet blir prioritert ned. Innenfor de ressurser SSB disponerer i dag, kunne imidlertid vårt produkt på flere områder ha vært bedre med litt færre tabeller om disse hadde blitt godt presentert og analysert. Det kan virke som om kontorledere og nestledere særlig har orientert seg mot administrasjon og planlegging av ny statistikk. Interesse for faglig presentasjon og analyse av statistikken er imidlertid også viktig. En viss kursjustering kan her være ønskelig. Det må i denne sammenheng overveies å tilby kurs ved Byråskolen i tabellkommentering, utredningsteknikk og analytisk forfatterskap.

3.2 Utbyggingsbehov

3.2.1 Bakgrunn

I SSBs langtidsprogram for første del av 1980-årene ble det gitt høyest prioritet til å bygge ut statistikken over petroleumsvirksomheten, kommunale finanser, varehandel og visse sosiale forhold, bl.a. folketrygdens og sosialkontorenes virksomhet. Dessuten skulle arbeidet med å forbedre arbeidsmarkedstatistikken, nasjonalregnskapet, ressursregnskap og -analyser, inntektsstatistikken og helsestatistikken fortsette. Det het imidlertid i programnotatet at: "Utbyggingstakten må på mange områder forventes å måtte bli mindre enn SSB anser ønskelig, fordi ressurstilgangen nok vil bli knapp." Ressurstilgangen ble knapp i programperioden, idet tallet på stillinger stort sett ikke endret seg. Som følge av rasjonalisering og forenklinger innen en-

kelte statistikkområder, lyktes det imidlertid å frigjøre arbeidskraft som ble brukt til å styrke de høyt prioriterte områder. Dette fikk en gunstig virkning for statistikkfeltet som oljevirkksomhet, kommunale finanser og varehandel hvor utbyggingsarbeidet er kommet langt. For andre områder har framgangen vært langt mindre enn ønskelig. Ved inngangen til den nye programperioden må en konstatere at det innen en rekke statistikkområder fortsatt er stort behov for bedre statistikkdekning. Mulighetene for nedskjæringer i forhold til tidligere ligger først og fremst på de store 10-årige tellingene (Folke- og boligstilling og Landbrukstilling). Den oversikt over utbyggingsbehovet som er gitt nedenfor, er ordnet etter den nåværende organisasjon av Fagavdelingen.

3.2.2 Underavdeling for befolkningsstatistikk

— Arbeidsmarkedstatistikk

Arbeidsmarkedstatistikken har bl.a. som formål å gi datagrunnlaget for styring av arbeidsmarkedspolitikken. Området dekkes i dag av en årlig samlepublikasjon for arbeidsmarkedstatistikk, en kvartalsstatistikk som gir resultatene fra arbeidskraftundersøkelsene (AKU) og en kvartalsvis registerbasert arbeidstakerstatistikk for tre næringer. Både arbeidskraftundersøkelsene og arbeidstakerstatistikken har store svakheter og dekker langt fra brukernes behov.

Svakheterne ved arbeidskraftundersøkelsene er i første rekke at tallene er for usikre. Dessuten er statistikken lite egnet for regional nedbryting. I 1986 vil en ta i bruk en ny matematisk-statistisk metode som kombinerer data fra utvalgstillingen med data fra Arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret. En venter at denne metode vil øke sikkerheten noe. Bedre spørreskjema, nye trekkemetoder for utvalget og mer effektive datainnsamlingsmetoder vil også bidra til å bedre kvaliteten. Men tilfredsstillende resultater venter en ikke å få før utvalgets størrelse er økt vesentlig. En slik utbygging vil imidlertid være ressurskrevende, og både omfang og tempo vil avhenge av bevilgninger over budsjettet.

En regional sysselsettingsstatistikk må baseres på registerdata. Registerdata er også nødvendig for utvikling av statistikk over bruttostrømmer på arbeidsmarkedet som grunnlag for arbeidsmarkedsanalyser og for utbyggingen av arbeidskraftregnskapet. Dessverre fungerer Arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret fortsatt ikke slik det var tenkt å skulle gjøre. Dette skyldes at meldingsgangen ikke er i samsvar med forutsetningene. Da registeret ligger utenom SSB, er det lite som kan gjøres fra SSBs side for å bedre på dette forholdet. I programperioden vil SSB følge opp kvaliteten av registeret og prøve å medvirke til at registeret får en status som gjør registeransvarlig myndighet mer interessert i at registeret holdes à jour. Et annet hovedproblem for etablering av arbeidstakerstatistikken er at vi mangler data for næring og arbeidsstedskommune for mange arbeidsgivere og arbeidstakere. SSB gjør i dag et omfattende arbeid for å finne slike mangler i Arbeidsgiver-

/arbeidstakerregisteret og med å melde fra til de registeransvarlige. Dette arbeidet vil fortsette ut planperioden og gi grunnlag for å utvide kvartalsstatistikken med flere næringer.

— Regionalstatistikk

Regionalstatistikken gir datagrunnlaget for regionalanalyser og regionalplanlegging. Arbeidet innen dette feltet tar sikte på å forbedre den geografiske oppsplitting av statistikk fra en rekke emneområder, samordne statistikken på tvers av områdene, og å forbedre presentasjonsformene og formidlingen av statistikken til brukerne. Av løpende statistikk utgis det månedshefter for hvert fylke, og (hittil) hvert tredje år kommer det en mer fyldig serie med fylkeshefter. I forbindelse med Folketellingen 1980 ble det utarbeidet et system for inndeling av kommunene i grunnkretser som er den minste geografiske enheten i regionalstatistikken.

For å gjøre det lettere å lagre, formidle og presentere data, har SSB en tid arbeidet med å utvikle en regionalstatistisk datatjeneste. Prosjektet vil bli ført videre i løpet av programperioden. Det er et sterkt ønske fra flere hold om å utvikle datatjenesten i retning av en åpen, brukerorientert tabelldatabase. Arbeidet som alt er i gang, vil kreve betydelige ressurser både ved fagkontoret og på EDB-siden. Ressurstilgangen vil derfor bli avgjørende for det ambisjonsnivå som velges.

— Utdanningsstatistikk

De viktigste formål med denne statistikken er å gi datagrunnlaget for planlegging av drift og utvikling av vårt utdanningssystem og for sosiodemografiske analyser med utdanning som variabel. Området dekkes i dag av fem løpende årlige publikasjoner som belyser grunnskolene, de videregående skoler, universitetene og høgskolene og voksenopplæringen samt en oversiktspublikasjon for utdanningsstatistikk.

I løpet av programperioden tar en sikte på å utvikle en søkerstatistikk for universiteter og høgskoler. Statistikkområdet er ellers bra utbygd, men nye rutiner innen skoleadministrasjonen gjør det ønskelig å etablere hensiktsmessige og effektive innsamlings- og bearbeidingsrutiner for den løpende statistikk. Dette gjelder bl.a. rutiner som kan utnytte de nye elevregistrene i forbindelse med fellesinntakene i de videregående skoler. Det er også ønskelig å få i gang mer analysevirksomhet innen feltet.

— Befolkningsstatistikk

Befolkningsstatistikken har grunnleggende betydning for de fleste felter innen samfunnsplanleggingen. Den løpende årlige statistikk består av fire publikasjoner som beskriver befolkningens struktur etter bl.a. alder, kjønn, ekteskapeleg status og bosted og endringer i folkemengden som følge av fødsler, død og flytting. Dessuten utarbeides det med noen års mellomrom familiestatistikk som belyser befolkningen etter familietype. Det foretas også år om annet framskriving av befolkningen hvor beregningene baseres på bestemte forutsetninger om fødsels- og dødshyppighet og flyttinger. Statistikken som i det vesentlige bygger på data hentet fra Det sentrale personregister, er bra utbygd. Deler av

datagrunnlaget er imidlertid ikke godt tilrettelagt og utnyttet. Forbedringer vil bli gjennomført i den grad ressursene tillater. Dette er særlig aktuelt for statistikk over husholdninger og utenlandske statsborgere. Sterkere regionalisering av statistikken er også ønskelig. Det er dessuten ønskelig å utvikle et nytt og mer rasjonelt produksjonssystem med blant annet tilbakegående tall. Dette vil gi bedre databeredskap og bedre grunnlag for analytisk utvikling.

— Samfunnsorganisatorisk statistikk

Dette emneområde omfatter statistikk som belyser politiske, administrative og organisatoriske forhold i samfunnet. Statistikkområdet er lite utbygd og omfatter i dag bare valgstatistikk. Utbygging av statistikken vil kreve ressursinnsats bl.a. til metodeutvikling og datainnsamling. Dette kan ikke gis høy prioritet.

— Kulturstatistikk

Statistikkområdet omfatter tilbud innen kulturområder som teater, muséer, bibliotek, musikk, film etc. og folks bruk av kulturtilbudene. Det gis ut en publikasjon hvert tredje år, men statistikken er lite utbygd. SSB har registrert ønskemål som viser at det er behov for en forbedret og mer omfattende statistikk på området, men denne statistikken kan heller ikke gis høy prioritet.

— Folke- og bolig tellingen 1990

En del utredningsarbeid er allerede foretatt, og en har nå valgt som arbeidshypotese at tellingen skal gjennomføres som en kombinert register- og utvalgstilling. Det blir i tilfelle bare aktuelt å hente inn skjema for 10 prosent av alle personer og 10 prosent av alle boliger. En regner med å bruke registerdata for personopplysninger om kjønn, alder, ekteskapsstatus, familietilhørighet, inntekt etter skattelikningen og utdanning. Slike data vil foreligge for alle med ubetydelige unntak.

For yrkesstatus, årlig arbeidstid og næring vil registre gi indikative data. Det betyr at registerdataene i seg selv er for dårlige til å lage statistikk, men de kan nyttes i kombinasjon med utvalgsdata for å gi beregnete tall for små områder.

For yrke og boligforhold vil en bare kunne lage statistikk basert på 10 prosents-utvalgene. Det innebærer at en for statistikk om dette neppe kan gå lengre ned i geografisk spesifisering enn til kommuner (eller deler av store kommuner). For å kunne gi familiestatistikk, kan det bli aktuelt å trekke et 10 prosent utvalg av familier snarere enn av personer direkte.

En folke- og bolig telling i 1990 etter disse linjer er foreløpig anslått til å koste 50 millioner 1986-kroner. Det vil gi om lag samme publiseringsprogram som ved 1980-tellingen, men brukertjenesten vil bli noe redusert. Hvis en alternativt lager en telling basert på at skjema skal fylles ut og bearbeides for alle personer og boliger (som i 1980), vil dette koste anslagsvis 80 millioner 1986-kroner.

En kombinert utvalgs- og registertelling vil ha noe lavere nytteverdi enn en mer tradisjonell telling. For ek-

sempel vil geografer som ønsker å forske på små geografiske områder, kunne finne opplysningene mangelfulle. Studier om sammenhenger mellom yrke og dødelighet må baseres på et mindre datamateriale. Dette vil føre til at yrkesgrupper med få utøvere faller ut av slike studier. Det er nødvendig å innhente uttalelser for å få klarlagt om lokale planleggingsbehov vil bli nevneverdig skadelidende.

Det har vært uttrykt frykt for at en registerbasert telling vil være uheldig ut fra personvern hensyn. SSB mener at en telling som skissert vil bli meget trygg i så hen- seende. Blant annet vil personidentifikasjon være fjernet eller kryptifisert på viktige stadier i bearbeidingsprosessen. En vil i løpet av 1986 offentliggjøre planene, slik at en får klarlagt eventuelle reaksjoner mens det ennå er tid til å utarbeide alternative planer.

3.2.3 Underavdeling for levekårsstatistikk

— Helsestatistikk

Emneområdet dekkes av tre årlige publikasjoner, en som belyser helseinstitusjonene og deres virksomhet, en dødsårsaksstatistikk og en samlepublikasjon for all tilgjengelig helsestatistikk. Dessuten utarbeides det en helsepersonellstatistikk som publiseres hvert annet år. SSB har lagt ned betydelige ressurser på å utvikle en løpende sykdomsstatistikk på grunnlag av Det økonomiske og medisinske informasjonssystem. Problemer med datamaterialet, og det forhold at systemet ikke er blitt landsomfattende, har gjort at statistikken bare har begrenset nytteverdi. I 1985 ble det gjennomført en helseundersøkelse av samme slag som i 1975 (intervjuundersøkelse).

I forbindelse med den nye loven om kommunehelsetjenesten arbeides det med et statistisk opplegg for beskrivelse av helsetjenesten i kommunene. SSB deltar ellers i arbeidet med et bedre statistikkssystem for fylkeshelsetjenesten. En følger også arbeidet med utredningen av et sentralt sykdoms- og skaderegister som, dersom iverksatt, vil gi datagrunnlag for en landsomfattende løpende sykdomsstatistikk.

Helsestatistikken skal gi bakgrunn for planlegging og styring innen helsesektoren med sikte på å gjøre den betydelige innsats av samfunnsmessige ressurser mest mulig effektiv. Statistikken skal videre være et instrument for helsemyndighetenes overvåking av helseforholdene i befolkningen. Den nåværende statistikk er utilstrekkelig for å dekke disse formål. Særlig svak er den økonomiske statistikken og statistikken som belyser helseforholdene. For å bygge ut statistikken, kreves det tilgang av betydelige ressurser og sterkere medvirkning fra helsemyndighetenes side for å sikre SSB det nødvendige datagrunnlag.

I løpet av programperioden er det ønskelig å utvikle statistikkssystemer for kommunehelsetjenesten og fylkeshelsetjenesten som kan dekke behovene for aktuell og pålitelig informasjon. Utvalgte sider ved helse og helsetjeneste gjøres til gjenstand for hyppigere

undersøkelser enn nå, f.eks. hvert tredje år. Når og hvis Det sentrale sykdoms- og skaderegister kommer i drift, bør datasystemet utnyttes til utarbeiding av en omfattende sykdomsstatistikk. Helsepersonellstatistikken bør også forbedres vesentlig. En forutsetning er her at helsepersonellregisteret i Helsedirektoratet blir mer tidsmessig lagt opp.

— Trygdestatistikk

Trygdestatistikken henter datagrunnlaget fra Rikstrygdeverkets datasystem for Folketrygden. Statistikken er lite utbygd og har hittil vært begrenset til et par publikasjoner om uføretrygden. Utviklingsarbeidet på dette felt er meget krevende, og SSB har ikke hatt tilstrekkelige ressurser å sette inn. Da betydelige økonomiske og velferdsmessige interesser er knyttet til trygdene, er en statistisk utbygging høyst påkrevet. Det er en rekke forhold knyttet til trygdesystemet som ligger i mørke og som bør belyses statistisk. Som eksempler kan nevnes beskrivelse av klientstrukturen og de økonomiske og sosiale forhold folketrygdpensjonistene lever under. Særlig interesse ville det ha å få belyst inntekts-, formues- og levekårsforholdene for ulike grupper av stønadsmottakere og utviklingen i disse. Av interesse kunne det også være å få belyst regionale ulikheter i stønadsbetalingene. En stor del av denne statistikken bør kunne utarbeides ved å kople Rikstrygdeverkets registre med andre datakilder. Under dette området bør det også etter hvert utarbeides statistikk for pensjonistgrupper som har samordnet pensjon med folketrygden og for pensjonsordninger utenom folketrygden.

— Sosialstatistikken

Det gis i dag ut en publikasjon som behandler forhold som barnehager, barnevern, sosialhjelp, hjelpeordninger for hjemmene og tiltak for eldre. Som bakgrunn for offentlig planlegging og styring innen sosialsektoren, er statistikken utilstrekkelig. Også innen dette statistikkområdet er utviklingsarbeidet krevende, og det har ikke lyktes å få etablert tilfredsstillende statistikkrutiner på dette område. Den statistikk som utarbeides, er lite aktuell, og det første skritt i utviklingsarbeidet bør være å utvikle hurtigstatistikk og rutiner for beregning av foreløpige tall. Ellers bør statistikken utvides. Det mangler således statistikk som belyser virksomheten ved de sosiale institusjoner. Dernest bør levekårene, herunder inntekter og boforhold for stønadsmottakerne, klargjøres. Det er også behov for statistikk over sysselsatte i de sosiale tjenester.

— Rettsstatistikk

Rettsforholdene behandles i to årlige publikasjoner, en som belyser kriminelle forhold (forbrytelser, reaksjoner og fengslinger) og en om sivilrettsforhold. Statistikken utarbeides i dag etter foreldede opplegg som er modne for revisjon. Justisdepartementet har satt ned et utvalg med representasjon fra SSB for å utarbeide nytt statistikkopplegg. SSB vil følge opp arbeidet i utvalget med konkret utforming av statistikk og produksjonsrutiner. Det ventes at arbeidet vil kreve en del ressurser.

— Generell utvalgsbasert levekårsstatistikk

Levekårsstatistikken tar sikte på å belyse ulike grupper levekår og endringene i disse over tiden. SSB fo-

retar en generell levekårsundersøkelse hvert fjerde år, men også andre undersøkelser som SSB foretar (bl.a. forbruksundersøkelser, tidsnyttings- og ferieundersøkelser) gir verdifulle bidrag til belysning av levekårene. Et offentlig utvalg har i NOU 1980:20 Om arbeidet med levekårsspørsmål uttalt at SSB bør stå for innsamling og tilrettelegging av levekårsdata til bruk for samfunnsvitenskapelig forskning og offentlig planlegging. I tråd med dette ønsker SSB å utvikle et intervjubasert system for levekårsstatistikk hvor den generelle levekårsundersøkelse inngår som en kjerne. Da levekårsbegrepet er svært sammensatt og mangesidig, må det legges vekt på å utvikle utsagnskraftige indikatorer som kan standardiseres og brukes i sammenlikninger både over tid og mellom ulike grupper. SSB har alt etablert seg som ett av de ledende miljøer innen levekårsforskningen, og denne virksomhet vil en søke å utvikle videre i programperioden.

— Arbeidsmiljøundersøkelser

Dette statistikkfelt blir i noen utstrekning dekket i de generelle levekårsundersøkelser. Et kontaktutvalg med representanter fra Kommunaldepartementet, Arbeidstilsynet og SSB har foreslått å foreta en egen arbeidsmiljøundersøkelse i 1989.

— Statistikk over likestilling mellom kjønnene

En stor del av vår personstatistikk gir særskilte tall for menn og kvinner. Likestillingsstatistikk kan derfor utarbeides på grunnlag av allerede innsamlet materiale.

— Datainnsamling og feltarbeid - intervju

Intervju- og utvalgsundersøkelser må formodes å få økende betydning i statistikkproduksjonen. SSB vil bruke noe ressurser på å utvikle bedre og mer effektiv innsamlingsteknikk. Det kan bl.a. bli aktuelt å studere arbeidsmåten i andre land, bruk av omnibusundersøkelser (dvs. intervjuundersøkelser satt sammen av flere separate undersøkelser) vil bli utredet, organiseringen av feltarbeidet vil bli gjennomgått, telefonintervjuing vil bli tatt i bruk i større utstrekning, og bruk av mobilt dataregistreringsutstyr under feltarbeidet vil bli overveiet. Dessuten bør feltstaben gis bedre utdanning og gjøres mer profesjonell.

3.2.4 Underavdeling for næringsstatistikk

— Statistikk over utenrikshandelen

Dette er et viktig område innen økonomisk statistikk, og det publiseres både månedsstatistikk og en fyldig årsstatistikk i to bind. Et langsiktig mål er å gjøre statistikken mindre ressurskrevende. Arbeid er i gang med modernisering av databearbeidingsrutinene, og en databaseløsning vil trolig være klar i 1987. En ny varenomenklatur (Harmonized System) vil bli innarbeidet fra 1988. Dette vil åpne muligheter for å fullføre et gammelt prosjekt med varestatistikk for produksjon, import og eksport med felles nomenklatur.

— Statistikk over innenlandsk varehandel

Varehandelsstatistikken har vært en av de prioriterte utviklingsområder i siste programperiode. Det utarbeides

nå tre årlige publikasjoner, en som belyser omsetning og sysselsetting i varehandelen, en regnskapsstatistikk for engroshandelen og en for detaljhandelen. Dessuten publiseres det månedstatistikk for omsetningsverdien i detaljhandelen og kvartalsstatistikk for omsetning i engroshandelen. Når publiseringen av prisstatistikk for engroshandelen og avanse- og innkjøpsstatistikken blir gjennomført fra 1986, må statistikkområdet sies å være noenlunde bra utbygd. Bransjen selv ønsker bedre statistikk for mindre bedrifter, men dette vil i tilfelle kreve ekstra ressursinnsats. Innenfor de ressurser som er avsatt må en ofre stor oppmerksomhet på å bedre aktualiteten i den årlige varehandelsstatistikken.

— Olje- og energistatistikk

Også oljestatistikken er et prioritert utviklingsområde. Utbyggingsarbeidet kan nå snart avsluttes. Den årlige publikasjon gir opplysninger om leting og funn av gass og råolje, investeringer, utvinning og omsetning, sysselsetting og lønn, finansielle forhold og skatter og avgifter. For energistatistikken ellers utarbeides det to publikasjoner, en som belyser produksjonen av elektrisitet og en oversiktspublikasjon for energistatistikk. For energistatistikken kan det være behov for videre utbygging på enkelte områder, spesielt for energibruken innen husholdninger og tjenesteytende virksomhet.

— Reiselivsstatistikk

Det utgis en årlig reiselivsstatistikk som bl.a. belyser hotellplasser, gjestedøgn, camping og herbergevirksomhet, passasjertrafikk og reisebyråvirksomhet. Dessuten kommer det en månedlig overnattingsstatistikk. Det er fra flere hold gitt uttrykk for misnøye med reiselivsstatistikken og for ønsker om utbygging. En tar derfor sikte på å bygge ut den økonomiske statistikken med omsetningsoppgaver hentet fra Bedrifts- og foretaksregisteret. Statistikken vil deretter bli utvidet ved innhenting av regnskapsoppgaver fra et utvalg av foretakene i næringene. En kan regne med ekstern finansiering de første årene.

— Samferdselsstatistikk

Det store offentlige engasjement innen samferdselssektoren skaper et betydelig statistikkbehov. Det utarbeides nå fem årlige statistikkpublikasjoner, en sjøfartsstatistikk, en rutebilstatistikk, to publikasjoner for ulykker til sjøs og på veiene og en samlepublikasjon for samferdselsstatistikk. Dessuten kommer det år om annet spesialpublikasjoner om emner som rute- og godstrafikk på kysten, lastebiltelling og eie og bruk av personbil. Den økonomiske statistikken er imidlertid for svak. For 1987 vil det komme en regnskapsstatistikk for rederier. Ellers vil en også for denne emnegruppe overveie å utarbeide økonomisk statistikk på grunnlag av data fra Bedrifts- og foretaksregisteret, eventuelt sammen med innhenting av regnskapsoppgaver fra et utvalg av foretak.

— Statistikk for tjenesteytende næringer

Det utarbeides nå årlig statistikk for flere tjenesteytende næringer som arkitekter og rådgivende ingeniører, bilverksteder, vaskerier etc. Av hensyn til beregning av kvartalstall for nasjonalregnskapet, kan det være behov

for å hente inn enkelte opplysninger fra disse næringer også på kvartalsbasis.

— Statistikk over byggevirksomheten

Statistikk over byggevirksomheten publiseres både månedlig og årlig (byggearealstatistikk). Når det gjelder reparasjoner og vedlikehold av bygninger, har vi derimot ingen statistikk. Det er fra bransjehold uttrykt ønske om statistikk som bl.a. belyser omfanget av reparasjonsvirksomheten. Prosjektet som i startfasen kan få finansiell støtte utenfra, vil bli prioritert av SSB. Det er også ønskelig at en i tillegg til byggekostnadsindeks for boliger kan få tilsvarende indekser også for industribygg, kontor- og forretningsbygg og for veianlegg og kraftanlegg.

— Andre aktuelle prosjekter

Enkelte av SSBs korttidsindekser har foreldede opplegg som bør forbedres. Dette gjelder bl.a. produktionsindeksen og ordrestatistikken. Hensynet til nasjonalregnskapet og Økonomisk analysegruppe tilsier at disse utviklingsprosjektene blir realisert. Forskningsavdelingen har i flere år foreslått at det bør utarbeides ny statistikk over beholdning av fast realkapital, driftsmidlers brukstid, produksjonsperiodens lengde for tidkrevende produksjonsprosesser og produksjonskapasitet og kapasitetsutnyttelse i industrien. Det er også ønskelig med bedre kartlegging av industriens kostnader til forskning og utvikling og andre "myke" investeringer. Fiskeoppdrett er en sektor i vekst. Her har en generelt behov for bedre datadekning, bl.a. til nasjonalregnskapet.

3.2.5 Underavdeling for finans- og inntektsstatistikk

— Offentlige finanser

Nær halvparten av nasjonalinntekten kanaliseres i dag over de offentlige budsjetter. Det er derfor et klart behov for de politiske myndigheter, den offentlige administrasjon og allmennheten å få en god statistisk beskrivelse av den offentlige virksomhet. Bortsett fra en årlig publikasjon som gir kommunale strukturtall, har det de senere år ikke vært gitt ut noen egen publikasjon som beskriver statens og kommunenes virksomhet. De offentlige budsjetter og regnskaper bearbeides imidlertid løpende, og departementene og nasjonalregnskapet får en del data som ellers ikke publiseres. I siste planperiode har statistikken over offentlige finanser vært et prioritert utbyggingsområde. Hovedvekten har vært lagt på å forbedre det tekniske bearbeidingsopplegget, noe som også har medført en aktualitets- og kvalitetsforbedring av statistikken. Det er utviklet en database for kommunal økonomi, og bearbeidingsopplegget for statens regnskaper er også forbedret. Ellers er det i gang arbeid med å planlegge kvartalsregnskaper for de offentlige sektorer. I den kommende programperiode bør kvartalsstatistikken komme inn i fast rutine. Dessuten må de statistiske regnskapsoppstillinger for de offentlige sektorer få en slik form at de kan gi et godt nasjonalregnskap (inntekts- og kapitalregnskap). Det må ellers bli en hovedoppgave å finne fram til en pub-

liseringsform som gir en samlet og meningsfull oversikt over den offentlige virksomhet. Dette arbeidet er startet i 1986 med utarbeiding av en ny samlepublikasjon som beskriver statens og kommunenes virksomhet. Det er problemer med å framskaffe tilfredsstillende tall for sysselsettingen i kommunene. En håper de dataregistre som finnes, etter hvert vil kunne gi de data som trengs.

— Kredittmarkedstatistikk

Dette statistikkområde har særlig betydning for penge- og kredittpolitikken og for kredittinstitusjonenes virksomhet. Det utarbeides fem årlige publikasjoner som gir oversikt over virksomheten ved private og offentlige banker, kredittforetak, finansieringsselskaper og forsikringsselskaper. Dessuten beskrives virksomheten på aksje-, obligasjons- og lånemarkedet og Norges finansielle status overfor utlandet (finansstillingen). Materialet samordnes i en egen publikasjon som presenterer et sektorfordelt nasjonalregnskap for fordringer og gjeld (finansielle sektorbalanser). Det gis dessuten ut løpende måneds- og kvartalsstatistikk i en egen publikasjonsserie.

Statistikkområdet er godt utbygd, men ressurskrevende. I tilknytning til en større omlegging av bankstatistikken er det under utvikling en database for bankstatistikk. Det er tanken at denne databasen skal bygges ut til å omfatte hele kredittsystemet, noe som vil rasjonalisere og effektivisere bearbeidings- og publiseringsopplegget. I programperioden kan det bli aktuelt å forbedre statistikken over fordringsforholdet til utlandet, bl.a. bedre beskrivelse av de direkte investeringer. Ellers kan det være behov for å få med statistikk for aksjefond og tjenesteyting i tilknytning til bank- og forsikringsvirksomhet.

— Inntektsstatistikk - skattestatistikk

SSBs skattestatistikk og viktige deler av inntekts- og formuesstatistikken har likningsoppgaver som felles datagrunnlag. Etter den siste omleggingen av skattestatistikken, vil det bli utarbeidet en årlig publikasjon som gir oversikt over skattelikningen. Denne statistikken bygger på summariske oversikter fra de enkelte kommuner over skattelikningen. Dessuten vil det bli utarbeidet årlig inntekts- og skattestatistikk for forskuddspliktige (personer) og for etterskuddspliktige (selskaper mv.). Disse to statistikkene er basert på likningsoppgaver for de enkelte skattytere hentet fra det likningsregister som skattemyndighetene utarbeider. Inntektsbegrepene i disse to statistikkene svarer til skattelovens, og inntektsbeløpene er ikke spesifisert etter art. I tillegg til disse to statistikkene vil det nå bli utarbeidet en årlig inntekts- og formuesstatistikk for personer og husholdninger hovedsakelig basert på utskrift fra selvangivelsen fra et utvalg skattytere. Her er inntektsbeløpene spesifisert etter art og supplert med inntektsposter som ikke gis på selvangivelsen (f.eks. barnetrygd). År om annet vil det også bli utarbeidet en tilsvarende inntekts- og formuesstatistikk for selskaper.

Det er ønskelig at utbyggingen av inntekts- og formuesstatistikken fortsetter i programperioden. Når det gjelder den statistikk som bygger på likningsregisteret,

er det flere muligheter for utbygging. Det er nå planer om at likningsregisteret skal utvides med flere poster fra selvangivelsen. Dette kan åpne muligheter for bruttotall og en viss artsgruppering av inntekten. Videre kan likningsregisteret kobles med andre datakilder, slik at nye inntektskomponenter (f.eks. bostøtte) og kjennemerker knyttet til skattyteren (f.eks. utdanning) kan komme med. For å bedre koblingsmulighetene, må det arbeides med å samordne definisjonene av enhetene i de forskjellige datakilder (f.eks. Bedrifts- og foretaksregisteret, Momsregisteret, etc.).

Inntekts- og formuesstatistikken for personer og husholdninger kan forbedres ved å kombinere undersøkelsen med intervjuundersøkelser for å få med flere inntekts- og formueskomponenter. Omfang, innhold og hyppighet for inntekts- og formuesstatistikken for etter-skuddspliktige må overveies nærmere.

— Skatteprognoser for kommunene

Det er i dag stor etterspørsel etter skatteprognoser, og private firmaer er inne i markedet. Siden SSB sitter med det nødvendige datamateriale og har ekspertise på modellutvikling, bør det overveies om SSB skal gå inn på dette arbeidsområde. Det er ikke avsatt ressurser til en slik virksomhet.

— Lønnsstatistikk

SSBs lønnsstatistikk har bl.a. betydning for inntektsoppgjørene mellom arbeidstakernes og næringslivets organisasjoner. Det gis ut en lang rekke publikasjoner (15 i 1984) som belyser lønnsforholdene innen de viktigste næringer og bransjer. Området er således bra dekket av statistikk. Av det utviklingsprogram som ble satt i gang for en del år tilbake, gjenstår bl.a. lønnsstatistikk for ansatte i oljevirksomhet, fullføring av årslønnsberegningene for de grupper som ennå ikke er dekket, statistikk over ekstrarfordeler og analyser av forklaringsfaktorer for størrelsen av lønn og inntekt. Arbeidet med disse prosjekter bør fortsette. Det vil i planperioden bli arbeidet for å utnytte data fra lønnsstatistikken sammen med sysselsettingsdata i arbeidskraftregnskapet.

3.2.6 Landbruksstatistikk

Statistikken har særlig betydning for landbrukspolitikken og inntektsoppgjørene i jordbruket. Det utarbeides årlig fem publikasjoner som belyser forholdene innen jordbruk, skogbruk og jakt. Dessuten holdes det hvert tiende år en omfattende landbrukstilling, hvor resultatene publiseres i en rekke hefter. I forbindelse med planlegging av ny landbrukstilling i 1989 skal det utarbeides planer for et totalopplegg for landbruksstatistikken. Det er en forutsetning at ressursinnsatsen på landbruksstatistikken etter det nye opplegget skal reduseres. Dette gjelder spesielt tellingen.

3.3 Prioritering

En vesentlig del av de ressurser Fagavdelingen disponerer går med til drift og vedlikehold av de løpende

prosjekter. Det innebærer at en utbygging som betyr noe, vil kreve innsats av nye ressurser ved Fagavdelingen.

Over årene 1987-1990 vil SSB, som allerede påpekt, kunne spare inn anslagsvis 60-70 årsverk på grunn av tekniske omlegginger som skjer i eller utenfor SSB. Særlig betydningsfull er den omlegging av Tolldirektoratets rutiner som dette direktoratet sier vil komme.

På denne bakgrunn, og på bakgrunn av de betydelige statistikkbehov som er påpekt foran, foreslår en at SSB får bruke om lag 50 av de innsparte stillingene til å bygge ut den offisielle statistikken.

I den oversikt som ble gitt i foregående avsnitt, er det en del statistikkfelter som peker seg ut som utviklingsområder.

— Arbeidsmarkedstatistikk

SSB har allerede satset betydelige ressurser på dette statistikkområde uten å nå fram til tilfredsstillende resultat. Overvåkingen av arbeidsmarkedet er en så vidt viktig arbeidsoppgave at en bør satse de tilleggsressurser som er nødvendige for å få en statistikk som dekker de viktigste behovene.

— Helse-, sosial- og trygdestatistikk

Helse-, sosial- og trygdesektoren er karakterisert ved at det satses store offentlige midler på disse områdene og at det knytter seg dominerende velferdsmessige interesser til dem. Både myndighetene og allmennheten har et klart behov for statistikk som kan gi bedre grunnlag for evaluering, planlegging og drift innen disse sektorene.

Etter initiativ fra Sosialdepartementet og i samråd med dette departement og Helsedirektoratet, har SSB utarbeidet en samordnet utbyggingsplan for disse tre områdene. En vellykket gjennomføring av planen ville heve statistikken for disse sektorene til et vesentlig bedre nivå. Planen er imidlertid ressurskrevende og kan bare gjennomføres i den grad SSB får disponere de nødvendige midler og stillingshjemler. Innen helse-, sosial- og trygdesektoren har SSB dessuten hatt store problemer med å få inn de nødvendige oppgaver i tide. Hvis disse problemene ikke lar seg løse, må ambisjonsnivået senkes. Det kan da fortsatt bli store hull i statistikken på disse områdene.

— Statistikk for nasjonalregnskap og økonomisk analyse

Hensynet til konjunkturovervåkingen i Norge og økonomisk analyse ellers krever forbedringer i nasjonalregnskapet og i annen økonomisk statistikk. Dette gjør det ønskelig med utbygging av bl.a. energistatistikken og økonomisk statistikk for en rekke tjenesteytende næringer som samferdsel, reiseliv og andre. Bedre statistikk over inntektsforhold er nødvendig for å gi be-

dre kvalitet i nasjonalregnskapets inntekts- og kapitalregnskap. For bygge- og anleggssektoren trenger en opplysninger om omfanget av reparasjoner og vedlikehold av bygninger. Det er også behov for bedre opplysninger om realkapital i industrien, og på flere områder bør korttidsstatistikken forbedres, ikke minst av hensyn til kvartalsvis nasjonalregnskap.

— Regionalstatistikk

Den samfunnsmessige avkastning av en rimelig god regional datatjeneste fra SSB antas å være høy. Utbygging av den regionalstatistiske databasen vil derfor bli prioritert.

— Generell leveårsstatistikk

Leveårsstatistikk og -analyse bør videreutvikles, slik at levekårene i de viktigste sosiale grupper og utviklingen i dem, kan registreres. Dette vil ikke kreve omfattende nye undersøkelser, men en viss metodeutvikling.

— Statistisk-matematiske metoder

Vellykket metodeutvikling vil heve statistikkens kvalitet og redusere produksjonskostnadene. Det bør derfor satses mer ressurser på dette felt. SSB går inn for en styrking av Metodegruppen som vil øke gruppens potensiale.

Ressurstilgangen i 4-årsperioden er usikker, og det er derfor uvisst hvilke utviklingsprosjekter som lar seg gjennomføre. Hvis Fagavdelingen kan tildeles om lag 45¹⁾ nye stillinger, slik SSB foreslår, tar en sikte på å fordele stillingene om lag slik tabell (3.1) viser. I tabellen har en angitt to prioriteringsgrupper. Prioritet 1 angir både de prosjekter som om mulig vil bli gjennomført først i tid, og de prosjekter som en mest nødig vil skjære ut av programmet.

Selv om dette programmet gjennomføres, vil en del påpekte statistikkbehov fortsatt være udekket. Bl.a. dekkes ikke disse behovene i løpet av langtidsplan-perioden:

- utbygging av kulturstatistikken,
- visse forbedringer av befolkningsstatistikken,
- statistikk over yrkesskader og yrkessykdommer,
- utbygging og forbedring av dødsårsaksstatistikken,
- rekruttering til folketrygden og overgang mellom ulike stønadsordninger,
- inntektsutvikling for utvalgte grupper av folketrygdpensjonister jamført med lønnskategorier,
- diverse utvalgsundersøkelser blant klienter innen barne- og ungdomsvern, sosialhjelp mv.,
- visse forbedringer av varehandelsstatistikken,
- diverse økonomiske korttidsstatistikker: eksport-rundspørring, investeringsstatistikk for flere næringer, statistikk over produksjonskapasitet og kapasitetsutnyttning mv.

1) I tillegg kommer fire nye stillinger til Produksjonsavdelingen i tilknytning til arbeidskraftundersøkelsen. Til sammen om lag 50 stillinger.

Tabell (3.1) Skisse for stillingstildelinger til Fagavdelingen 1987-91, etter statistikkområde og prioritet (ekskl. store tellinger)

	Sum	Prioritet 1	Prioritet 2
1. Arbeidsmarkedstatistikk ^{1,2}	5	5	-
2. Regionalstatistikk	2	1	1
3. Utdanningsstatistikk	1	-	1
4. Befolkningsstatistikk	1	-	1
5. Helse-, sosial-, trygdestatistikk	16	8	8
6. Rettsstatistikk	1	-	1
7. Generell levekårsstatistikk	2	1	1
8. Kontaktarbeid med intervjuere mv.	2	1	1
9. Olje- og energistatistikk. Statistikk over real- kapital	2	1	1
10. Økonomisk statistikk for reiseliv	1	1	-
11. Økonomisk statistikk for samferdsel	1	-	1
12. Kvartalsstatistikk for tjenesteytende næringer ...	1	1	-
13. Statistikk for rep. og vedlikehold av bygninger ..	1	1	-
14. Nye byggekostnadsindekser mv.	1	-	1
15. Diverse økonomisk korttidsstatistikk	1	-	1
16. Statistikk for offentlige finanser	1	-	1
17. Kredittmarkedstatistikk	1	-	1
18. Statistikk over skattytere	2	-	2
19. Lønnsstatistikk	1	-	1
20. Statistisk-matematiske metoder ^{2,3}	2	2	0
SUM	45	22	23

¹ I tillegg kommer 4 stillinger til Kontoret for manuell databearbeiding og 1 stilling til systemarbeid.

² En stilling til metodearbeid ved arbeidsmarkedstatistikk er ført opp under Statistisk-matematiske metoder.

³ I tillegg kommer to folketellingsstillinger som skal omgjøres til faste stillinger når tellingen er ferdig.

4. FORSKNING FOR SAMFUNNS- PLANLEGGING

4.1 Innledning

Statistisk Sentralbyrås forskningsavdeling har etter hvert vokst fram til å bli et - etter norske forhold - betydelig forskningsmiljø for anvendt samfunnsvitenskap. Avdelingen har i dag ca. 100 tilsatte. Mange kjenner Forskningsavdelingen i det vesentlige som en økonomisk forskningsinstitusjon. Og dette var utvilsomt en riktig karakteristikk fram til 1983. Inkorporeringen av SSBs sosiodemografiske forskning og arbeidet med ressurs- og miljøanalyser har imidlertid gitt en bredere forskningsprofil, større faglig spennvidde, utvidet kontaktflate mot andre forskningsinstitusjoner i inn- og utland og en større brukerkrets. På en del viktige områder har avdelingen en nesten enerådende stilling blant norske forskningsinstitusjoner.

Store deler av Forskningsavdelingens virksomhet foregår med forholdsvis liten tilknytning til SSBs funksjon som sentralorgan for offentlig statistikk bortsett fra bruken av SSBs data. Nasjonalregnskapsarbeidet er det viktigste unntak her, siden nasjonalregnskapet er en viktig del av statistikkssystemet. Virksomheten sett over tid er preget av stabilitet og resultater av kumulativ innsats. Mens de tidligste oppgavene som Forskningsavdelingen arbeidet med, i overveiende grad var orientert mot SSBs og Finansdepartementets behov, har det over tid skjedd et stadig sterkere engasjement på felter der andre departementer kan betraktes som hovedinteressent, særlig Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Forbruker- og administrasjonsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet. Det er forbindelseslinjer av mer sporadisk art til 6-8 andre departementer.

Brukerkretsen omfatter selvsagt mange andre enn departementer. Den faglige bredden innebærer direkte forbindelseslinjer til en lang rekke institusjoner, herunder sentrale og regionale offentlige forvaltningsorganer, offentlige komitéer, offentlige og private forskningsinstitusjoner, universitetsinstitutter, interesseorganisasjoner mv. Det har hele tiden vært lagt stor vekt på den allmenne tilgjengelighet av resultater og analyseverktøy.

Ut fra det brede engasjement som Forskningsavdelingen nå har, og dens orientering mot å frambringe resul-

tater og analyseverktøy av interesse for offentlige myndigheter, kan det være betegnende å karakterisere Forskningsavdelingen som en institusjon med forskning for samfunnsplanlegging som et hovedmål. Det stadig sterkere engasjement som Forskningsavdelingen har i RFSPs virksomhet kan vel tas som et uttrykk for dette.

Framveksten av en så vidt stor forskningsavdeling i SSB er et resultat av historiske omstendigheter. SSB er organisert som et direktorat under Finansdepartementet og er dermed en del av sentralforvaltningen. Denne organisasjonsmessige ramme, som er uvanlig for en forskningsorganisasjon, har medført fordeler for Forskningsavdelingens virksomhet. Stikkordmessig kan nevnes:

- nærhet til sentraladministrasjonen, dvs. til mange sentrale brukere,
- nærhet til data, og
- mulighetene til samspill mellom produksjon og analyse av statistikk.

Disse fordelene må imidlertid stilles opp mot visse ulemper ved den organisasjonsmessige rammen. Et poeng her er mindre fleksibilitet i bruken av ressurser enn det normalt vil være i en forskningsorganisasjon. Spørsmålet om forskningens innretning og styring blir også lett et tema det reises spørsmål om.

Erfaringene synes å vise at det fra samfunnets synspunkt må være hensiktsmessig å ha en omfattende forskningsvirksomhet i SSB. Dette krever imidlertid en vilje fra myndighetenes side til å akseptere og å dempe de problemer et slikt organisasjonsmessig opplegg automatisk innebærer.

De generelle målsettinger for SSB som forskningsinstitusjon uten hensyn til den tematiske innretning kan formuleres slik:

For det første skal forskningsvirksomheten være en kilde for faktisk kunnskap på definerte felter. I forhold til SSBs statistikk og andre datakilder består denne oppgaven i å analysere og tolke tilgjengelige data ut fra teoretisk forståelse, metoder for analyser og utnyttning av et større kunnskapstilfang. Den faktiske kunnskap

som kommer ut av dette er av en annen art enn det som kan tilegnes direkte fra primærdata. Resultatene formuleres dels som oversikter over utviklingen på et felt, f.eks. konjunkturoversikter og oversikter over utviklingen på arbeidsmarkedet, og dels som utsagn, f.eks. om virkemåten i norsk økonomi, om forbruksatferd for bestemte grupper, om påviste sammenhenger mellom forurensningsnivå og økonomisk aktivitet mv.

For det andre skal forskningsvirksomheten omfatte utvikling av analyseverktøy for samfunnsplanlegging. De eldste økonomiske modellene i SSB ble opprinnelig utviklet omkring 1960. Etter hvert er det utviklet en rekke modeller og beregningsopplegg på ulike felter. Noen av disse er utarbeidet etter oppdrag av brukerinteressenter, oftest for sentralforvaltningen. De fleste er imidlertid egeninitierte, men ofte utformet i kontakt med brukerinteresser og nesten alltid med stor vekt på antatte samfunnsplanleggingsbehov.

For det tredje skal forskningsvirksomheten også omfatte, som en nødvendig forutsetning for de to ovennevnte målsettingene, oppbygging av høy vitenskapelig kompetanse på de felter der Forskningsavdelingen arbeider. På felt som er høyt prioriterte i Forskningsavdelingens arbeid, er målsettingen å utvikle og opprettholde kompetanse som holder et tilfredsstillende internasjonalt nivå. Slike målsettinger kan i praksis være vanskelig å forene med stor faglig spredning i Forskningsavdelingen, presserende arbeidsoppgaver av mer kortsiktig art og få virkemidler for å fremme utvikling av høy vitenskapelig kompetanse.

Forskningsavdelingens virksomhet deles - i overensstemmelse med den administrative inndeling av avdelingen - inn i nasjonalregnskap, økonomisk forskning, sosiodemografisk forskning og ressurs- og miljøanalyse.

4.2 Nasjonalregnskap

Nasjonalregnskapet er en sentral informasjonskilde for den økonomiske politikken i de fleste land. Samtidig er det et viktig instrument for å samordne den økonomiske statistikken. Nasjonalregnskapet har som målsetting å binde sammen den økonomiske statistikken til et konsistent og integrert system med standardiserte definisjoner og klassifikasjoner. I Norge har nasjonalregnskapet vært preget av utviklingen i økonomiske modeller for analyse og økonomisk planlegging. Nasjonalregnskapet er også blitt et viktig hjelpemiddel i konjunkturovervåkingen gjennom det kvartalsvise regnskapet.

Det norske regnskapet er utarbeidet etter internasjonale tilrådinger fra FN. Det nåværende internasjonale nasjonalregnskapssystemet (SNA) stammer fra 1968 og har siden 1973 vært brukt i utarbeidningen av de norske nasjonalregnskapstallene. Vår utforming av regnskapet må kunne karakteriseres som både omfattende og detaljert ettersom kontoplanen i nasjonalregnskapet omfatter hele nasjonalregnskapssystemet (transaksjoner,

beregnete strømmer, balanser og omvurderinger) og med detaljinformasjon som i sterk grad er bestemt ut fra databehov for den omfattende modellen MODIS IV. Nok et særtrekk ved det norske nasjonalregnskapssystemet er de detaljerte varebalansene med årlige integrerte kryssløpstabeller. Det siste er en ideell målsetting i SNA, som Norge sammen med bare en håndfull andre land har oppfylt.

Det norske nasjonalregnskapet har således en meget omfattende kontoplan, og det holder også en meget høy standard med hensyn til rask oppdatering gjennom flere foreløpige regnskapsversjoner. Innholdsmessig er det imidlertid et sterkt behov for kvalitetsforbedringer og videre utbygging av regnskapet.

I flere år har det vært tale om en ny hovedrevisjon, den første etter innføringen av det nye nasjonalregnskapssystemet basert på nytt SNA. Nåværende arbeidsprogram innebærer en forsiktig gradvis opptrapping av revisjonsarbeidet for å slutføre det etter at revidert SNA foreligger i 1989/90.

Den løpende produksjonen av nasjonalregnskap omfatter følgende deler:

- Årlig nasjonalregnskap (inkl. inntekts- og kapitalregnskap)
- Kvartalsvis nasjonalregnskap
- Fylkesfordelt nasjonalregnskap
- Utenriksregnskap

Under utvikling, men snart klar for løpende publisering er arbeidskraftsregnskapet.

Årlig nasjonalregnskap ble etablert kort etter krigen, men omfattet da bare realdelen. Inntekts- og kapitalregnskapet har tall fra 1975. Først fra 1984 har inntektstabellene i inntekts- og kapitalregnskapet blitt innarbeidd i det årlige nasjonalregnskapets tabellsett. Arbeidet med kapitalregnskapet ligger imidlertid noe etter på grunn av forsinkelser med finansielle sektorbalanser og annet materiale fra finansstatistikken.

Et nytt kvartalsregnskap kom i løpende drift sommeren 1984, med publisering fra 1985. Det er utført beregninger av kvartalstall for to tilbakegående perioder, først for perioden 1966-1977 og senere for perioden 1978-1983. Med disse tilbakeregningene og de gamle kvartalsberegningene (avbrutt i 1971) har SSB publisert kvartalsvise nasjonalregnskapstall helt tilbake til 1951.

I programperioden antas kvartalsregnskapet å følge et publiseringsoplegg som innebærer at det første ordinære regnskapet for et kvartal som hovedregel produseres og utgis i løpet av tredje måned etter kvartalets utløp. Regnskapet for hvert kvartal revideres så etter hvert som ny statistikk foreligger og korrigeres i ettertid mot det årlige nasjonalregnskapet. Et alternativ kan være å legge fram tallene noe tidligere, men dette krever en forbedring av framskrivningsrutinene.

Fylkesfordelte nasjonalregnskap er hittil blitt laget for årene 1965, 1973, 1976 og 1980. Målsettingen den senere tiden har vært å utarbeide slike regnskaper med

3-4 års mellomrom. Et fylkesfordelt nasjonalregnskap for et bestemt år gir en oppsplitting av de nasjonale regnskapstallene på 19 fylker, pluss et "ekstrafylke" for størrelser som det av ulike grunner ikke er mulig eller hensiktsmessig å fordele på fylkene. Det fylkesfordelte regnskapet bygges ikke opp nedenfra ved hjelp av fylkesdata, men lages ved nedbryting av nasjonale tall ved hjelp av fordelingsnøkler fra forskjellige kilder.

I perspektivperioden fram til 1990 synes hovedalternativet å være å lage fylkesfordelt nasjonalregnskap for 1983 for publisering i 1986 og for 1986 i 1989, men dette må betraktes som en foreløpig tidsplan som kan endres ut fra nye forutsetninger.

Utenriksregnskapet er hos oss helt innpasset i nasjonalregnskapet og utarbeides hver måned. Publiseringen skjer dels separat med tall for akkumulerte månedperioder og dels i egen tabell som inngår i tabellsettet for nasjonalregnskapet.

En stor del av de ressursene som ligger bak regnskapet settes inn av Norges Bank gjennom den månedlige valutastatistikken, men meget betydelig bidrag kommer også fra SSB selv, først og fremst gjennom utenriks-, bank- og skipsfartsstatistikken.

Det har vært overveid om en noe sjeldnere publisering, f.eks. kvartalsvis, kunne være hensiktsmessig ved at det kunne legges mer ressurser i hver enkelt regnskaps-presentasjon, og en ville også få påliteligere tall. Da interessen er meget stor for løpende utenriksregnskapstall hos myndighetene og andre brukere, er det neppe ønskelig å skjære ned på ambisjonsnivået så lenge det institusjonelt sett ligger såpass godt til rette med månedlige oppgaver og en har et rimelig godt samarbeidsforhold til Norges Bank.

De nye rapporteringssystemene som er under utprøving i Norges Bank for valutastatistikken, kan imidlertid få betydelige konsekvenser. Det kan medføre at SSB eventuelt må nøye seg med å presentere et fyldig regnskap hvert kvartal og mer summariske tall for mellomliggende måneder.

Arbeidskraftregnskapet har vært under forberedelse og utvikling i noen år. Status i dag er først og fremst at en databank med næringstall for perioden 1962-1982 er blitt opprettet. Timeverkstall i nasjonalregnskapet er nytt i Norge og er ellers også lite utviklet andre steder i nasjonalregnskapssammenheng (av de nordiske landene publiseres slike tall i Sverige og Finland). Opplegg for å lage foreløpige tall for antall timeverk og antall sysselsatte etter næring og yrkesstatus ble etablert ved utgangen av 1984. Innsatsen på arbeidskraftregnskapet i 1985 har vært konsentrert om utbygging av personkjenne-tegnvariable (alder, kjønn, utdanning, yrke og fylke) med næringstallene som grunnlag.

Beregningene for antall sysselsatte og timeverk etter næring vil bli fullført med sikte på publisering i 1986. Disse tallene vil da forhåpentligvis kunne erstatte tilbakgående årsverkstall og løpende årsverksberegninger. Arbeidet vil også omfatte revisjon av lønnstall for sek-

terer der lønnstall inngår som beregningsgrunnlag for sysselsetting.

Utformingen av arbeidskraftregnskapet og løsningen av prinsipielle og praktiske problemer har betydelig interesse både her hjemme og i det internasjonale miljøet. Internasjonalt ligger vi i forkant av utviklingen, slik at vi bør engasjere oss i utformingen av de internasjonale retningslinjer som vil bli utarbeidet på dette felt.

Nasjonalregnskapsarbeidet omfatter også en utførlig internasjonal rapportering som synes å øke over årene, dels som følge av flere spørreskjema som skal fylles ut og dels som følge av at flere nasjonalregnskapstall er blitt tilgjengelige. Rapporteringen skjer i det alt vesentlige til OECD, UNSO (FNs statistiske kontor) og IMF.

Den høye prioritet som gis til publisering av ferske og ofte foreløpige nasjonalregnskapstall har i noen grad fortrent annen publisering. Blant annet er det nesten et paradoks at Norge i en nær sagt enestående datasituasjon med hensyn til integrerte kryssløpsdata med vareopplysninger ikke har publisert materiale om dette i de siste 20 år. Det er nå planlagt to kryssløpspublikasjoner på SNA-format. I større grad enn tidligere vil det også bli lagt vekt på å kommentere regnskapstallene når disse publiseres i Økonomiske analyser og i tillegg utgi spesialanalyser som kan være av interesse for nasjonalregnskapsbrukere.

I årene som kommer står en overfor flere store utviklingsprosjekter. En av de viktigste oppgavene vil, som nevnt, bli å få gjennomført en ny hovedrevisjon. Forbedring og videreutvikling av det norske nasjonalregnskapet vil i stor grad avhenge av utviklingen i de internasjonale retningslinjer og anbefalinger på dette området (revisjon av SNA). Også forhold av ren nasjonal karakter, som utbygging av ny primærstatistikk, vil ha betydning.

En annen viktig målsetting er å effektivisere nasjonalregnskapsarbeidet. Dette gjelder både produksjon av nasjonalregnskapsdata, framkjøring og presentasjon av regnskapet (publisering, rapportering, oppgavegiving etc.). Framstøtsarbeid av denne art vil i betydelig grad være knyttet til utnyttelse av EDB-utstyr, bl.a. mikromaskiner.

De planer som foreligger for å forbedre nasjonalregnskapet innebærer bl.a.:

— Bygge- og anleggssektoren deles i tre undersektorer med hver sin produksjonskonto.

— Beregningene av handelsavanser skal forbedres ved utnyttelse av (foreliggende) ny statistikk.

— En vil i samarbeid med Fagavdelingen prøve å forbedre nasjonalregnskapstallene for produksjon og forbruk av tenester. Det spesialiserte tjenesteforbruket innen petroleumsvirksomheten er her av særlig betydning.

— Arbeidet med kapitalregnskapet vil bli ført videre; det forutsettes en styrket finansstatistikk.

— En vil søke å utnytte bedre den informasjon som kommer til uttrykk i energiregnskapet.

Hovedrevisjonen vil omfatte endringer i kontoplanen, reviderte beregninger og utvidelser av regnskapet. Foreløpig tenker en seg at reviderte tall tilbakeregnes til 1975.

4.3 Økonomisk forskning

4.3.1 Generelt

Formålet med den økonomiske forskningsvirksomheten kan kort oppsummeres slik:

— Beskrive og analysere den faktiske utvikling i norsk økonomi.

— Klarlegge virkemåten til norsk økonomi gjennom økonomiske analyser og modellbygging.

— Utvikle og vedlikeholde analytisk verktøy som hjelpemiddel ved utforming av den økonomiske politikken.

Virksomheten er i sterk grad makroøkonomisk orientert. Selv om makroøkonomiske analyser står sentralt, vil imidlertid analyser basert på mikrodata være et helt nødvendig ledd i arbeidet både for å klarlegge virkemåten til økonomien og ved beskrivelser og analyser av utviklingen.

En viktig begrunnelse for forskningsvirksomheten i SSB har vært å utnytte fordelene ved å drive økonomisk forskning i nær tilknytning til innsamling og bearbeiding av den økonomiske statistikk. Etter hvert har rollen som et anvendt makroøkonomisk forskningsmiljø med klare og varige tjenesteytende forpliktelser vis-a-vis sentralforvaltningen fått en selvstendig betydning. I motsetning til de fleste forskningsmiljøer har SSB normalt et drifts- og vedlikeholdsansvar for det analyseverktøy som utvikles. I denne sammenheng har SSB tatt på seg en forpliktelse som i de fleste andre land enten ligger i regjeringskontorene eller i egne planleggingsorganer.

Den anvendte og tjenesteytende karakter ved virksomheten i SSB står ikke i motsetning til at teori- og metodeutvikling må ha en viktig plass i arbeidet. Tvert om må det ofres betydelige ressurser på dette, men hele tiden forankret i de krav det anvendte arbeidet stiller.

Den konsentrerte satsingen i de senere år har i noen grad gått på bekostning av dybden og kanskje også bredden i arbeidet. På de områder hvor forskningen i SSB er utviklet raskest i de siste 5-6 år, bør en i tiden framover konsolidere stillingen gjennom økt bruk av det verktøy som er utviklet. Dette vil gi en helt nødvendig erfaringsbakgrunn før nye framstøtsarbeid star-

tes. Samtidig bør arbeidet med intertemporale modeller, likevekts- og ulikevektsmodeller, mikroøkonomiske analyser, økonomiske metoder og skatte- og fordelingsanalyser styrkes.

4.3.2 Det makroøkonomiske modellarbeidet

Modellarbeidet står helt sentralt i Forskningsavdelingens virksomhet. Den modellportefølje vi nå sitter med (MODIS, MSG, KVARTS, MODAG), er i stor utstrekning preget av de ønsker og behov Finansdepartementet har hatt. Det viktigste unntaket er KVARTS (og det kvartalsvise nasjonalregnskap) som primært er drevet fram ut fra ønsket om å styrke kvaliteten på vårt eget konjunkturarbeid og om å få en bedre forståelse av korttidsdynamikken i økonomien.

Mens 1970-årene internasjonalt var preget av framveksten av stadig større makroøkonomiske modeller, har den teoretiske interesse i de senere år gått mer i retning av å studere små aggregerte makromodeller hvor mer "avansert" økonomi og teori (f.eks. optimal kontrollteori, likevektsmodeller, rasjonelle forventninger og ulikevektsmodeller) kan utnyttes. Den økende bruk av mikrodata i makroøkonomiske analyser bør også nevnes. Samtidig har den økonomisk-politiske interessen i økende grad blitt rettet mot finansielle og strukturelle problemstillinger, ressursallokering, tilbudsatferd og virkemåten til faktormarkedene.

Skal forskningen i SSB kunne bidra vesentlig på disse "nye" områdene, må en større del av ressursene enn tidligere gå til kompetanseoppbygging.

Vi må regne med at SSB i økende grad vil møte konkurranse fra andre modellbyggere, noe som vil påvirke Finansdepartementets krav til SSBs modeller. Så lenge SSBs modeller er rimelig godt tilpasset departementets behov, er det likevel liten grunn til å tro at andre modeller vil erstatte Byråmodellene i Finansdepartementet. Derimot vil de antakelig kunne bli supplerende på noen felter.

Hovedformålet med MODIS IV er bruken i den makroøkonomiske planleggingen, hovedsakelig i Finansdepartementets arbeid med statsbudsjett, nasjonalbudsjett, langtidsprogram og analyser av alternative økonomisk-politiske tiltak.

MODIS IVs styrke er den detaljerte beskrivelse av norsk økonomi med tilnærmet full spesifikasjon av de finanspolitiske virkemidler og modellens evne til framskrivning av nasjonalregnskapet. Manglende økonomisk-teoretisk innhold i modellen kompenseres ved annen modellbruk (MODAG, MSG, Finansdepartementets egne hjelpemodeller). Utviklingen av innholdet i MODIS IV må derfor ses i sammenheng med utviklingen i disse modellene.

Drift og vedlikehold av modellsystemet knytter seg hovedsakelig til arbeidet med den årlige oppdateringen av modellgrunnlaget og til den relativt intense bruken

departementet gjør av modellen med opptil 30 fulle beregningsrunder årlig.

MODIS IV har nå vært i drift i vel 12 år. Dette er meget lang tid for et modellsystem som ikke har gjennomgått grunnleggende endringer, og det tekniske driftsopplegget fortoner seg nå tungvint. Den videre utvikling av MODIS vil bli drøftet inngående med Finansdepartementet med sikte på en avgjørelse tidlig i 1986.

Forskningsinnsatsen på 80-tallet har ført til at Analysegruppas makroøkonomiske modellportefølje har blitt vesentlig utvidet ved modellene KVARTS og MODAG. Foreløpig bruker Finansdepartementet bare MODAG-modellen og da særlig grunnversjonen som er svært lik MODIS IV. Det er neppe grunn til å tro at departementet direkte vil bli bruker av KVARTS i særlig grad. I KVARTS fokuseres det på korttidsdynamikken for å dekke egne behov i konjunkturovervåking og analyse. I MODAG tas det sikte på å dekke et mellomlangt perspektiv (2-10 år) hvor faktorer som påvirker både ressurstilgang og utnyttelse, dvs. faktormarkedene, står sentralt. Dessuten vil penge- og finanssiden av økonomien bli bedre dekket. Det er særlig de behov som Finansdepartementet har i langtidsprogramarbeidet som MODAG tar sikte på å tilfredsstille.

Det synes ikke aktuelt med vesentlige utvidelser i den samlede ressursbruk på disse to modellene i de nærmeste årene. En større del av ressursbruken vil imidlertid bli konsentrert om videreutvikling av MODAG-modellen.

Fra midten av 1970-tallet har SSB hatt ansvaret for drift og videreutvikling av MSG-modellen. Den nåværende versjonen av modellen, MSG-4, har vært i operasjonell drift siden høsten 1980. I tillegg til å være et sentralt verktøy ved utarbeidingen av langtidsprogrammene, har modellen vært brukt som hjelpemiddel ved utarbeiding av energiprognoser samt til en rekke spesialanalyser (eksempelvis for "Perspektivgruppa" og "Tempoutvalget"). MSG er lite egnet som analyseverktøy for de makroøkonomiske utsikter på 5-10 års sikt. I mangel av alternativer har den imidlertid tidligere også blitt brukt til dette.

I de senere år har den økonomisk-politiske debatt og den økonomiske politikk i økende grad blitt preget av spørsmål som best kan studeres innenfor rammen av generelle likevekts- eller vekstmodeller. Problemstillingen kan være analyser av sammenheng mellom ressursallokering og økonomisk vekst. Valg av skatte- og overføringsystemer og deres innvirkning på ressursallokering og inntektsfordeling står sentralt i debatten. Vi har også de mange temaer som knytter seg til oljevirkningens omfang og bruk av oljeinntektene.

En styrking av arbeidet med generelle likevektsmodeller bør være et mål i de nærmeste årene.

Med det behovet for modellutvikling som ble påpekt ovenfor, bør varianter av MSG-modellen utvikles i flere retninger. Disse modeller bør ikke alle oppdateres

årlig og må kunne legges ned når de spesielle anvendelser av modellapparatet er foretatt.

En felles forutsetning for slik videreutvikling er at mer økonomisk atferd innføres i forhold til den nåværende modellstrukturen. Blant viktige områder som bør prioriteres, kan nevnes utenriksøkonomi, kapitalakkumulasjon/sparing, arbeidsmarked og teknologisk endring. Konsumblokken bør også revurderes.

4.3.3 Skatter, stønader og inntektsfordeling

Tradisjonelt har siktemålet for Forskningsavdelingens arbeid med skatter, stønader og inntektsfordeling vært å beskrive skatte- og stønadssystemet og å analysere de økonomiske virkningene av endringer i systemet - for en stor del på bestilling fra Finansdepartementet, Stortingets finanskomité og andre oppdragsgivere.

De skattene som har inngått i det analytiske arbeidet, har i hovedsak vært personlige skatter og avgifter på forbruksvarer, mens bedriftsskatter og -avgifter har vært svakt dekket. På stønadssiden har en stort sett behandlet direkte stønader til personer - barnetrygd, folketrygdpensjoner o.l. - og subsidier på forbruksvarer. Modellene har i hovedsak vært innrettet mot beregninger av proveny- og utgiftsvirkninger og fordelingsvirkninger av å endre skatte- og stønadssystemet.

Prognose- og bistandsarbeidet for Finansdepartementet og Stortinget har vært særlig høyt prioritert, mens det i de senere år bare har vært beskjeden ressursbruk i videreutvikling og utvidelser av analyseverktøyet.

Det er klart behov for en sterkere innsats enn hittil når det gjelder modellutvikling og annet analysearbeid, dels ved forenklinger i det deskriptive arbeid og i prognose- og anslagsarbeidet, men også om mulig ved utvidede ressursrammer. Det er bl.a. viktig å fullføre UFO, en budsjettmodell for folketrygdens uførepensjon. Alderstrygden er allerede dekket av MAFO, men her kan det være ønskelig med forbedringer. Videre bør det arbeides med inntektsfordelingsanalyser basert på mikrodata fra ulike utvalgsundersøkelser. I et pågående prosjekt, som metodisk er svært utfordrende, prøver en bl.a. å belyse hvordan endringer i skattene påvirker tilpasninger på arbeidsmarkedet.

Det kan se ut til at fordelingsmessige problemstillinger blir gjenstand for stadig mer interesse, og mye taler for en betydelig forsterket innsats i denne del av SSBs forskningsvirksomhet, dels som eget felt og dels som et aspekt ved arbeidet med makroøkonomiske modeller, arbeidsmarkedet o.a. Ikke minst i et langsiktig perspektiv (demografisk og teknologisk utvikling) har fordelingsmessige problemstillinger stor interesse.

Skatleggingen av realkapital har hittil også vært et forsømt område. I det hele tatt er det ønskelig å kunne analysere virksomheter av alternative skattesystem på bruken av ressurser. Her vil i tilfelle generelle likevektsmodeller kunne gi en ramme for analysen.

4.3.4 Konjunkturanalyse og makroøkonomiske oversikter

Ressursinnsatsen i arbeidet med økonomiske oversikter har økt kraftig i Norge siste årene. Det er nå ganske mange ulike institusjoner som driver en løpende konjunkturovervåking. For SSB vil et viktig formål med å foreta egne vurderinger av det økonomiske forløp være å vurdere kvalitet og nytte av egen statistikk. Behovet for egen konjunkturanalyse har blitt større etter at en startet beregningen av de kvartalsvise nasjonalregnskapene. SSB er for øvrig nærmest den eneste institusjon i Norge som regelmessig kommenterer den økonomiske utvikling og som ikke samtidig ser det som en oppgave å delta i eller gi konkrete råd om utformingen av den økonomiske politikken.

Det er en selvfølge at det stilles høye krav til saklighet og nøkternhet i SSBs rapporter. Tidvis har en lagt bånd på seg for å unngå at analysen skal kunne tolkes som begrunnelse for eller mot et bestemt politisk alternativ. Blant annet har dette medført at det har vært lite prognoseelementer i SSBs konjunkturoversikter.

Det vil i tiden framover bli gjort forsøk på å utvide prognoseinnholdet i konjunkturoversiktene noe, basert på KVARTS-modellen og framskrivingsprogrammet for kvartalsvis nasjonalregnskap. Et viktig formål med å presentere prognoser vil være å gi leserne en bedre innsikt i hva som er den aktuelle utviklingstendensen på publiseringstidspunktet.

SSBs konjunkturanalyse omfatter også utviklingen i enkelte store industriland. Informasjonsgrunnlaget i Norge har endret seg vesentlig siden SSB var nesten alene om å presentere slike oversikter. SSB er innstilt på å fortsette denne virksomheten, men det bør vurderes om det skal gjennomføres en leserundersøkelse for å klarlegge behovet for land- og vareinformasjon hos brukerne.

Hyppeggheten av SSBs konjunkturoversikter er gitt ved at de skal følge utarbeidingen av de kvartalsvise nasjonalregnskapene. Tidspunktene for når rapportene skal publiseres kan imidlertid vurderes nærmere. Det årlige Økonomiske utsyn over foregående år vil inngå som en av de fire kvartalsrapportene fra SSB.

Det gamle Utsynet skal erstattes med en fireårlig oversikt over norsk økonomi. Første utgave - som skal dekke perioden 1980-1985 - er planlagt publisert høsten 1986. Publikasjonen vil bli et fellesprodukt mellom Fagavdelingen og Forskningsavdelingen. Den er tenkt bygd opp i to deler:

— En beskrivende del som skal være knapp i formen, i hovedsak perioden under ett, men dekke hele økonomien.

— En i hovedsak analytisk del som skal ta for seg norsk økonomisk virkemåte på utvalgte områder. Bruk av SSBs modeller, særlig MODAG og KVARTS, bør stå sentralt i analysene.

4.3.5 Andre prosjekter

Avdelingens makroøkonomiske modeller gjør i utstrakt grad bruk av kryssløpstabeller og kryssløpsanalytiske forutsetninger. Arbeidet med kryssløpsanalyse bør videreføres i årene som kommer. Datamaterialet gir muligheter f.eks. for analyser av stabilitet i eller endringer i kryssløpskoeffisientene over tid. Mulige konsekvenser dette bør ha for de makroøkonomiske modellene kan også utredes.

Den faktiske ressursinnsatsen må imidlertid økes noe i forhold til dagens nivå dersom slike studier skal gjennomføres.

Arbeidet med å utvikle en makromodell for kommunal økonomi (MAKKO) ble startet opp i 1983 som et samarbeidsprosjekt mellom Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og SSB.

Arbeidet med makromodellen danner et godt grunnlag for å ta opp mer omfattende analyser av offentlige utgifter og studier av tilpasningen til de offentlige produksjonssektorene. Det bør derfor vurderes å ta opp et prosjekt om dette på avdelingens arbeidsprogram.

4.4 Sosiodemografisk forskning

4.4.1 Generelt

Den demografiske forskning har svært lange tradisjoner i SSB (Kjær, Backer). Omkring 1970 ble det opprettet en egen enhet for sosiodemografisk forskning som i 1983 ble innlemmet i Forskningsavdelingen. Utenom demografi omfatter virksomheten hovedsakelig arbeidsmarkedsforskning og regional utvikling. Arbeidet hittil har siktet mer eller mindre direkte mot modeller for framskrivning av befolkningen etter demografiske og geografiske kjennetegn eller etter de sosiale kjennetegn yrkesdeltaking og utdanning. En mindre del av innsatsen har vært rettet mot levekårsbeskrivelser, spesielt arbeidet med Sosialt utsyn. Redaksjonen av Sosialt utsyn er nå flyttet til Fagavdelingen. Sosiodemografisk forskningsgruppes engasjement i levekårsanalyse vil utover bidrag til Sosialt utsyn i planperioden innskrenke seg til forhold som har direkte tilknytning til gruppas øvrige forskningsområder.

4.4.2 Arbeidsmarkedet

Dette feltet omfatter modellberegninger, utvikling og vedlikehold av modellene foruten analyser av arbeidsmarkedet. Modellen MATAUK brukes til framskrivning av tilbudet på arbeidskraft. Den viser hvordan befolkningsutviklingen vil påvirke tilgangen på arbeidskraft. Utdanningsmodellen MONS gir en framskrivning av den norske befolkning etter kjønn, alder og utdanningsstatus år for år. Den gir også tall for hvor mange som til

enhver tid oppholder seg i eller går ut av de ulike deler av utdanningssystemet.

Framstøtsarbeidet framover tar særlig sikte på å stille opp og teste ut forklaringer på hvordan ulike rater vil utvikle seg. I det arbeid som nå pågår, arbeides det videre med tilbudsanalyser. I det økonometriske opplegg inngår lønn og detaljerte skatteregler sammen med personkjennetegn. En slik angrepvinkel for analyse av arbeidsmarkedet vil stå sentralt også i de nærmeste årene. Det vil imidlertid være behov for å arbeide videre med modellforbedringer blant annet med spesifisering av tidsforløpet.

Tradisjonelt har det vært en skarp arbeidsdeling i SSB når det gjelder arbeidsmarkedsforskning, og det vil fortsatt kunne være hensiktsmessig med en viss arbeidsdeling mellom befolkningsbaserte tilbudsanalyser og de makroøkonomiske etterspørselsanalyser. På den annen side har allerede flere av framstøtene gjort det nødvendig med sterk integrering. Dette henger til dels sammen med at økonomiske variable som lønn og skatt i sterkere grad blir trukket inn i tilbudsanalysen.

I tidligere arbeider med analyser av yrkesdeltakingen er det ikke trukket inn inntektsfordeling. Nå tas også opp analyser av inntektsutvikling og inntektsfordeling. Resultatene vil etter hvert bli utnyttet i makroøkonomiske analyser. Både analysen av inntektsfordelingen og studiene av yrkesdeltaking og arbeidsløshet vil bidra til å belyse interessante levekårsproblemer.

Det legges stor vekt på å belyse viktige problemstillinger for norsk samfunnsstyring. Blant annet vil en arbeide med disse spørsmålene:

- mulig endringer i arbeidstilbudet av alternative arbeidstidsrestriksjoner og endringer i disse,
- konsekvenser for ungdommens yrkes- og utdanningsvalg av endring i utdanningstilbud og arbeidsmarkedstiltak for ungdom,
- virkninger på arbeidsstyrken av endringer i økonomiske rammebetingelser, som f.eks. skatter og overføringer,
- ulike spørsmål som knytter seg til arbeidsløshet, arbeidskraftens mobilitet og individuelle lønnsrelasjoner,
- langsiktige analyser av samspillet mellom befolkning, arbeidsmarked og samfunnsøkonomi ellers.

Tilgangen på data setter grenser for ambisjonene i forskningsarbeidet. Bedre arbeidsmarkedstatistikk og et løpende arbeidskraftregnskap vil bli til hjelp. I tillegg er fyldige opplysninger om en rekke forhold på individnivå ønskelige. Her er utsiktene mer usikre. Ressursinnsatsen på dette område burde helst styrkes.

4.4.3 Demografi

SSB har i dag flere modeller for framskrivning av befolkningen. BEFREG er den største. Den gir befolkningen etter kjønn, alder og bosted, spesifisert ned til kommune. Slike framskrivinger har vært produsert hvert fjerde år.

Modellen BEFPROG framskriver befolkningen etter kjønn og alder for hele landet. Den er enkel i bruk, og framskrivinger kan produseres etter behov. Det foreligger to modeller - en eldre og en nyere - for framskrivning av befolkningen etter ekteskapielig status. Det er også utviklet en modell for framskrivning av behovet for helsetjenester på fylkesnivå. Manglende data har her gitt problemer med oppdatering av modellen.

Alle de demografiske modellene er avhengig av skjønnsmessig fastlagte forutsetninger om utviklingen i de demografiske ratene: fruktbarhet, dødelighet, ut- og innvandring, innenlandske flyttinger, giftermål og skilsmisse.

Analysearbeidet har til dels en beskrivende karakter, dels er det mer årsaksrettet. Fruktbarhetsanalyser har lenge vært et prioritert felt. Det forberedes en ny Fruktbarhetsundersøkelse i 1988. I tilknytning til denne tar en sikte på omfattende og krevende analyser av det innsamlede materialet. Blant annet vil en legge større vekt på et livsløpsperspektiv i forståelsen av fruktbarhetsendringer.

Den løpende befolkningsstatistikken og registerdata brukes til stadighet i ulike typer analyser. En nyopprettet kvinnofil vil gi nye analysemuligheter. Personopplysninger om den enkelte kvinne er der supplert med opplysninger om barna, bl.a. fødselsdato. Folketellingsdata utnyttes - om enn i mindre grad - også for analyseformål.

Følgende framstøtsarbeider vil bli foretatt:

- forbedring av forutsetningene i modellen,
- nye analyser av fruktbarhetsmønsteret,
- utredning og planlegging av en eventuell ny fruktbarhetsundersøkelse,
- analyser av samlivsendringer,
- kartlegging av familie- og husholdningsutviklingen.

SSBs lange tradisjoner og sentrale plassering med hensyn til demografisk forskning i Norge, gir en forpliktelse til å holde seg orientert i demografifaget og om befolkningsutviklingen generelt. Etterspørselen etter befolkningsprognoser er økende. Konsekvensanalyser i tilknytning til befolkningsutviklingen etterspørres også - av sentraladministrasjonen og andre. Interessen ser ut til å øke i takt med eldrebølgen.

SSB har merket et betydelig behov fra kommunene for befolkningsframskrivinger for enkeltkommuner og for deler av større kommuner. Spørsmålet om i hvilken grad SSB skal engasjere seg her, vil bli avklart i planperioden. En vil søke å dreie virksomheten mer mot analyse av virkninger av befolkningsutviklingen.

Dataønskene innen demografiforskningen går dels i retning av innsamling av nye data, dels mot å bedre tilgjengelighet av eksisterende data. Knapphet på ressurser vil her sette klare grenser for hvilke datakrav som kan innfris.

Det har i flere år vært en økende interesse for demografiske problemstillinger. SSBs sentrale stilling i demografisk forskning tilsier at en bør holde god kontakt med andre miljøer og vurdere en noe sterkere innsats både i databeredskap og forskning for å imøtekomme kommende behov.

4.4.4 Regional analyse

SSB har siden slutten av 1970-årene brukt 3-4 løpende årsverk til utvikling og bruk av regionale analysemodeller og til flytteanalyser. Modellen REGION beregner fylkesvise tall for produksjon og for etterspørsel etter arbeidskraft etter næring. Arbeidet med å integrere REGION i et større økonomisk-demografisk modell-system for regional analyse, DRØM, er nå i ferd med å bli avsluttet. Prosjektet har interesse både for sentrale og regionale forvaltningsorganer og for ulike forskningsmiljøer. Mulige anvendelsesområder for modellsystemet kan f.eks. være å anslå framtidig geografisk fordeling av befolkningen eller regionale konsekvenser av en bestemt makroøkonomisk utvikling. SSBs modeller atskiller seg fra de fleste andre norske regionalmodeller ved at de omfatter hele landet og på en systematisk måte. De utnytter informasjon fra nasjonale perspektivanalyser og modellberegninger.

I videreføringen av arbeidet vil det bli lagt vekt på å gjøre modellene mer brukervennlige, bl.a. ved å finne fram til bedre tekniske beregningsløsninger. Det er også et sterkt behov for å forbedre det teoretiske og datamessige grunnlaget for modellene. Dette vil i tilfelle kreve at det gjennomføres empiriske studier av økonomiske og demografiske tilpasningsprosesser på regionalt nivå. Spørsmålet om slike framstøt vil kunne skje i planperioden, vil bl.a. avhenge av i hvilken grad økte ressurser vil bli stilt til rådighet for dette arbeidsområdet.

4.5 Ressurs- og miljøanalyse

4.5.1 Generelt

Formålet med virksomheten på dette område er å:

- framskaffe data om ressurs- og miljøforhold, hovedsakelig ved å utarbeide regnskap for viktige material- og miljøressurser,
- utvikle og vedlikeholde analytisk verktøy til bruk ved analyse av ressurs- og miljøpolitikken,
- bidra med egne analyser som kan styrke beslutningsgrunnlaget for ressurs- og miljøpolitikken.

Ressursregnskapene skal gi oversikt over naturressursgrunnlaget og bruken av økonomisk viktige ressurser.

Analysene skal gi vurderinger av alternative måter å disponere naturressursene på. I miljøsammenheng er oppgaven i første rekke å skaffe data og analyser om forurensningsproblemer.

Siden 1978 har Stortinget fastsatt at Statistisk Sentralbyrå skal arbeide med disse oppgavene, bl.a. til støtte for Miljøverndepartementets arbeid med ressursbudsjett. Bak dette ligger en erkjennelse av at uten inngrep vil markedsmekanismen kunne gi en uheldig samfunnsmessig utnyttelse av naturressurser og fysisk miljø.

Ressurs- og miljøanalyse i SSB vil hovedsakelig bestå av anvendte forskningsoppgaver basert på samfunnsfaglige teorier for bruk og forvaltning av naturressurser og fysisk miljø. Det er spesielt i grensefeltene mellom ulike fagdisipliner (økonomi/geografi/demografi) at gruppen bør ha kompetanse. Med den samfunnsvitenskapelige orientering SSBs Forskningsavdeling har, ekskluderes bl.a. rent biologisk/økologisk forskning og rent epidemiologisk forskning.

På datasiden vil en prioritere årlig ressursregnskap for energi, areal, skog, fisk og noen viktige mineraler. En vil gi årlige oversikter over utslipp av forurensende stoffer til luft og vann. En miljøstatistikkpublikasjon vil bli utarbeidet hvert fjerde år. Tyngden av det analytiske arbeidet vil bli rettet mot fire prioriterte forskningsområder: energianalyser, petroleumsøkonomi, arealanalyser og miljøøkonomi. I tillegg vil en interessere seg noe for sammenhengen mellom miljø og levekår.

4.5.2 Ressursregnskap

Ressursregnskapene for energi faller i tre deler: de nasjonale energiregnskapene, fylkesvise energiregnskaper og formålsregnskapet for energi. Arbeidet er nå i faste rutiner, men en videreutvikling ville være nødvendig om en skulle dekke de behov en har i modellarbeidet. En regner ikke med å ta opp dette arbeidet i planperioden. Det ville kreve betydelig innsats fra institusjoner utenfor SSB.

Areal. SSB har gjennomført to store registreringer av arealbruk. Begge er basert på utvalgteknikken punktsampling. En svakhet ved arealregnskapet hittil har vært at en ikke har kunnet gi landsdekkende løpende data om arealbruk eller arealtilstand. Et nylig oppstartet prosjekt tar sikte på å utnytte satellittbilder og EDB-basert billedbehandlingsutstyr for å skaffe dette til veie. Et viktig resultat fra prosjektet vil være en ny database for utarbeiding av nasjonale og regionale arealregnskap.

Utslipp. Det er utarbeidet nasjonale oversikter for utslipp til luft for årene 1976-1984. En fylkesoversikt foreligger for 1982. Det arbeides med rutiner som kan gi utslippsoversikter også på kommunalt nivå. En vil vurdere å utarbeide oversikter om utslipp til vann.

4.5.3 Ressurs- og miljøanalyser

Energianalyser. Et viktig siktemål er her å etablere sammenhenger mellom økonomisk aktivitet og energietterspørsel. En vil bl.a. bruke de økonomiske modellene (MSG, MODAG) - eventuelt i kombinasjon med støttemodeller - til framskrivning av energietterspørselen. Innsatsen retter seg mot departementenes arbeid med energimeldinger og nytt langtidsprogram i 1989.

I planperioden tar en sikte på å rette opp viktige modelltekniske svakheter. Det vil delvis skje gjennom det generelle arbeid med MSG og MODAG, men det er også aktuelt med utbedring eller tilleggsmoduler spesielt med sikte på energiprognoser. Dessuten vil en legge større vekt på utformingen av de anslag som går inn i modellene. Endelig vil en søke etter måter, som metodisk sett er mer tilfredsstillende enn dagens, for behandling av usikkerhet i energiplanleggingen.

Petroleumsøkonomi. Virksomheten på dette feltet har foregått siden 1981/82 og omfatter petroleumsøkonomiske problemer som er aktuelle i en norsk nasjonal sammenheng. Virksomheten kan påregne (fortsatt) ekstern finansiering i planperioden (RFSP, OED, Statoil). SSB har her et samarbeid med Sosialøkonomisk institutt.

Arbeidet framover tar bl.a. sikte på å modellere det internasjonale råoljemarkedet og det europeiske gassmarkedet. Innsikt i disse markedene og utviklingen der vil bli koblet sammen med makroøkonomiske analyser av norsk økonomi med vekt på den utenriksøkonomiske handlefriheten. I tilknytning til konjunkturovervåkingen vil vi ta opp en løpende overvåking av norsk oljevirkosomhet. Det vil bli etablert en egen database med energidata med vekt på data fra Nordsjø-området.

Miljøøkonomi. Hovedmålsettingen er her å komplettere økonomisk langtidsplanlegging med informasjon om noen mulige miljøkonsekvenser av planlagt økonomisk aktivitet. En vil illustrere hvordan hensyn til miljøaspekter kan samordnes med den langsiktige økonomiske planleggingen. Analysen vil bli knyttet til MSG. Det planlagte arbeidet kan skisseres i følgende delprosjekter:

- Framskrivning av utslipp til luft
- Konsekvenser av mulige tiltak mot luftforurensning
- Helsekostnader ved luftforurensning
- Direkte og indirekte kostnader ved korrosjonsskader

Miljø og levekår. Dette område tar sikte på å studere det fysiske miljøets påvirkning på folks levekår og helse. I prosjektet blir tilgjengelige data om slike sammenhenger studert og testet ved bruk av statistiske metoder.

Arbeidet har som formål å

(i)presentere og sammenstille informasjon om miljøforhold, helse og sosioøkonomiske forhold - bl.a. i tabellform og som temakart,

(ii)teste hypoteser om helse/helseindikatorer som funksjon av fysisk miljø, sosioøkonomiske forhold, røykevaner, fysiske aktiviteter, arbeidsmiljø mv.

Det skilles foreløpig mellom tre delområder:

- 1.Rekreasjon/friluftslivaktiviteter og helse
- 2.Støy/luftkvalitet/luftforurensning og helse
- 3.Drikkevann/vannkvalitet/vannforurensning og helse

4.6 Metodeorientert arbeid. Mikroøkonomisk analyse

Det meste av metodearbeidet i Forskningsavdelingen foregår som et ledd i eller i nær tilknytning til det øvrige prosjektarbeid. En vil som regel ikke tilstrebe et klart skille mellom metode- og teoriorienterte prosjekter og mer anvendte prosjekter.

Utviklingen internasjonalt skjer i dag i et meget raskt tempo innen økonometrifaget. Det er nødvendig å opprettholde en høy økonometrisk metodekompetanse om vi skal være i stand til å gjennomføre de planlagte modellutviklings- og analyseprosjekter på en profesjonell måte. I tiden framover bør metodearbeidet gradvis tilføres mer ressurser.

Det synes å være et stort potensiale for å bedre det empiriske informasjonsinnholdet i våre makromodeller og skatte- og fordelingsmodeller gjennom en mer bevisst satsing på analyse av mikrodata og ved etablering av databaser for slik analysevirksomhet. Ellers er det en rekke metodiske spørsmål som bør vies større oppmerksomhet. En del av disse er nevnt ovenfor.

5. MARKEDSFØRING OG BRUKER-SERVICE

5.1 Brukertilpasning

Statistisk Sentralbyrå står i jamn kontakt med brukere for å kartlegge behovet for statistikk og analyse. En har bl.a. nokså hyppig kontakt om slike spørsmål med de mest berørte departementer og direktorater. Hyppig kontakt har en også med viktige utredningsinstitutter, næringsorganisasjoner og med de store organisasjonene i arbeidslivet. Kontaktene skjer både på høyt og lavt nivå. Kontaktnivå og hyppighet avpasses etter behovene.

Mye av kontakten skjer gjennom faste rådgivende utvalg (ca. 30 utvalg) for statistikk på ulike områder. Utvalgene ledes av underdirektører eller byråsjefer i SSB, og en har så godt som mulig søkt å få viktige brukergrupper representert i utvalgene. Aktiviteten i de faste utvalgene varierer med behov og interesse. Det er et problem for SSB at det ofte er vanskelig å få alle viktige brukere med på en tilstrekkelig jamn og sterk innsats med langsiktige mål for øye. Brukernes interesse for statistikk kommer ofte bare mer sporadisk til syne. Ellers blir behovet for statistikk og analyse drøftet i internasjonale møter av mange slag som SSB deltar i.

SSB vil opprettholde og om mulig styrke brukerkontaktene. Virksomheten i hvert enkelt rådgivende utvalg vil bli revurdert årlig. En tar dessuten sikte på å holde brukerundersøkelser fra tid til annen. Hensikten er å kartlegge bruk og nytte av statistikken hos ulike brukergrupper.

5.2 Presentasjonsform og spredningsmedia

Det viktigste presentasjonsmedium for de produkter SSB tilbyr, er SSBs faste publikasjonsserier. De viktigste serier i planperioden vil være:

Norges offisielle statistikk (NOS): I denne serien vil det bli publisert ca. 80 publikasjoner i året med offisiell statistikk. For enkelte utvalgte publikasjoner kan det bli aktuelt med samarbeid med et forlag om layout. I de kommende år vil SSB søke å legge større vekt på

å presentere statistikken på en oversiktlig måte. I flere publikasjoner vil en gradvis gå over til å bruke flere diagram og gi noe fyldigere kommentarer til resultatene. Samtidig vil en holde igjen på detaljer i data for å lette oversikten. Den utstyrmessige standard bør gradvis heves, men her er en nødt til å se hen også til kostnadssiden.

Sosiale og økonomiske studier (ny SØS): Denne serien vil inneholde litt større analyser og forskningsmessige arbeider som er gjennomført i SSB, bl.a. analyser og oversikter over statistiske resultater. De arbeider som legges fram i denne serien, skal ha krav på en viss allmenn interesse i Norge, de resultater som legges fram skal kunne oppfattes som endelige, og arbeidet skal ha en faglig standard som SSB kan gå god for. I hovedsak erstatter ny SØS de tidligere serier Samfunnsøkonomiske studier (gammel SØS), Artikler og Statistiske analyser (SA). Også for denne serien vil en jamt over søke å heve utstyrsstandarder noe.

Rapporter: Denne serien omfatter litt større arbeider som bør publiseres, men som ikke - av en eller annen grunn - passer inn i NOS eller SØS. Intervjukontorets arbeider publiseres ofte her, og ellers foreløpige forskningsrapporter, dokumentasjonsnotater og statistikk på forsøksstadiet. Denne serien vil gå som før.

Statistisk månedshefte gir korttidsstatistikk for en rekke områder. En tar i planperioden sikte på å gi publikasjonen en ansiktsløftning, samtidig som produksjonen baseres på en database for statistiske tidsserier. Ellers forventes ingen endring.

Månedshefte for utenrikshandelen gir detaljer for vareeksporten og vareimporten hver måned. På lang sikt kan det bli aktuelt å erstatte publikasjonen med databaservice og en utvidet abonnementsordning.

Statistiske standarder er en egen serie for publisering av de standarder SSB legger til grunn for statistikken. Serien vil fortsette som før.

Statistisk Sentralbyrås håndbøker inneholder opplysninger og direktiver for statistikkproduksjonen og analysearbeidet på ulike områder. En del av dette stoffet kan ha interesse også for brukere utenfor SSB.

Økonomiske analyser kommer ut 10 ganger i året og inneholder korte analytiske artikler om økonomi eller økonomisk statistikk. Her publiseres SSBs konjunktur-oversikter, sammendrag eller utdrag av større forskningsrapporter, SSBs merknader til den økonomiske utvikling ved årets slutt (tidligere "sluttordet" i Økonomisk utsyn), og mindre ad hoc-arbeider. Det planlegges ingen endringer i denne serien i planperioden.

Sosiale rapporter (navnet er ennå ikke fastlagt) er en ny serie som i 1986 vil bli gitt ut på forsøksbasis, men som kan bli en permanent serie i løpet av perioden. Den kan bli gitt ut 2-4 ganger pr. år. Serien skal dekke et tilsvarende behov som Økonomiske analyser, men på andre områder. Den vil således inneholde sammendrag eller utdrag av større forskningsrapporter og mindre ad hoc-arbeider. Økonomiske analyser og sosiale rapporter vil til sammen kunne gi stoff fra den overveien- de del av SSBs virksomhetsområde.

Interne notater (INO) brukes først og fremst for dokumentasjon av ulike arbeider når denne dokumentasjon er av stor betydning for ett eller flere kontorer i SSB. Slike notater kan gis en viss distribusjon også utenfor SSB.

Nye distriktstall (ND). I denne serien utgir SSB et månedlig hefte for hvert fylke. Så sant mulig, er tallene spesifisert på de enkelte kommuner innen fylket. Serien vil fortsette.

Statistisk ukehefte gir korte sammendrag av all ny statistikk som er kommet ut foregående uke. Det tas særtrykk av stoff som antas å ha særlig interesse i spesielle brukergrupper. Serien vil fortsette som før.

Aktuell statistikk kommer ut daglig, og er en pressemelding om en bestemt statistikk eller forskningsrapport. Serien vil fortsette som før.

Utenom SSBs standardserier spres resultater i form av telefonbesvarelser, brev, maskinlister mv. Denne informasjonsstrømmen har betydelige dimensjoner. Slik kontakt har dessuten ofte karakter av at det gis en viss veiledning i bruk av statistikk og forskningsrapporter. SSB utfører dessuten i betydelig omfang spesialoppdrag for brukere som har spesielle behov. Det kan gjelde en spesiell bearbeiding av et statistisk materiale, eller det kan være forskningsoppdrag. I regelen utføres bare små serviceoppdrag gratis.

Når det gjelder gratis service av denne karakter, må SSB balansere mellom to hensyn: På den ene siden er det viktig at SSB yter brukerne all rimelig service. Sentrale myndigheter har gitt klare signaler om at administrasjonen i større grad bør være serviceorientert, og det er ingen tvil om at brukerne gjør seg god nytte av slik assistanse. Brukerkontakten fremmer til en viss grad også SSBs forståelse av behovene. På den annen side krever spialservice og personlig kontakt store ressurser.

Det er neppe aktuelt å øke ressursbruken til gratis service fra SSB i planperioden. Dertil er presset på å bru-

ke ressurser til nye oppgaver for stort. Forhåpentligvis vil ny teknologi muliggjøre at ressursbruken til gratis-service gradvis trappes noe ned uten at dette rammer service-omfanget.

Det synes nå åpenbart at de statistiske behov i et moderne samfunn best kan tilfredstilles ved at en i tillegg til et sett av standardprodukter, har en høy beredskap til å utføre spesialoppdrag. SSB har hatt dette som grunnsyn i 20 år, og det gjelder fortsatt. SSB burde derfor kunne yte all service som etterspørres som betalte oppdrag. I hvert fall burde dette gjelde når oppgavene på rimelig måte harmonerer med den virksomhet som ellers drives.

Ved planlegging vil en, i hvert fall inntil videre, legge til grunn at SSB vil få ressurser til å møte den økende etterspørsel etter betalte spesialoppdrag. En vil således fortsette å bygge opp et serviceapparat for denne virksomhet. Hvis det viser seg at stillingsrammene blir for knappe i enkelte år, må da ta på seg betalte oppdrag i henhold til en internt fastlagt rasjoneringsordning (slik tilfellet er for 1986).

Nye erfaringer og en delvis endret situasjon med nye tekniske løsninger gjør det ønskelig å vurdere på ny den prispolitikk SSB fører i forbindelse med oppdragsvirksomheten. Det gjelder både for statistikkservice og for den betydelige oppdragsforskning som SSB utfører. En tar sikte på en slik revurdering i løpet av planperioden.

En tendens vi har sett det siste 10-året er at enkelte brukere, ofte forskningsinstitusjoner, gjerne vil ha utlevert store masser av individualdata fra SSB. De vil da selv bearbeide dem etter ønske. SSB har i flere sammenhenger imøtekommet slike ønsker og utlevert mengder av individualdata som har vært aidentifisert. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) mottar således individualdataene fra de fleste av SSBs intervjuundersøkelser. SSB stiller seg i hovedsak velvillig til denne utvikling, og vil prøve å imøtekomme de legitime behov for individualdata som måtte oppstå. Personvernensyn setter grenser for hvor langt en kan gå og i hvilken form dataene gis.

Brukere som ønsker store mengder av individualdata vil gjerne ha dem på magnetbånd eller -plate - i tiden framover kanskje også over telelinje. SSB vil legge vekt på å kunne levere data på det medium og på den form brukeren ønsker. Dette vil imidlertid kreve tid og krefter. Forbedringene kan derfor bare komme gradvis.

Databaser av ulike slag (se i avsnitt 6.1.4) representerer en ny utvikling og gir nye muligheter for produksjon og spredning av statistikk. SSB vil i planperioden få i drift flere åpne databaser (dvs. åpne for brukere utenfor SSB). En del storbrukere forventes å hente en del av den statistikk de trenger direkte via telelinje fra disse basene. Noen slike datastrømmer, f.eks. regionalstatistikk til kommuner og bankstatistikk til banker og statsmyndigheter, kan bli ganske omfattende.

En økende mengde statistikk vil gradvis bli spredd via databaser som ligger utenfor SSB. SSB vil som hovedregel stille seg velvillig til at slike baser fylles med tall fra SSB og spres videre fra basene. Prispolitikk og nærmere retningslinjer for dette vil trolig bli utarbeidet når spørsmålet blir mer aktuelt.

SSB satses forsøksvis noe på Teledata som ny spredningskanal. Via Teledata regner vi med å kunne:

- informere om statistikk som finnes og hvor den er å få,
- gi noen få viktige statistiske data,
- gi muligheter for å "bestille" og hente fram visse typer data fra SSBs åpne databaser ved enkle prosedyrer.

Erfaringer fra andre land tilsier at brukertallet på SSBs åpne baser vil bli beskjedent, særlig i de første årene. Utviklingen av Teledata er det vanskelig å spå om. Etter hvert som databasene blir tilgjengelige, må en likevel revurdere de trykte publikasjonene og overveie om omfanget kan skjæres ned.

5.3 Informasjon om SSBs produkter

En har ved flere anledninger konstatert at kunnskapen om SSBs statistikk og forskningsresultater er mangelfull i potensielt viktige brukergrupper. Det ville være ønskelig både å styrke informasjonsvirksomheten for å gjøre bedre kjent hvilke produkter som foreligger (og hva de grovt sett inneholder) og å gi brukerne lettere adgang til mer inngående dokumentasjon. Følgende tiltak brukes for å gjøre produktene kjent:

Salgsopplegget for nye publikasjoner er som regel beskjedent. For noen få publikasjoner, f.eks. Statistisk årbok, averterer en i aviser eller fagtidsskrift. For noen utvalgte andre publikasjoner sørger en for omtale i aviser, fagtidsskrift eller Kringkasting. En vil i planperioden prøve samarbeid med forlag om noen få, viktige publikasjoner for å se om det kan gi bedre markedsføring.

Foruten oversiktslister over publikasjoner som trykkes i Byrå-publikasjonene, har SSB laget brosjyrer og distribuert dem til potensielle brukere. De forteller om SSBs virksomhet, eller de gir oversikt over statistikken (Veiviser i norsk statistikk). Dette arbeidet vil bli ført videre.

SSB har utarbeidet visse undervisningsopplegg om bruk av statistikk både for grunnskolen og den videregående skole. Arbeidet vil bli videreført.

Fra tid til annen har det vært holdt oversiktst kurs om deler av norsk statistikk for viktige brukergrupper, f.eks. departementer. En vil overveie å gi slike kurs i perioden.

For å spre mer inngående kunnskap om våre arbeidere, har SSB publisert statistiske standarder og dokumentasjonsnotater (det siste særlig for nasjonalregnskap og modeller). Publikasjonene i serien NOS inneholder et avsnitt om de definisjoner og bearbeidingsmetoder som er brukt. SSB har holdt dyptgående kurs om nasjonalregnskapet og om modellene for brukere ved behov. Disse aktivitetene vil bli opprettholdt i planperioden.

Ved siden av tiltakene som er nevnt ovenfor, betyr det mye at SSBs medarbeidere deltar på høvelige kurs og seminarer, både nasjonalt og internasjonalt. Dette gir muligheter til å spre kunnskaper om SSBs produkter - ofte overfor brukergrupper som er særlig viktige.

To nye tiltak vil i løpet av planperioden gjøre det noe lettere for avanserte statistikkbrukere å finne fram til nødvendig dokumentasjon. Det ene er metadatabasen (se 6.1.4) som etter hvert vil inneholde opplysninger om alle statistiske data SSB arbeider med. Det andre er prosjektet PUBLDOK som vil gi oversikt over alle publikasjoner SSB gir ut.

Mye kan tale for at SSB burde legge større ressurser i informasjonsvirksomheten. I planperioden vil ressursinnsatsen bli økt noe. Økningen vil gå med til arbeid med åpne databaser og Teledata.

6. UTVIKLINGEN I ARBEIDSTEKNIKK

6.1 EDB-arbeidet

6.1.1 Retningslinjer

I tilknytning til forrige langtidsprogram ble følgende retningslinjer fastlagt for EDB-arbeidet:

"Statistisk Sentralbyrås EDB-arbeid må tilpasses de muligheter som 1980-årenes teknologi åpner for. Datakraften er i dag blitt vesentlig billigere enn før, og nytt teknisk utstyr muliggjør desentralisert bruk av datamaskin fra terminaler plassert ved lokale arbeidsplasser. Standardprogrammer og programpakker gjør det mulig for folk med beskjeden EDB-kompetanse selv å styre databearbeiding og tabelluttak. SSB vil gå inn for at en betydelig del av denne type EDB-arbeid etter hvert skal utføres ved fagkontorene. SSB regner desuten med en overgang til integrert dataklargjøring. Det innebærer at dataene kontrolleres og rettes via skjermterminaler samtidig som de overføres fra skje-maer til magnetbånd eller -plater."

"For EDB-personalet vil utviklingen føre til en sterkere konsentrasjon om EDB-faglige og mer interessante arbeidsoppgaver, men det vil også stilles større krav til kompetanse. Brukerne vil måtte innstille seg på en høyere grad av selvbetjening, behov for økt kunnskap om standardprogram, større ansvar for datalagring og større kontroll med framdriften av egne prosjekter."

Disse retningslinjer har fortsatt gyldighet, men skal suppleres med synspunktene nedenfor:

1. Utbygging og utskifting av maskinutstyr og programvare skal sikte mot en integrert modell, dvs. at sentrale og lokale maskiner og programvare skal kunne spille sammen i størst mulig grad.

2. Systemkontorene skal arbeide videre med forenkling av arbeidet med utvikling av nye produksjonsrutiner og generell programvare.

3. Driftskontoret i samarbeid med Systemkontorene skal bygge ut datakommunikasjonsmulighetene og øke driftssikkerheten.

4. Databaser skal brukes også til spredning av statistikk og produksjon av tabeller.

5. Brukernes ansvar for datavernet økes.

6. Store EDB-oppgaver skal organiseres som prosjektarbeid.

6.1.2 Erfaringer og situasjonen i dag

Tilgangen på EDB-kapasitet har i siste 10-årsperiode økt raskere enn en på forhånd trodde. I 1975 ble det utført om lag 1,2 mill. timeverk i SSB, mot 1,3 mill. i 1984. I samme tidsrom er EDB-kapasiteten minst 10-doblet. Bruken av EDB-kraft er også mangedoblet, men her er veksten noe svakere, fordi utnyttelsen av maskinene på nattid har avtatt. EDB-kraft har falt såvidt sterkt i pris at de relative utgifter til EDB-utstyr ikke har steget nevneverdig.

Det er uråd å gi enkle og gode indikatorer for hvordan SSBs produksjon har utviklet seg i samme tidsrom. Antall produserte tabellsider har økt med 18 prosent. Statistikkproduktet er på mange måter forbedret, bl.a. dokumenteres statistikken bedre. Aktualiteten er imidlertid noe svakere enn tidligere. Forskningsvirksomheten er nå både langt mer omfattende og metodisk bedre enn før.

Et hovedinntrykk er at produktivitetens utviklingen over de siste 10 årene har vært positiv, men bare av moderat styrke. Dette til tross for omfattende modernisering og økt bruk av EDB. Det er forhold SSB bør ta med i betraktning, både ved vurdering av de framtidige gevinster som kan oppnås ved fortsatt å satse på mer intensiv bruk av EDB og når en vurderer hvordan en best kan tilpasse ny teknologi framover.

I dag (1986) er den tilgjengelige EDB-kapasitet bygd opp slik:

Egne sentralenheter: 1 IBM 4341, 1 IBM 4381, 2 ND 500 og 1 ND 100 med til sammen 38,5 MB primærlager (38,5 millioner tegn kan lagres på maskinenes "indre" lager).

Egne båndstasjoner: 6.

Platelager: 17 GB (17 milliarder tegn kan maskinen selv hente inn til bruk fra platelager).

Mikromaskiner (koblet til hovedmaskin): 7.

Terminaler til hovedmaskinene: 325 skjerm, 32 skrivere og plottere.

Andre skjermterminaler: 86 dedikert til dataregistrering, 10 dedikert til tekstbehandling.

Dedikert maskin for billedbehandling: GOP 300 Context Vision.

Leiekapasitet: SSB leier betydelig datakapasitet ved Statens Datasentral og i Norges Bank; i 1985 for 12,2 mill.kroner.

EDB-brukerne innen SSB oppfatter EDB-situasjonen som problemfylt, selv om den på langt nær kan sies å være håpløs. Brukerne peker særlig på behov for større kapasitet, bedre program og utstyr i produksjonsprosessen og bedre veiledning. Det klages over lange ventetider og for svak driftssikkerhet. Det er dessuten ønske om lettere adgang til tekstbehandling og andre former for kontorautomasjon.

Fagavdelingen peker på at den overtar stadig større ansvar i EDB-arbeidet, men desentraliseringen har ikke kommet så langt som forutsatt. Særlig henger desentralisering av systemutvikling etter, men også driftsarbeid er mer krevende enn antatt.

Den skriftlige EDB-informasjonen bør være bedre. Manualene er ofte svært kompliserte, slik at det tar for lang tid å sette seg inn i dem. Kursvirksomheten er til dels svært teknisk lagt opp, og den avspeiler et EDB-orientert bilde i stedet for det emneorienterte bilde som fagkontorene har. Det blir ofte brysomt når et fagkontor må gå til flere sentrale eksperter for å få løst et problem.

Det er fremdeles kontorer som har for få skjermer. Det er behov for printere som gir penere utskrift, bedre program og utstyr for grafikk, også for temakart. Det er interesse for mikromaskiner.

Det blir stadig mer aktuelt å hente inn data på maskinlesbar form. Fagavdelingen mener at forskjellige slike former må vurderes. Alternative måter å distribuere data på må også tas opp, spesielt åpne databaser.

Det er viktig å effektivisere publikasjonsprosessen. Mest mulig bør gjøres ved fagkontorene. Framstilling av publikasjoner som repeteres, må automatiseres lengst mulig. Første gangs utforming av tekster og tabeller bør foregå i samarbeid med Tekstbehandlingkontoret. Der det er nødvendig med manuell sluttredigering, er det fortsatt ønskelig å overlate denne til Tekstbehandlingkontoret.

Kontorrasjonalisering er et viktig område for Fagavdelingen de nærmeste årene. I dag er det dårlig kommunikasjon mellom tekstbehandlingssystemene.

Forskningsavdelingen er inne i en ekspansjonsperiode når det gjelder bruk av EDB, men en mener ikke at oppgavene vil endre karakter i særlig grad. Bruk av mikromaskiner vil øke, desentraliseringen fortsetter, og det vil bli stilt stadig større krav til programvare. Det er viktig å kunne nå fram til all aktuell programvare fra samme terminal. Av større programsystemer regner en med at TROLL i Norges Banks IBM-maskin også framover vil spille en sentral rolle, men andre løsning-

er bør fra tid til annen også vurderes. Bruken av SAS vil øke.

I den kommende 5-årsperiode må det utvikles et nytt programsystem for datahåndtering, særlig til bruk for nasjonalregnskapet. Det er også bruk for et programsystem for løsning av modeller av typen MODIS. Dette er to meget krevende oppgaver der det kan bli nødvendig å gjøre mye programmeringsarbeid innen SSB.

Det er ellers ønskelig med bedre muligheter for grafikk i tilknytning til ND-maskinene, bedre program for publikasjonsframstilling og enklere kommunikasjon mellom tekstbehandlingssystemene. Ressursgruppa vil bygge opp kompetanse i billedbehandling på en dedikert datamaskin. En mener kontorrasjonalisering er et viktig punkt framover. Avdelingen mener generelt at dens behov trekkes for lite inn i EDB-planleggingen. Det gjelder bl.a. utfasingen av Honeywell-Bull-maskinen (leietid ved Statens Datasentral), bruk av TROLL og bruk av ND-maskiner.

Fra SSB ellers presses det også på for å få bedre EDB-løsninger. Administrasjonsavdelingen føler et sterkt behov for å bygge ut økonomisystemet og personalsystemet, og for å få disse knyttet sammen. Generelt ønsker en automatiserte kontorrutiner. Informasjonsavdelingen vil ha videreutviklet våre bibliografiske databaser. Dessuten vil avdelingen gjerne komme i gang med en åpen tidsseriebase så snart som mulig. SSB bør bruke TELEDATA dels til direkte oppslag av noen få hovedtall, dels som inngangsport til åpne databaser i SSB.

Ved Kontoret for personregistrering ønskes mer utstyr, og det klages over maskinkapasiteten. Bedriftsregisterkontoret sliter med et systemopplegg som forlenget er modent for utskifting. Det framheves at det i framtiden vil bli stilt større krav til maskinkapasitet og utstyr enn det SSB kan stille opp med i dag.

6.1.3 Teknisk utvikling

Framstillingen skal her begrenses til den utviklingen en mener er av betydning for SSB de nærmeste årene. Det har tidligere vist seg vanskelig å uttrykke seg presist om utviklingen av teknisk utstyr særlig mer enn 1-2 år framover, fordi en får overraskende nyannonseringer fra leverandørene.

Tyngden av SSBs maskinkapasitet vil i de nærmeste år ligge i IBM-maskiner i 43-serien. Overføringen av oppgaver fra Statens Datasentral (SDS) til egne IBM-maskiner vil fortsette som tidligere fastlagt med 10 prosent av volumet i 1982 pr. år. SSBs IBM-maskiner vil bli bygd ut til å ta imot disse oppgavene og de nye oppgavene som er planlagt.

I 1985 hadde SSB en IBM 4341 i drift i Kongsvinger. Denne maskinen var praktisk talt fullt utbygd. Tidlig i 1986 ble en større maskin IBM 4381 modell 1 installert. SSB har nå en maskin i Oslo og en i Kongsvinger. IBM 4381 kan bygges ut til modell 13 og 14, slik at kapasiteten på denne maskinen innenfor ventede buds-

jettrammer kan økes til mer enn det dobbelte. Dette betyr i tilfelle at SSB i 1988 på egne IBM-maskiner disponerer mer enn 3 ganger så mye cpu-kapasitet som i dag. Nye maskinannonseringer kan stille SSB gunstigere enn dette. Et vesentlig sprang i maskinkapasitet kan imidlertid tidligst skje i 1988 i forbindelse med neste folketelling.

SSB har i dag lagerplass på IBM-maskinene til over 10 milliarder tegn. Dette tallet kan trolig dobles i løpet av 4-5 år.

En vil fortsatt kjøpe kapasitet til mange av Forskningsavdelingens oppgaver på Norges Banks stormaskin. Databasen for Det sentrale personregisteret er lagt til stormaskin ved SDS. Dette er ment å være en varig løsning.

Ved en framtidig utbygging av SSBs "stormaskiner" bør også andre leverandører enn IBM vurderes, men en vil holde seg til IBM-kompatible maskiner. Større satsing på mikromaskiner eller på minimaskiner vil neppe redusere bruken av stormaskinene slik at det virker nevneverdig inn på det som er sagt ovenfor om perioden fram til 1988.

Bruken av ND-maskinene har vært sterkt knyttet til arbeidet ved Statens datasentral. Etter hvert som dette reduseres, vil ND-maskinene bli gradvis frigjort til andre oppgaver. Det mest nærliggende er tekstbehandling og andre kontorrutiner. ND-maskiner vil også bli vurdert til store beregningsrutiner for Forskningsavdelingen. Imidlertid må slik bruk vurderes opp mot bruk av kompatible mikromaskiner som eventuelt er koblet i nettverk. En videre utbygging av ND-maskiner må også vurderes mot andre minimaskiner.

Mikromaskiner ("personal computers") kan nå brukes til ulike oppgaver i SSB. Programmene for mikromaskiner er både generelle og godt tilpasset bestemte typer oppgaver. De er brukervennlige og som regel billige i forhold til tilsvarende på stormaskiner, men må kjøpes til hver enkelt maskin.

Felles for de oppgavene som i dag utføres på slike maskiner i SSB, er at de ikke baserer seg i noen særlig grad på dataoverføring fra eller til andre maskiner. For framtidig bruk er kommunikasjon som gir god tilgang til store datamengder svært viktig.

Ved vurdering av utstyr vil en derfor ikke bare se på hva som kan synes best for den enkelte oppgave isolert sett, men også ta hensyn til en større sammenheng.

Oppgaveløsning på mikromaskiner må stort sett foregå på innkjøpte program eller program som brukeren selv utvikler.

Bærbare mikromaskiner vil trolig bli aktuelle til datainnsamling, spesielt intervjuundersøkelser. Dette vil lette kommunikasjonen mellom SSB og intervjuerne og skjære ned produksjonstidene.

Det ventes en sterk utvikling på mikromaskinområdet i den nærmeste tiden. Utbudet av brukervennlig programvare vil også bli forbedret og utvidet. Lokale nettverk med store hastigheter og operativsystemer og programvare som utnytter dette, vil i enda sterkere grad gjøre mikromaskinene slagkraftige. Pris/ytelseutviklingen ventes å bli klart gunstigere for mikromaskiner enn for stormaskiner. SSB vil derfor kontinuerlig vurdere mest hensiktsmessig maskintype for de ulike rutiner. En vurdering foretatt ut fra forholdene i dag (1985) tilsier at stormaskiner fortsatt må være en sentral ressurs. Ved senere vurderinger kan de store investeringene vi har gjort i programvare og kompetanseoppbygging på stormaskiner komme til å bli utslagsgivende.

Ved vurdering av mikromaskiner og programutstyr vil Systemkontorene og Driftskontoret spille en viktig rolle, men brukerne må også ha et ansvar ved utstysvalg. Det gjelder særlig programvare.

Dedikerte maskiner brukes i dag til tekstbehandling ved Tekstbehandlingskontoret og til dataregistrering ved Kontoret for manuell databearbeiding.

Erfaringen er at dedikerte maskiner er meget effektive til de oppgaver de blir brukt til. SSB regner derfor med å bruke dem fortsatt, selv om de ofte medfører visse kommunikasjonsproblemer og ekstra behov for opplæring. Billedbehandling synes klart å være en oppgave for en dedikert maskin.

SSB har i dag ca. 325 dataskjermer til å kommunisere med våre datamaskiner. En følger den linjen at det ikke skal være behov for mer enn én dataskjerm hos hver funksjonær. Fra denne skjermen skal han nå fram til de maskiner og tjenester han har et klart behov for å bruke. Det vil imidlertid i de nærmeste år ikke bli mulig å nå fram til en hvilken som helst maskin fra en hvilken som helst skjerm.

Mikromaskiner kan også brukes som vanlige skjermterminaler mot stormaskiner i tillegg til at de brukes som frittstående maskiner. Det kommer dessuten nye typer avanserte, programmerbare og dyrere skjermer. Forskjellen mellom mikromaskiner og skjermer blir således etter hvert delvis utvisket. En vil her følge med i utviklingen og eventuelt ta inn på prøve utstyr som synes interessant. Ut fra den noe flytende situasjonen som foreligger, er det ikke gunstig å anskaffe flere skjermer eller mikromaskiner enn strengt nødvendig i den nærmeste framtid.

Behovet for skrivere synes fortsatt å øke. Selv om bruken av dataskjermer har gjort det overflødig å bruke papir til enkelte formål, har utskriftsmengden fra våre datamaskiner økt betydelig.

En vil neppe kunne tilfredsstille alle ønsker om lokale skrivere. SSB regner med å skaffe gode kvalitetsskrivere med tilfredsstillende hastighet i løpet av 1986 både til NB- og IBM-maskinene, trolig også til Scribona ved Tekstbehandlingskontoret. Disse nye skrifterne gir mange nye muligheter. Det vil imidlertid ta tid før alle

mulighetene kan utnyttes fullt ut fordi det vil koste i programmering og forarbeid.

Kommunikasjon mellom datamaskiner blir et stadig viktigere område, også for SSB. Å følge med i og utnytte de muligheter som byr seg, vil imidlertid kreve en del ressurser. En har hittil vært forsiktig med å slippe eksterne brukere til på SSBs datamaskiner over linje. Etter hvert som sikring av slikt samband kan gjøres betryggende, vil en gi bredere adgang til dette.

Det er behov for å bedre den interne kommunikasjon mellom ulike EDB-maskiner i SSB - ikke minst av hensyn til tekstbehandlingen. Når det gjelder direkte forbindelse mellom maskiner i og maskiner utenfor SSB, synes behovet begrenset. Det er i dag forbindelse mellom SSBs ND-maskiner og Honeywell-anlegget ved SDS og IBM-maskinen i Norges Bank. Forbindelsen mellom Norges Banks og SSBs IBM-maskiner vil bli bygd ut i nær framtid av hensyn til bibliotekstjenestene. Ellers regner SSB med å knytte seg til datanettet til de interkommunale datasentraler i nær framtid (KD-nettet). Det vil gjøre det mulig å overføre data fra de interkommunale sentralene til SSBs IBM-maskin over nettet. Det kan også gi et stort antall brukere adgang til SSBs regionale database som er under utbygging.

Et lokalt datanett som skal knytte sammen departementene og Norges Bank er under planlegging. Dette nettet vil få meget store overføringshastigheter i forhold til de forbindelser SSB bruker i dag. Det vil derfor være interessant for SSB å være direkte knyttet til nettet. Det vil bedre kommunikasjonen med Norges Bank dersom også banken blir knyttet til nettet.

6.1.4 Effektivitet i statistikkrutinene

Økt effektivitet må i de nærmeste årene framover først og fremst ta sikte på å få statistikken tidligere ferdig. Det viktigste i denne sammenheng er å prioritere aktualitet i statistikken tilstrekkelig høyt både under planleggingen og i produksjonsprosessen.

Det er viktig at en får bedre kontroll over framdriften og ressursforbruket ved de ulike arbeidsoppgaver. Særlig må den som har ansvaret for systemarbeidet ha klart for seg at tidsplanen skal holdes, både under utviklingsarbeidet og under framtidig drift. En overskridelse av tidsfristen fører til konsekvenser for andre prosjekter ettersom den totale kostnadsrammen er gitt.

Driftssikre rutiner er en betingelse for å holde tidsplanen under produksjonsfasen. Forsinkelser i driften skyldes vanligvis feilkjøringer pga. dårlig dokumentasjon, operatørfeil, uforutsette data, feil i program eller overbelastet dataanlegg. Det er helt klart at det er vanskelig å få rutiner til å funksjonere godt de første gangene. Det er også en erfaring at selv små endringer i en rutine kan føre til uforutsette forstyrrelser og forsinkelser. Verdien av mindre endringer må derfor veies mot den risiko for forsinkelser som et inngrep i rutinen fører med seg.

Anvendelse av gode system- og programutviklingsmetoder har også stor innvirkning på rutinenes driftssikkerhet. Bruk av generelle basisoperasjoner forenkler og standardiserer rutinene. Interaktive systemer gjør at feil oppdages tidligere og kan rettes raskere enn ved satsvise systemer. Dette gjelder både under systemutvikling og drift. Programsystemer som nå er anskaffet og prosjekter ved Systemkontorene i 1986 vil her ha en positiv virkning på miljøet rundt IBM-maskinene.

UTOPIA (system for utvikling og testing av program interaktivt) vil gjøre arbeidet ved dataskjermen lettere. Planlegging av rutiner, selve problemløsningen og inn-tasting av data blir imidlertid ikke berørt av UTOPIA.

DIPS er et system under utvikling som tar sikte på å forenkle produksjonen av personstatistikk. Det vil integrere persondata og vil først og fremst være til nytte der det forekommer koblinger mellom flere registre. Kryptering av fødselsnummer skal bevirke at SSB ikke kommer i konflikt med reglene for kobling i konsesjonen fra Datatilsynet.

Bedre programmeringshjelpemidler og en metadatabase (se nedenfor) vil gradvis effektivisere databehandlingen i sin alminnelighet og vil også virke på aktualiteten av statistikken.

Organisering av arbeidet med en statistikkrutine har betydning for framdriften både ved systemutvikling og produksjon. Ansvarsforholdene bør være klare. Den desentraliseringen av databehandlingen som er i gang, reduserer tallet på medvirkende organisatoriske enheter i produksjonsrutinen. Dette bør gjøre bearbeidingsrutiner mer oversiktlige og medføre at det blir lettere å følge tidsplanen.

Tilstrekkelig planlegging og oppfølging av de ulike arbeidsoppgaver er svært viktig for å holde tidsplaner. SSB har lenge hatt et planleggings- og kontrollsystem for sin virksomhet. Systemet vil bli lagt om til en database med lettere adgang for det enkelte kontor til å kontrollere framdriften av sine prosjekter og holde sine planer ajour. Systemet bør også i større grad brukes som et kommunikasjonsmiddel til alle deltakere i et prosjekt.

Vi må fortsatt regne med problemer med å få oppgave-giverne til å levere skjemaene i rett tid. Innsamling av statistiske data fra næringslivet er det neppe mye SSB kan gjøre med ved bruk av EDB-metoder. Tiltak som bør vurderes er i større grad å godta oppgaver på det medium som oppgave-giveren foretrekker; diskett, magnetbånd eller overføring over linje.

SSB har også store problemer med å få inn administrative data fra myndigheter, skoler og sykehus. Disse dataene er i mange tilfelle tilgjengelige i EDB-rutiner, men overføring skaper likevel problemer av forskjellige grunner. Et sterkere samarbeid mellom EDB-spesialistene som er ansvarlige for statistikkrutinen og de som arbeider med den administrative EDB-rutinen, bør kunne gi bedre resultater.

Skattedirektoratet og Direktoratet for toll og avgifter arbeider nå med langsiktige EDB-planer. SSB bør etablere et særlig godt samarbeid med disse de nærmeste årene.

Med dataklargjøring menes arbeidet med dataene fra de er tilgjengelige i SSB og til de kan brukes på datamaskin til koblingen med andre data og tabellproduksjon. SSB har i dag gode program på IBM-maskinen for dataregistrering med integrert kontroll. Spesialmaskinene XL-40 og XL-50, som gjør unna størstedelen av dataregistreringen, gir også betydelige muligheter for kontroll.

Fagkontorene bør prioritere de statistikkene hvor feilrettingen er tidkrevende, ved omlegging til mer integrerte rutiner.

For størstedelen av tabellproduksjonen i SSB vil en fortsatt bruke standard tabellprogram. Effektivisering kan her gjøres ved å forenkle bruken av disse standardprogrammene og ved en effektivisering av tekstingen av tabellen.

Dette kan delvis gjøres ved å lage program som fungerer som mellomledd mellom tabellprogrammet og brukeren, og som er tilpasset det enkelte statistikkområdet. Slike overbygninger gjør det lettere å spesifisere data, hode og forspalte for spesielle anvendelser. Systemkontorene må ta seg av slike overbygninger innen de forskjellige områdene.

Tekstinger og tilpasninger av tabeller til SSBs standarder om publikasjoners utseende er tidkrevende. Nye retningslinjer som er utarbeidet, kan komme til hjelp i dette arbeidet. Standardreglene for tabellers og publikasjoners utseende skal i rimelig grad tilpasses produksjonsteknikken.

Teksting av tabeller bør stort sett skje ved fagkontorene. Når det blir mulig å overføre filer mellom IBM og Scribona, kan det vise seg hensiktsmessig å tekste en del tabelltyper ved Tekstbehandlingskontoret, særlig i engangspublikasjoner. Det vil fortsatt være behov for sentral skrivetjeneste ved Tekstbehandlingskontoret og Trykningskontoret. Maskinskrivning av manuskripter før godkjenning bør bli mer vanlig.

En utbygging av åpne tabelldatabaser kan skape et behov for rask trykning av tabeller i små opplag. Dette forutsetter en utbygging av trykkekapasiteten. Det kan bli aktuelt med en større sideskriver med så stor kapasitet at den kan brukes til mangfoldiggjøring.

Den første databasen i SSB ble satt i drift i 1976 for Bedrifts- og foretaksregisteret. Ved Folketellingen 1980 lå dataene lagret som en database under dataklargjøringen. En tilsvarende løsning har vært i drift for industristatistikken siden 1981. I 1984 ble databasen for kommunaløkonomi satt i drift. Databasen for Det sentrale personregisteret ble satt i drift i juni 1985. I tillegg til disse store prosjektene har databaseteknikk

også vært brukt til mindre oppgaver, ajourhold av mindre kataloger og registre.

SSB har gode erfaringer med større databaseprosjekter. De har f.eks. gitt bedre datakvalitet, og innsparingene i arbeidskraft har dekket de økte utgiftene på EDB-siden.

Det er særlig tre felter innenfor statistikkproduksjonen hvor databaseløsninger egner seg. Det første er bruk og vedlikehold av bakgrunnsdata (registre, standarder og kataloger). Det andre er dataklargjøring hvor en interaktivt kontrollerer og retter og i den sammenheng har behov for tilgang til andre data enn de en i øyeblikket kontrollerer. Det tredje og kanskje viktigste feltet omfatter framhenting av tabeller fra ferdige grunntabeller.

Databaseteknikken har hittil ikke vist seg egnet i vanlige statistikkrutiner hvor dataene strømmer gjennom maskinen i løpet av en kortere periode uten behov for oppslag fra dataskjermer. Bankstatistikken er et unntak fra dette. Her er det flere institusjoner som arbeider sammen på dataene, og det er behov for innsyn og korleksjoner under bearbeidingen. En database for bankstatistikken regnes å være driftsklar i 1987. For statistikk over utenrikshandel, som er SSBs største statistikk-rutine, er det en ny EDB-rutine under arbeid. Her blir databaseteknikk brukt under dataklargjøringen. Dessuten vil et sett med grunntabeller til enhver tid ligge tilgjengelig i maskinen for uttak av tabeller. Forbruksundersøkelsene vil også bli lagt om til en database.

Ellers er databaseteknikk brukt i andre sentralbyråer for spredning av statistikk til eksterne brukere. Slike baser inneholder gjerne ferdige tabeller. Det faktiske behov for slike baser har ikke vært så stort, og investeringene har vist seg urimelig høye i forhold til det brukerne har dekket i form av avgifter. SSB har nå planer om å starte med databaser av denne typen. Dette kalles åpne databaser, fordi de overfor eksterne brukere vil ha samme funksjon som en publikasjon. Det innebærer at tabellene som legges inn i en åpen database betraktes som publisert.

For å sikre et rimelig forhold mellom investering og bruk av åpne databaser, må arbeidet legges slik opp at databasen blir til vesentlig nytte i SSBs egen statistikkproduksjon. Spesielt tar en sikte på at en del SSB-publikasjoner skal kunne produseres fra databasen.

Det blir trolig to hovedgrupper av eksterne brukere til SSBs åpne databaser. Den viktigste gruppen vil være departementer og andre store brukere som kan gis direkte adgang til basene fra egne terminaler på linje med brukere i SSB. Den andre gruppen vil være mer tilfeldige brukere som gis adgang gjennom Teledirektoratets teledatatjeneste.

Systemkontoret har startet utvikling av et generelt opplegg for like åpne tabelldatabaser.

Regionalstatistikk er det første statistikkområdet som vil bli tilgjengelig som åpen database.

6.1.5 Metoder og hjelpemidler for systemutvikling og drift

Systemutvikling dekker analyse, utforming og innføring av rutiner, både automatiske og manuelle. I en informasjonsbedrift som SSB er det viktig å ha mest mulig ensartede metoder og verktøy for systemutviklingen. Krav til integrasjon av systemer er stadig stigende, og kravene til systemenes egenskaper blir større. Flere blir etter hvert berørt av de systemene som velges. Dessuten endrer både arbeidsmetoder og arbeidsområder seg. Alt dette gjør at den langsiktige, strategiske planleggingen er viktigere nå enn før, slik at det blir lagt større vekt på samspillet mellom systemer. Spesielt viktig er det å ha et felles regelverk for beskrivelse av de data vi befatter oss med. Dataene skal ha en brukorientert beskrivelse, dvs. definisjon av enheter, kjennemerker og kodelister, og en maskinorientert beskrivelse av filer, felt og representasjonsform. Det er viktig at databeskrivelsene er tilgjengelige for dem som har bruk for dem, og at de er riktige og å jour til enhver tid. For å oppnå dette, er det nødvendig å integrere databeskrivelsen sterkest mulig med produksjonen av data.

Slike beskrivelser av data som eksisterer eller kan produseres, er det vanlig å kalle metadata. For å gjøre SSBs metadata lett tilgjengelig, og beskytte dem mot ødeleggelse og misbruk, lages en egen metadatabase. Prosjektet DATADOK skal ivareta dette.

Ellers vil de ulike arbeidsoppgaver i SSB (registre, statistikkproduksjon, analyse- og modellarbeid, administrative rutiner, kontorautomasjon) stille forskjellige krav til den programvare som systemutviklingen baseres på.

Begge de store registre i SSB er lagt om til databaseteknikk. En regner med å ha det nødvendige verktøy i SSB for systemutvikling av registeroppgaver (se om ADABAS nedenfor).

Statistikkproduksjonen kan deles inn i delprosesser: Dataklargjøring, ekstrahering, sammenstilling, sortering, omgruppering, tabellproduksjon og presentasjon. SSB har lenge hatt standardisert programvare for disse prosessene. Det kommer stadig tilbud om nye hjelpemidler, og en forbedrer det som er laget i SSB.

SSB vil følge med i utviklingen, men være forsiktige med å ta inn nye hjelpemidler i tillegg til dem en har for ikke å øke utgiftene på datamaskinen og behovet for opplæring og kompetansehold for mye.

NATURAL, som var under utprøving høsten 1985, er et såkalt 4. generasjons programmeringsspråk, men er i hovedsak beregnet på EDB-spesialister. NATURAL kan antakelig brukes med fordel på prosesser som ekstrahering, sammenstilling og omgruppering. NATURAL vil ikke konkurrere effektivt med SSBs standard tabellprogram eller program for dataklargjøring. NATURAL kan imidlertid brukes til å lage "overbygninger" over disse slik at det blir lettere å anvende dem for brukeren.

ADABAS kan brukes til å bygge ut åpne databaser for å presentere statistikk for eksterne brukere, men en mangler ennå erfaringer i hvor godt systemet er. SSB må regne med å anskaffe og dels utvikle selv program for kommunikasjon mellom Teledata og egne databaser.

For analyse og modellarbeid har SSB anskaffet mange gode hjelpemidler i form av programpakker, enkeltstående program og subrutinebibliotek. Brukervennlige pakker for konstruksjon og løsning av økonomiske og sosiodemografiske modeller er i utstrakt bruk, og opereres av brukerne selv både ved utvikling og drift av modellene. En stor del av metodene innen statistisk analyse er godt formalisert, og dette har også vært reflektert i programtilbudet. Forskningsavdelingen er derfor blitt mer selvhjulpne når det gjelder databehandling enn de andre avdelingene. TROLL og SAS antas å bli de viktigste hjelpemidler i de nærmeste årene. Det kan vise seg nødvendig å utvide SAS-pakken med nye moduler.

Bruk av databaseteknikk vil, som påpekt, få større omfang i årene framover, i alt vesentlig på IBM-maskinene, i noen grad på TROLL (Norges Banks maskin). Forskningsavdelingen vil bruke databaser som opprettes av andre avdelinger, og vil selv utvikle flere mindre baser/registre og én større (nasjonalregnskapet).

Det er ikke mulig å finne ferdiglagde programsystemer som passer til alle analyser og modeller. For fornyelse av MODIS blir det nødvendig med en del systemutviklingsarbeid. En vil bruke kjente metoder og standardprogram så langt det er mulig, og tilpasse disse for formålet. Dette kan bli nødvendig også for andre modeller og analyseoppgaver.

Det vil være nødvendig stadig å prøve ut nye systemer og algoritmer for å holde seg rimelig på høyden i analysearbeidet. Siden Forskningsavdelingens EDB-bruk er delt på flere programsystemer og flere maskiner, vil gode kommunikasjonsløsninger, både mellom program og maskiner, være avgjørende. Avdelingens bruk av EDB skiller seg på mange måter fra SSBs øvrige EDB-bruk, og for en del oppgaver kan det være hensiktsmessig å bruke andre og mer spesialiserte maskintyper enn det som ellers vil være vanlig. Dette vil også reflekteres i programvalg og programutviklingsmetoder.

For administrative rutiner vil SSB kjøpe ferdige systemer så langt det er mulig. I dag kjøres funksjonærenes lønninger på SLP (Statens lønns- og personalsystem). SSBs regnskap legges om til DØS på ND-maskin i løpet av 1986. En vil følge med i det som utvikles av Rasjonaliseringsdirektoratet for arkiv- og posttjeneste.

SSB har selv utviklet første del av et personalarkiv på ND-maskin. Dette må nå omarbeides og utbygges videre.

SSBs interne planleggingssystem skal utvikles i ny versjon ved bruk av NATURAL og ADABAS.

Kontorautomasjon. En regner ikke med å drive egen systemutvikling i SSB på området kontorautomasjon. Ferdige systemer og programmer for tekstbehandling, arkivering og kommunikasjon må vurderes og anskaffes, og eventuelle mindre tilpasninger foretas. Det er foreløpig for tidlig å si noe om hvordan arkivering og kommunikasjon skal løses slik at det kan tas i bruk etter behov hos det enkelte kontor eller den enkelte medarbeider.

Program for tekstbehandling er allerede tilgjengelig i våre datamaskiner. Bruken av disse må imidlertid til en viss grad begrenses så lenge kapasiteten på maskinene er så vidt knapp.

Drift. For styring og overvåking av selve produksjonen og ressurser som benyttes i denne, er det nødvendig med automatiserte hjelpemidler for å opprettholde en god brukerservice og en rasjonell drift.

6.2 Datafangst og databruk

6.2.1 Bruk av administrative data

Tidligere langtidsprogram for SSB har lagt stor vekt på utnyttning av administrative data for statistikk. I de senere år har omfanget av slike data økt sterkt, og mulighetene for å utnytte dem er bedret etter at EDB er innført i forvaltningen. I den grad SSB kan utnytte de data andre organer samler inn for sine administrative formål, spares både oppgavegiverne og SSB for mye arbeid. Det må derfor fortsatt være en linje å søke å utnytte administrative data i større grad enn nå.

Bruken av administrative data har imidlertid bydd på større problemer enn tidligere regnet med. Hvis administrative data direkte skal kunne brukes i statistikkproduksjonen, må en rekke betingelser være oppfylt. For det første må datasystemets utforming (bl.a. datainnhold, definisjoner og grupperinger) svare til statistikkens behov. I praksis oppnås det lettest ved at SSB kan påvirke utformingen i planleggingsfasen. For det andre må rutiner for kontroll og feilretting (når nye data legges inn i systemet) tilfredsstille de krav til datakvalitet statistikken stiller og som ofte er forskjellig fra de administrative behov. For det trede må det avtales presise spesifikasjoner og tidsplaner for overføring av data til SSB fra de administrative rutiner. Ellers vil det lett oppstå forsinkelser.

SSB må bruke de metoder som tidligere er fastslått for best mulig å mestre vanskene. Stikkordmessig kan disse sies å være:

- sikre seg informasjon om systemene,
- påvirke utformingen i etableringsfasen,

1) En betydelig del av metodearbeidet har vært finansiert ved den pengegave SSB fikk fra Norges Bank til 100-årsjubileet i 1976.

- sikre seg tilfredsstillende avtaler om dataoverføringen.

Imidlertid synes det klart av de erfaringer en hittil har høstet at ambisjonsnivået og forventningene må senkes. Det synes uunngåelig at nye systemer som SSB ikke får særlig innvirkning på, vil bli innført i de nærmeste år. De begrensede planleggingsressurser som SSB rår over, må rasjoneres, og en vil neppe heller få innpass i planleggingen overalt der dette virker ønskelig. SSBs innsats må i stor grad konsentreres om administrative registre, der klare gevinster synes å være oppnåelige for prioriterte statistikkområder på forholdsvis få års sikt.

6.2.2 Nye metoder for kombinert utnyttelse av registre og utvalgsundersøkelser

Problemene med å utnytte administrative registre direkte til statistikk kan avhjelpest ved bruk av nye metoder som SSB har fått utviklet. Det gjelder statistisk-matematiske teknikker for effektiv kombinert utnyttelse av feilbeheftede registre og utvalgsundersøkelser. Metodene kan (noe populært uttrykt) sies å bruke utvalgsundersøkelser til å korrigere de svar statistikk basert bare på registeret ville ha gitt. Teoretiske overveielser og praktiske forsøk viser at metoden ofte vil gi vesentlig bedre resultater enn mer tradisjonelle utvalgsundersøkelser. I planperioden er det i hvert fall aktuelt å bruke denne teknikken i sysselsettingsstatistikken og ved Folke- og boligtellingen 1990. Andre prosjekter kan komme til.¹⁾

6.2.3 Teknikken ved intervjuundersøkelser

Statistikk basert på utvalgsundersøkelser ved intervju antas å få økt betydning i planperioden. Det følger av planene for sysselsettingsstatistikken, av de forhold som er omtalt i foregående avsnitt, og andre omstendigheter.

Parallelt med dette vil en søke å effektivisere intervjuarbeidet. Mulighetene synes å være til stede både for en standardheving og en reduksjon i kostnadene pr. intervju.

Større bruk av telefonintervju vil kunne redusere kostnadene. Spørsmålet om hvor langt en her kan gå, vil bli utredet nærmere. En tar i hovedsak sikte på lokal telefonintervjuing ved hjelp av de ordinære intervjuerne.

Det vil bli utredet om intervjuerne skal få tildelt bærbar datamaskiner som kan brukes både til telefon- og besøksintervjuing. Her kan SSB bygge på og dra noe nytte av prosjekter som bl.a. statistiske sentralbyråer i Sverige og Nederland gjennomfører.

Den generelle kompetanse i datainnsamlingsmetoder og skjematikk mv. ved intervjuvirksomheten skal økes. Dette vil gi utslag i mer effektiv datainnsamling og bedre datakvalitet. Ut fra samme formål vil administrasjonen av datainnsamlingsarbeidet bli omorganisert.

Intervjuerne er i dag deltidsansatte med ganske kort årlig arbeidstid. Så langt mulig vil en søke å øke årstallet hos den enkelte og samtidig redusere staben. Hensikten med dette er å få mer profesjonelle intervjuere.

6.3 Registre og gjenbruk av data

EDB-rutinen for Det sentrale personregister ble lagt om til databasedrift i 1985. Dette vil gi bedre aktualitet og datakvalitet. Data som samles inn heretter vil bli lettere å utnytte til statistikk og analyse. Databasen får imidlertid ingen virkning for de eldre dataene. Disse bør, som et eget prosjekt, dokumenteres og omorganiseres slik at de blir lettere tilgjengelig. I samarbeid med Skattedirektoratet deltar Registerkontoret i innføring av EDB i de lokale folkeregistrene. Dette vil redusere behovet for arbeidskraft til ajourhold av Det sentrale personregisteret, og aktualiteten vil bli ytterligere forbedret.

Bedrifts- og foretaksregisteret har vært tilgjengelig fra database siden 1976. Databasen vil bli forbedret og flyttet til SSBs datamaskin i desember 1987. Registeret vil bli bygd ut med offentlige foretak og bedrifter av hensyn til bl.a. sysselsettingsstatistikken og neste folketelling. SSB følger planleggingen av et nytt sentralt administrativt foretaksregister gjennom en arbeidsgruppe satt ned av Handelsdepartementet. Det nye registeret kan bli en viktig kilde til ajourhold av SSBs registre. Det vil bli nødvendig å legge ned en del arbeid for å bygge opp en nøkkel mellom identifikasjonsnumrene i de to registrene. På et senere tidspunkt kan det bli aktuelt å etablere et sentralt "grunndataregister" for felles utnytting av slike opplysninger som navn, adresse, næring og størrelsesmål for å lette oppgavebyrden for næringslivet. En slik løsning er foreslått av en arbeidsgruppe under Dereguleringsutvalget.

De sentrale registrene bruker faste identifikasjonsnummer på registerenhetene, dvs. det blir ikke skiftet nummer så lenge enheten er den samme. (For personer blir fødselsnummer skiftet dersom fødselsdato eller kjønn blir rettet.) Dette gjør det mulig å koble sammen data om samme enhet fra forskjellige perioder. Fødselsnummer blir nå brukt på praktisk talt alle data om personer som blir samlet inn, både statistiske og administrative data. Data om bedrifter og foretak samlet inn av SSB blir alltid identifisert med nummer fra SSBs sentrale register. Dette nummersystemet blir ikke brukt i administrative registre. Det er derfor lagt ned mye arbeid i å knytte sammen de viktigste administrative registrene (Arbeidsgiverregisteret, Merverdiavgiftsmanntallet, Skattemanntall for etterskottspliktige) med vårt foretaksregister gjennom nøkler. Som nevnt ovenfor, er det en viktig oppgave å etablere en slik nøkkel til det nye administrative foretaksregisteret. Dersom slike nøkkel-systemer fungerer effektivt, vil det gi SSB rikere tilgang på data, og dette kan i noen grad bidra til å redusere datainnsamlingen direkte fra oppgavegiverne. Felles nummersystemer eller nøkler mellom ulike systemer stiller oss teknisk fritt til å koble sammen de

data vi ønsker. SSBs konsesjon fra Datatilsynet tillater imidlertid bare å gjøre slike koblinger når det er strengt nødvendig av hensyn til statistikkproduksjonen. Det er altså ikke tillatt å koble data på forhånd for å ha en høy beredskap for å ta tilfældige oppdrag. Det er derfor utarbeidet planer for å erstatte fødselsnummer med et kryptert nummer. Ved en slik kryptering og visse endringer i SSBs konsesjon, regner en med at større sammenkoblinger av individualdata kan utføres innenfor regelverket. Dette vil gi økt beredskap ved produksjon av personstatistikk. For data om bedrifter og foretak vil kryptering ha mindre betydning, da det her ofte vil være mulig å identifisere enhetene gjennom andre kjennemerker enn identifikasjonsnummeret.

6.4 Datavern

SSB har alltid lagt stor vekt på å beskytte de data som brukes i statistikkproduksjonen mot misbruk. Dette er nødvendig for å etterleve de regler som gjelder på området og for å opprettholde tilliten hos oppgavegiverne.

SSB har et internt sikkerhetsutvalg som rapporterer til adm. direktør. Sikkerhetsutvalget skal sørge for at det blir utarbeidet instruks og regler for behandling, lagring og utlevering av data, og kontrollere at disse blir etterlevd.

Kontorlederne har ansvaret for datasikkerheten innenfor sitt kontor. Kontorer som samler inn data, har ansvaret for gradering av dataene og melding til Datatilsynet om nye registre og endringer i registre som er meldt før. Det kontoret som har samlet dataene inn, står som eier av dataene og er ansvarlig for spredning av data til egne funksjonærer og utlevering til andre i SSB og til eksterne brukere.

Funksjonærer ved tjenesteytende kontorer skal også bare ha adgang til de data som de har behov for i sitt arbeid. Det kontoret som eier dataene, gir tillatelse. Tjenesteytende kontorer kan ikke utlevere data uten etter instruks fra dataeieren.

Driftskontoret har ansvaret for at sikringstiltakene rundt datakommunikasjon og lagring av data i arkiv og datamaskin blir gjennomført slik som fastlagt av Sikkerhetsutvalget.

Ved vurdering av lokalnett, tilknytning til andre datanett og tilkobling av eksterne brukere til SSBs maskiner, må datavern, sikkerhet og sikringstiltak vurderes nøye.

Lagring av beskyttede data i lokal mikromaskin må bare skje dersom kontoret sørger for en kontrollert adgang til maskinen.

Kontorenes sikkerhetsinstruks skal vise hvilke regler som gjelder innen hvert kontor.

For øvrig gjelder disse grunnleggende prinsipper:

—SSB skal ikke samle inn eller lagre data som det ikke er behov for i statistikkproduksjonen.

—Data skal aidentifiseres eller identifikasjonsnummer krypteres når det ikke lenger er behov for direkte identifiserbare data.

—Data skal ikke lagres med høyere gradering enn statistikkproduksjonen tilsier. Data gradert KONFIDENSIELT eller høyere etter Sikkerhetsinstruksen eller STRENGT FORTROLIG etter Beskyttelsesinstruksen, skal ikke lagres i datamaskinen.

—Bare de som har behov for det i sitt arbeid skal ha adgang til beskyttede data.

—Alle funksjonærer i SSB skal undertegne taushetserklæring og gjøre seg kjent med de sikkerhetsregler og tiltak som gjelder innen vedkommendes arbeidsområde og følge disse.

Sikkerhetstiltakene vil koste noe. Samtidig bør det legges vekt på å utforme tiltakene på en slik måte at en eventuell økning i produksjons-tid og -kostnader blir så liten som mulig. Sikkerhetstiltakene skal utformes slik at det så langt det er mulig kan kontrolleres at reglene for datavern følges. For å kontrollere adgang til og bruk av filer og program, er sikkerhetssystemet Top Secret anskaffet på IBM-maskinene. Et godt datavern kan bare oppnås dersom alle som medvirker i databehandlingen er lojale mot de regler som blir fastlagt, selv om reglene skulle synes unødig strenge eller overflødige.

7. UTVIKLINGEN AV SSBs ORGANISASJON

7.1 Mindre dataregistrering, mer statistikk og analyse

I årene framover forventes endringer i arbeidsteknikk i, og særlig utenfor, Statistisk Sentralbyrå å gi betydelige innsparinger i SSB. Dette forklares ved at:

—Tolldirektoratet planlegger å legge om sine rutiner. Dette kan medføre at rundt regnet 40 årsverk med dataregistrering faller bort i SSB. Omleggingen ventes å finne sted i årene 1988-1993.

—EDB vil bli innført i folkeregistrene. 10 årsverk kan trolig spares inn ved Det sentrale personregister over årene 1988-1990.

—Innen SSB skjer en langsom effektivisering ved overgang til integrert dataklargjøring.

—Omfanget av dataregistreringen avtar på en del områder fordi flere data kommer inn til SSB på maskinlesbart medium.

—Noe sentral maskinskriverkapasitet kan trolig spares etter hvert som saksbehandlere selv taster inn manuskripter i tekstbehandlingssystemer.

Tabell (7.1) gir et grovt anslag for hvor store innsparingene kan bli. Det må understrekes at det knytter seg usikkerhet til tallene. All innspart arbeidskraft ventes i hovedsaken å ligge i assistent-/fullmektigsjiktet ved Produksjonsavdelingen. Innsparingene vil særlig være konsentrert om Kontoret for manuell databearbeiding i Kongsvinger.

På bakgrunn av det presserende behov vi har for ny statistikk på mange områder, går SSB inn for at de frigjorte stillingene i hovedsak utnyttes til ny statistikk. Hvordan de frigjorte stillingene bør utnyttes, er spesifisert i tabell (7.2). Det foreslås at 45 av 68 innsparte stillinger fordeles direkte til ulike statistikkoppgaver. (Nærmere spesifisering er gitt i tabell (3.1) foran.) I tillegg foreslås en viss utbygging av forskningvirksomheten i SSB. Behovene og prioriteringene er omtalt i kapittel 4. Informasjonsavdelingen tildeles et par stillinger for å ta seg av utviklingsoppgaver og brukerser-

vice ved åpne databaser. EDB-kontorene og Administrasjonsavdelingen styrkes også noe. Det siste henger bl.a. sammen med at Hovedavtalen for arbeidstakere i Staten innebærer økt arbeid for Administrasjonsavdelingen.

På viktige områder haster det med å bygge ut statistikken. Det gjelder arbeidsmarkedstatistikken, visse oppgaver innen sosial-, trygde- og helsestatistikk og visse oppgaver innen økonomisk statistikk (se kapittel 3). Innsparingen av stillinger kommer imidlertid forholdsvis sent i planperioden, se tabell (7.1). På denne bakgrunn - for å komme i gang med å løse oppgavene innen rimelig tid - vil SSB foreslå at det tildeles 16 midlertidige 4-årshjemler i 1987 for disse formål. Det går fram av tabell (7.2) at disse midlertidige hjemlene kan inndras uten skadevirkninger i 1990 og 1991, såfremt forutsetningene i tabell (7.1) holder.

Flere av de stillingene SSB har, kan gjøres til oppdragshjemler, dvs. stillinger som finansieres ved inntektsgivende virksomhet. I 1991 burde dette kunne gjelde i alt 12 av dem. I så fall vil SSB da ha i alt 70 oppdragshjemler.

Midlertidige stillinger til Folke- og bolig tellingen 1990 og Landbrukstelling 1989 er holdt utenfor tallene i tabell (7.1) og (7.2). Tabell (7.3) viser hvordan staben i SSB kan utvikle seg fra 1986 til 1991 under de forutsetninger som her er lagt til grunn. Tabellen viser utviklingen både medregnet de store tellingene omkring 1990, og uten disse. Tabell (7.4) viser spesielt utviklingen for kontorpersonale, for hvert enkelt år og særskilt for Oslo og Kongsvinger. En minner også om at tallene i tabell (7.3) og (7.4) er nokså usikre.

Når vi regner med de store tellingene, forventes den samlede stab å stige fra 767 årsverk i 1986 til 804 årsverk i 1991. Det er vekst i Oslo og en mindre nedgang i Kongsvinger. Stabens sammensetning vrir seg imidlertid mot akademikere og EDB-spesialister. Dette gjelder også både Oslo og Kongsvinger. SSB kan bli stående overfor et tosidig personalproblem:

-Problemer med å rekruttere og med å holde på EDB-spesialister og visse grupper av akademikere.

—Problemer med fortsatt å kunne gi arbeid til alle fullmektiger og assistenter som er fast tilsatt.

Det sistnevnte problemet vil imidlertid først melde seg med styrke når de store tellingene omkring 1990 skal avvike tellingsstaben. Hvordan en vil prøve å takle problemene i denne planperioden, er omtalt i avsnitt 7.2.

I tabell (7.3) er det lagt til grunn at både Folke- og bolig tellingen 1990 og Landbrukstelingen 1989 gis et vesentlig mindre omfang enn de tilsvarende tellinger omkring 1980. Tellingene antas å ha en samlet toppstab på 46 årsverk i 1991. Det tilsvarende tall for 1981 var 115 årsverk.

Tabellene viser utviklingen fram til 1991. Etter 1991 vil trolig innsparingen av stillinger fortsette, samtidig som de store tellingene etter hvert vil bli trappet ned. Dette kan gi en betydelig reduksjon i behov for arbeidskraft på Kongsvinger i årene etter 1991. For å kartlegge disse problemene i tide, vil SSB ta opp arbeidet med et nytt langtidsprogram for perioden 1990-1994 allerede i 1988. (Den nye planperioden blir altså delvis overlappende med denne.) Spørsmål som da skal tas opp blir:

—Mulig videre utbygging av statistikk- og analysevirksomheten.

—Eventuell ny utflytting fra Oslo til Kongsvinger for å fordele problemene på de to steder og dermed mildne dem.

—Mulige tiltak av annen art for å dempe de problemer som en nedbygging av staben kan påføre de ansatte.

Tabell (7.1) Mulige innsparinger etter kontor og etter år. 1987-1991

Kontor	I alt	1987	1988	1989	1990	1991
Kontor for manuell databearbeiding	54	-4	8	18	17	15
Tekstbehandlingskontoret	2	-	1	1	-	-
Personregisteret	10	-	3	4	3	-
GAB-registeret	2	2	-	-	-	-
SSB	68	-2	12	23	20	15

Tabell (7.2) Mulig tildeling av årsverk for nye oppgaver, etter avdeling og år. 1987-1991. (Eksklusive tellinger.) Dekningsmåte etter år

Avdeling/dekningsmåte .	I alt	1987	1988	1989	1990	1991
Fagavdelingen. Prioritet 1	22	10	6	6	-	-
Fagavdelingen. Prioritet 2	23 ¹⁾	-	-	5	10	8
Forskningsavdelingen . . .	7	1	1	3	2	-
Produksjonsavdelingen . .	7	3	4 ²⁾	-	-	-
Informasjonsavdelingen .	2	-	1	1	-	-
Administrasjonsavdelingen	2 ³⁾	-	-	1	1	-
SSB	63	14	12	16	13	8
Dekket ved innsparing . .	68	-2	12	23	20	15
Dekket ved midl. hjemler	-	16	1	-7	-5	-5

¹⁾ Ved nedtrappingen av FOB 90 kommer ytterligere to stillinger til Metodegruppen (etter 1991).

²⁾ Fire stillinger til Kontor for manuell databearbeiding i tilknytning til AKU.

³⁾ To vaktmestere til Kongsvinger-bygget er holdt utenfor. En saksbehandler til arbeid med mer resultatorientert styring er tatt med (men ikke før 1990 - jf. budsjettet).

Tabell (7.3) Årsverk 1986 og 1991 etter stillingsgruppe og arbeidssted

Sted	Stillingsgruppe	Med tellinger		Uten tellinger	
		1986	1991	1986	1991
BEGGE	Alle	767	804	762	758
	Akademikere og spes.	289	343	284	325
	Kontorpersonale	478	461	478	433
OSLO	Alle	487	527	487	523
	Akademikere og spes.	230	265	230	262
	Kontorpersonale	257	262	257	261
KONGSVINGER	Alle	280	277	275	235
	Akademikere og spes.	59	78	54	63
	Kontorpersonale	221	199	221	172

Vaktmestere og rengjøringspersonale som SSB ikke har stillingshjemler for, er ikke medregnet. Heller ikke timelønnet personale.

Tabell (7.4) Kontorpersonale etter år og arbeidssted. 1986-1991. (Årsverk inklusive tellinger)

	Kongsvinger	Oslo
1986	221	257
1987	227	260
1988	224	262
1989	219	257
1990	224	259
1991	199	262

7.2 Personalpolitikk og personalutvikling

Det mest truende problem SSB står overfor er vanske-
ne med å holde på og videreutvikle høyt kvalifiserte
medarbeidere. Problemet er særlig merkbart for EDB-
eksperter. Den store gjennomstrømmingen av personale
gjør at produktiviteten ved EDB-kontorene ligger godt
under hva de samme personer ville ha prestert med
lengre erfaring. For visse akademikergrupper merkes et
tilsvarende problem både ved Forskningsavdelingen og
Fagavdelingen. Fagavdelingen har dessuten problemer
med å rekruttere tilfredsstillende.

De metoder som må brukes - og i noe sterkere grad
enn hittil - for om mulig å mestre problemene, er:

—SSB må fortsatt bruke alle de muligheter som byr seg
for å bedre stillings- og lønnsstrukturen. Et aktuelt til-
tak er å prøve å få spesialist-tillegg til en del av SSBs
høyt kvalifiserte medarbeidere.

—SSB vil satse på å bygge opp den enkelte medarbei-
ders kompetanse gjennom læring på jobben og ved
hjelp av eksterne og interne kurs.

—En vil arbeide for å fremme et godt sosialt og fysisk
arbeidsmiljø i SSB med medarbeidere som er sterkt re-
sultatorientert. En vil søke å legge opp arbeidet slik at
det blir utfordrende, utviklende og tilfredsstillende for
den enkelte.

En må se i øynene at alle gode forsetter til tross, vil de
framskritt som kan gjøres i tilknytning til punktene
ovenfor, begrenses av kryssende hensyn. For det første
vil SSB stå overfor budsjettammer som setter grenser
for handlefriheten. For det andre må bedriften være re-
sultatorientert, dvs. opptatt av de tjenester SSB til en-
hver tid yter sine brukere. I noen grad vil krav om re-
sultater også på kort sikt sette grenser for hva slags til-
tak som kan iverksettes.

En annen personalpolitisk oppgave i årene fram til
1990 blir å unngå oppsigelser i assistent- og
fullmektigsjiktet. Her skal følgende retningslinjer leg-
ges til grunn:

—I den grad tungtveiende samfunnsmessige behov for
mer omfattende statistikk og analyse kan påvises, vil
SSB gå inn for nye stillinger til disse formål.

—Arbeidet i SSB skal planlegges og tilrettelegges slik
at en så langt det er rimelig, kan nytte assistenter og
fullmektiger (eller medarbeidere som har startet på det-
te nivå).

—Assistenter og fullmektiger (eller medarbeidere som
har startet på dette nivå) skal gis bedre muligheter for
videre opplæring. Byråskolens kurs III og IV vil fort-
satt være viktige ledd i internopplæring. Bedre intern
EDB-opplæring er også aktuelt. I tillegg må SSB i
større grad gi tilbud om eksterne kurs som gir spesial-
kompetanse.

Utdanningsvirksomheten i SSB skal legges en del om.
Den skal også intensiveres noe, slik at en større andel
av de samlede ressurser avsettes til opplæringsformål. I
dag anvendes gjennomsnittlig 2,4 prosent av tiden til
kurs. En økning til om lag 3 prosent anses for hensikts-
messig i planperioden.

For EDB-opplæringen er det stor forskjell på de tilbud
som skal gis de sentrale EDB-spesialistene og opplæ-
ringen av EDB-brukere ellers i SSB. Større ressurser
bør satses på begge områder. Vi må holde en høy kom-
petanse i EDB-faget sentralt. Dette er nødvendig for å
følge med i utviklingen av nye metoder og ny teknikk.
Ekstern opplæring vil måtte kreve en god del ressurser
i kursavgifter. I tillegg er det i spesielle tilfelle aktuelt
å gi permisjoner med full eller delvis lønn for videre-
utdanning eller å gå inn på andre stipendordninger.

Opplæringen av EDB-spesialistene må være ganske
differensiert. Viktige emner vil her være systemutvik-
lingsmetoder, programmeringsspråk, databaseteknikk,
operativsystemer, sikkerhetssystemer, datakommunika-
sjon og teknisk utstyr. De sentrale spesialistene må
også få en grundig opplæring og praksis i standard-
program med tanke på den veiledning som skal dri-
ves. Kompetanseoppbygging vil skje ved selvstudium,
interne og eksterne kurs og annen videreutdanning.
Vedlikehold av den ervervede kunnskapen er viktig.
Mye av opplæringen må foregå på spesialkurs utenfor
SSB, iblant utenlands. Den opplæringen som kan dri-
ves internt, vil det etter hvert bli mulig å effektivisere
ved bruk av programmert innlæring på datamaskinen.
EDB-spesialistene får er opplæring som er forholdsvis
generell og lite spesialisert på SSBs problemer. Det er
likevel viktig at EDB-spesialistene, i første rekke pro-
sjektledere og gruppeledere, har god kjennskap til
SSBs oppgaver og rutiner ("Byråkompetanse"), slik at
det er en delvis overlappende kompetanse hos bruker
og systemutvikler.

En vil i nær framtid revurdere fra grunnen av den
EDB-opplæring og veiledningstjeneste SSB gir brukere
i SSB. Disse må også få et visst generelt grunnlag i
databehandling. Flere og flere vil for øvrig ha dette
som en del av sin utdanning når de begynner i SSB.
Ellers må de gis en opplæring som er sterkt orientert
mot oppgaver de skal løse, slik som integrert dataregi-
strering og feilretting, filebehandling, tabellproduksjon,
teksting av tabeller og analyse av data. Alle som skal
arbeide ved en terminal må lære å bruke terminalen og
hvordan en kommuniserer med tjenester i datamaski-
nen. Prosjekt- og kontorledere må også få en opplæring
om de muligheter vårt databearbeidingsutstyr byr på til
enhver tid.

Opplæringen av EDB-brukerne i SSB vil stort sett skje
internt som klasseundervisning, med video og datamas-
kinen som hjelpemiddel. Opplæringen må i større grad
enn hittil rettes mot de oppgavene som skal løses, og i
mindre grad være en teoretisk gjennomgang av stan-
dardprogram og hjelpemidler. Det må derfor vurderes
om lærere i større grad skal rekrutteres fra erfarne bru-
kere. Flere kontorer bør dessuten vurdere kontorintern
opplæring.

EDB-opplæringen må i det vesentlige være styrt. Det innebærer at funksjonærene blir plukket ut og i prinsippet pålagt et opplæringsprogram. På denne måten er det lettere å sikre at opplæringen kommer i rett tid og til dem som har behov. Dette vil bety en vesentlig effektivisering av opplæringen i forhold til dagens åpne kurs. Åpne kurs har ført til at mange starter sin egen opplæring for tidlig i forhold til den praksis den tar sikte på. Mye av det innlærte stoffet blir da glemt før det blir tatt i bruk.

Det vil likevel være sterkt ønskelig å ha et opplærings-tilbud til de EDB-brukere i SSB som ønsker det. Denne opplæringen må være av mer generell art, basert i større grad på selvstudium, gjerne med støtte fra datamaskinprogram. Frivillig opplæring kan måtte legges utenom kontortid pga. kapasitetsmangel.

Byråskolen må fortsatt spille en vesentlig rolle i EDB-opplæringen av brukerne. Som før må det utarbeides årsprogram for kursene, basert på oppgaver fra kontorene over brukernes behov. Programmene må drøftes bl.a. med System- og Driftskontoret.

Veiledningstjenesten skal styrkes. Driftskontoret skal i dag ta seg av det tekniske utstyret, kommunikasjon og bruk av terminaler. Systemkontorene gir veiledning i bruk av standardprogram og forståelse av systemløsninger og program. EDB-brukerne i SSB skal som hovedregel henvende seg til den gruppen innen Systemkontoret som betjener brukerens kontor. I mange tilfelle vil det imidlertid være andre veiledere innen system- eller driftskontorene som bedre kan hjelpe med spesielle problemer. Det er viktig at brukerne raskt kan finne den rette veileder og at de kan betjenes innen rimelig tid.

Etter hvert vil nok EDB-brukerne i SSB bli de beste ekspertene på bruken av standardprogrammene. Det bør da organiseres intern veiledning blant dem.

En forutsetning for en god og effektiv brukerveiledning må være at brukeren på eget initiativ følger med i den informasjon som blir sendt ut og slår opp i tilgjengelige håndbøker før en veileder blir tilkalt.

Utenom EDB-området vil de fleste kurstilbudene fortsatt vil bli gitt gjennom Byråskolen. Det gjelder både medarbeidere med og uten høyere utdanning. En vil i perioden revurdere Byråskolens kurs III og IV.

Prosjektgrupper vil trolig spille en større rolle som arbeidsform i framtida. Av den grunn vil SSB sørge for at prosjektplanlegging og -oppfølging kommer på listen over kurstilbud. En vil dessuten prøve å finne fram til et hensiktsmessig kurstilbud for lederopplæring. Målgruppe vil her være kontorledere, kontornestledere og de overordnede til disse gruppene.

SSB må være forberedt på at det også i kommende periode kan bli vanskelig å rekruttere og holde på medarbeidere fra bestemte akademiske fagdisipliner. I en viss utstrekning kan en tilsette medarbeidere med mangelfull utdanning og ved tilsetningen varsle om at en vil gi

disse en målrettet tilleggsutdanning slik at kunnskapene blir tilpasset oppgavene de skal løse. Slik opplæring vil i de fleste tilfelle mest hensiktsmessig kunne skaffes eksternt. Men SSB må selvsagt betale.

Deltaking i faglige, eksterne kurs og seminarer kan være viktig både som ledd i oppfrisking og videreutvikling av kunnskaper, og for å holde på dyktige medarbeidere. I kommende periode bør SSB trolig ha en ramme for slik kurs-/seminardeltaking som er litt høyere enn den vi har hatt de senere årene.

Å sørge for en tilstrekkelig forskerkompetanse i SSB representerer en særlig utfordring. En vil vurdere å innføre ordninger som normalt finnes i større forskningsmiljøer. Dette gjelder "sabattsordninger", dvs. studieperioder for særlig høyt kvalifisert personale da de fritas for vanlige tjenesteplikter. Utdanningsstipend for nyrekrutert personale eller for doktorgradsformål kan også være aktuelt. Det kan bety mye for miljøet om en dessuten kan gi gjestetipend for høyt kvalifiserte, særlig utenlandske forskere.

7.3 SSBs administrasjon

Personalforvaltning. Med de problemer SSB står overfor, og som er omtalt foran, må det legges større vekt på arbeidet med omplassering og arbeidet med å finne opprykksmuligheter gjennom budsjettet, normeringer og V.B-forhandlinger. (Eventuelt også på annen måte.) Videre må det legges større vekt på personalutvikling. Begge disse oppgavene vil kreve tilretteleggingsarbeid av forholdsvis høyt kvalifisert personale ved Administrasjonsavdelingen, selv om mye av arbeidet forutsettes gjort ved andre enheter.

Hovedavtalen i Staten skal følges opp. Det vil nok innebære stadig og noe økende arbeid med informasjon, drøftinger og forhandlinger om konkrete saker. I tillegg vil en tidlig i perioden ta opp forhandlinger om særavtaler i tilknytning til hovedavtalens del 4 (personalpolitiske retningslinjer).

Arbeidet med å få et tilfredsstillende EDB-opplegg for personalstatistikk og for registrering av personalopplysninger vil bli ført videre.

Juridisk arbeid. SSB vil ta opp spørsmålet om det bør lages en ny generell lov om offisiell statistikk. Følgende forhold kan tale for dette:

—Vi kan trenge en opprydding i det regelverk som i dag hjemler SSBs innhenting av data fra private og fra offentlige organer.

—Innholdet og bruken av SSBs registre er i dag regulert dels av Statistikkloven og stortingsvedtak, dels av SSBs rammekonsesjon og dels av bestemmelser gitt av administrative organer. En ny lov vil kunne gjøre regelverket mer enhetlig og oversiktlig.

—Bestemmelsene for frigivelse av individualdata som SSB har samlet inn, kan virke noe stivbente. Dette gjelder bl.a. for opplysninger som er alminnelig kjente. Mye taler dessuten for at den næringskode SSB gir foretak, bør kunne frigis.

—På grunn av en stor arbeidsbyrde, synes politikamrene altfor ofte å henlegge anmeldelser av oppgavegivere som ikke overholder sine forpliktelser etter Statistikkloven. Dette kan etter hvert ramme statistikken sterkt med mindre noe gjøres. Det bør overveies å gi SSB myndighet til å utferdige forenklet forelegg eller gebyr.

En eventuell ny lov må legge sterk vekt på personvern. En antar at spørsmålet om ny lov bør utredes av et offentlig utvalg. Her må SSB i tilfelle regne med å stille med sekretariat for utvalget. Under enhver omstendighet må en del arbeid gjøres med spørsmålet om eventuell frigivelse av næringskode og spørsmålet om hjemmel for oppgaveinnhenting til Folke- og bolig tellingen 1990.

Regnskap og driftsstatistikk. Programpakken DØS, som er utarbeidet av Rasjonaliseringsdirektoratet, er tatt i bruk som SSBs regnskapssystem. I den nærmeste tiden vil personalet ved Økonomikontoret måtte bruke tid på å bli helt fortrolig med bruken av bevilgningsregnskapet i DØS. Deretter vil en aktivisere den del som omfatter driftsregnskapet.

Lønnsregnskapet for timelønnte (intervjuere, vikarer m.fl.) vil bli overført til Forvaltningstjenestene fra 1987. Dette vil frigjøre noe ressurser i SSB.

I løpet av 1987 håper en å kunne ta i bruk kunde-reskontro i DØS. Dette vil gi en samordnet EDB-rutine for fakturering.

SSB vil i løpet av planperioden søke å få gjennomført et integrert budsjett og regnskap for bevilgnings- og driftsformål. Målet er å:

—oppdatere kostnadsregnskapet fortløpende,

—bruke regnskapet for å sammenlikne forbruk med budsjett,

—få bedre oversikt over bruken av midler.

Andre tiltak for resultatorientert økonomistyring. I St.prp. nr.52 (1984-85) har en behandlet spørsmålet om reformer i statens budsjettssystem og endringer i bevilgningsreglementet. Hensikten har vært å gjøre budsjett-systemet til et bedre styringsredskap. Det fokuseres sterkt på resultatorientert økonomistyring. Omleggingen av arbeidet med regnskap og driftsstatistikk kan ses i denne sammenheng. Dessuten moderniserer nå SSB sitt planleggings- og oppfølgingssystem. På den ene siden håper en å minske oppgavebyrden noe for SSBs medarbeidere. På den andre siden vil en ved å legge systemet opp som en database, gjøre det lettere for kontorledere og prosjektledere å trekke ut de rapporter de måtte trenge for styringsformål. Systemet skal i kombinasjon med driftsregnskapet bli et styringsredskap som kan brukes på flere plan. Samtidig forut-

settes det at mer av økonomi- og resultatstyringen skal skje på et lavere plan (underdirektører, kontorledere og prosjektledere).

Et viktig poeng i St.prp. nr.52 (1984-85) er registrering av mål og jamføring med oppnådde resultater. En vil se nærmere på hvordan dette spørsmål best kan løses i SSB.

Forvaltningen av bygg og kontorutstyr bør trolig styrkes noe i planperioden. I 1987 og 1988 vil innflytting i nytt bygg i Kongsvinger kreve en del arbeid. Senere kan en viss opprusting av de eldre kontorlokaler i Oslo bli aktuell.

Kantinedriften i Kongsvinger må legges om og bringes inn i mer regulære former ved innflytting i nytt bygg. En må dessuten se på om den interne transportordning kan forenkles noe. I løpet av planperioden bør det vurderes om - og i tilfelle når - EDB bør tas i bruk for postforsendelser og postbehandling.

Behovet for ressurser til intern administrasjon påvirkes av to kryssende utviklingslinjer. På den ene siden er det ønskelig å styrke funksjoner som kan kreve mer arbeidskraft i konsulentsjiktet og over. På den andre siden kan det skje rasjonalisering og forenkling som vil frigjøre arbeidskraft. En vil vurdere ved de årlige budsjettframlegg i hvilken grad omgjøring av stillinger eller økning av stillingstallet er nødvendig.

7.4 Endringer i organisasjonskartet

En anser det ikke her for nødvendig eller hensiktsmessig å gå inn for en gjennomgripende omlegging eller utredning av hele SSBs organisasjonsstruktur, slik den avspeiler seg i organisasjonskartet. Inndelingen i tre store avdelinger og to mindre avdelinger for informasjon og administrasjon antar en vil ligge fast i perioden.

Innenfor de store avdelingene er imidlertid viktige endringer aktuelle. For Fagavdelingen vil SSB (fortsett) gå inn for en ny underavdeling med utgangspunkt i jord- og skogbruksstatistikken. En har som arbeidshypotese at en slik underavdeling bør gjøres hovedansvarlig for areell statistikk og miljøstatistikk.

For Forskningsavdelingen vil en vurdere en ny inndeling av forskningsvirksomheten i mindre prosjektgrupper, til dels på tvers av de tre någjeldende hovedgruppene. Ordningen kan føre til at SSB vil trenge flere forskningssjefer og at en får to ulike lag av forskningssjefer. Senior forskningssjefer vil da få tilsyn med flere grupper. Denne saken vil det bli arbeidet videre med i første del av planperioden.

Innsamlingen av data for naturressurser og miljøforhold bør etter hvert flyttes fra Forskningsavdelingen og i hovedsak legges til Fagavdelingen.

For Produksjonsavdelingen går SSB nå inn for en egen underavdeling for EDB, ledet av en EDB-sjef. Forutsetningene for dette ble lagt ved budsjettet for 1986.

Flere av de spørsmål som her er nevnt, vil bli gjenstand for forhandlinger eller drøftinger med de ansattes organisasjoner. Utfallet vil bestemme om, hvordan og når planene eventuelt kan gjennomføres. Hvis situasjonen skulle tilsi det, vil også andre organisasjonsendringer enn de som her er nevnt, bli tatt opp til vurdering og eventuell drøfting.

Mange viktige trekk ved utviklingen av organisasjonsstrukturen avspeiles ikke ved endringer i organisasjonskartet. I den grad SSB eksempelvis lykkes i å utføre mer arbeid i prosjektgrupper med deltakere fra ulike enheter, endres den reelle organisasjonsstrukturen uten at dette avspeiles i kartet. Kapitlene foran omhandler også en rekke andre forandringer som vil virke slik. Dette gjelder bl.a. nedgangen i omfanget av manuelt arbeid samtidig med at statistikken utvides, og omleggingen i arbeidsmetoder.

UTKOMMET I SERIEN RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ ETTER 1. JULI 1987 (RAPP)
 Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics since 1 July 1987 (REP)
ISSN 0332-8422

- Nr. 87/14 MSG-4 A Complete Description of the System of Equations/Erik Offerdal, Knut Thonstad og Haakon Vennemo 1987-141s. (RAPP; 87/14) 45 kr ISBN 82-537-2524-8
- 87/15 Energiundersøkelsen 1985 Energibruk i privat og offentlig tjenesteyting/Jon Sagen. 1987-93s. 40 kr ISBN 82-537-2533-7
 - 87/16 Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1986. 1987-61s. 40 kr ISBN 82-537-2531-0
 - 87/17 Nordmenns ferievaner i regionalt perspektiv/Hege Kitterød. 1987-86s. 40 kr ISBN 82-537-2543-4
 - 87/18 Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1982 - 1985. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2549-3
 - 87/19 En økonometrisk analyse av varigheten av arbeidsledighet/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2546-9
 - 87/20 Statistisk beskrivelse av arbeidsledighetens lengde 1973-1985/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2547-7
 - 87/21 Aktuelle skattetal 1987 Current Tax Data. 1987-45s. 40 kr ISBN 82-537-2552-3
 - 87/22 Friluftsliv og helse/Tiril Vogt. 1987-76s. 40 kr ISBN 82-537-2562-0
 - 87/23 Prisdannelse på importvarer En MODAG-rapport/Nils Henrik Mørch von der Fehr. 1988-67s. 40 kr ISBN 82-537-2569-8
 - 88/2 NORDHAND Et modellsystem for de nordiske land/Paal Sand og Gunnar Sollie. 1988-68s. 40 kr ISBN 82-537-2570-1
 - 88/3 Hovedtrekk ved den økonomiske og demografiske utviklingen i fylkene etter 1960/Tor Skoglund, Erik Stordahl og Knut Ø. Sørensen. 1988-81s. 40 kr ISBN 82-537-2572-8
 - 88/4 Kohort- og periodefruktbarhet i Norge 1845 - 1985 Cohort and Period Fertility for Norway/Helge Brunborg. 1988-135s. 45 kr ISBN 82-537-2573-6
 - 88/5 Yrkesdeltakelse for personer over aldersgrensen En log-lineær analyse/Grete Dahl 1988-38s. (RAPP; 88/5) 30 kr ISBN 82-537-2593-0
 - 88/6 Skilsmisser i Norge 1965-1985 En demografisk analyse/Øystein Kravdal og Turid Noack. 1988-147s. 45 kr ISBN 82-537-2587-6
 - 88/7 Oljeinvesteringer og norsk økonomi i 1987-95/Ingvild Svendsen. 1988-88s. 40 kr ISBN 82-537-2596-5

Pris kr 40,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2655-4
ISSN 0332-8422